वऱ्हाडसमाचार.

The Varad Samachar or News of Berar.

VOL. III — AKOLA:— SATURDAY, 1 AUGUST 1868 — NO. 31

पुस्तक ३ — अकोला, शनिवार तारीख १ माहे अगस्ट सन १८६८ इ० — अंक ३१.

मुलींची विक्री.

मोठी दुःखाची गोष्ट आहे कीं आपल्या हिंदुस्थान देशांत लोक मुलीस विकतात. पूर्वी दास विकण्याची चाल होती परंतु इंग्लिश सरकारानें कायदा करून ती मना केली व तो अपराध करणारांस शासन ठरविलें. अमेरिका खंडांत तर दासांची खरेदी विक्री गुरांप्रमाणें होत असे व लाखों प्रजा त्या भयंकर प्रतिबंधाच्या जुलमास त्रासून गेली होती. कोणी दासी एकास विकीत व तिचें तान्हें लेकरूं दुसऱ्यास विकीत. कोणी कोणी मोठे बळकट व सशक्त असे कांहीं पुरुष वळू घोड्या सारखे राखून ठेविले होते व त्यांकडे उफाड्याच्या दासी पाठवून दासांच्या संततीचें सशक्त बेणें तयार करीत व त्यांकडून मजूर काम घेत, असे असे अनर्थ कारक प्रकार बंद व्हावयाच्या वेळेस त्या खंडांत ६ वर्षे लढाई झाली, लाखों जिवांचा नाश झाला, व कोट्यावधि रुपये खर्च झाले; पण त्यांचा परिणाम असा महत्वाचा व लाभकारक झाला कीं, सर्व अमेरिका खंडांतील दास व दासी आपआपले दास्यांतून मुक्त झाल्या.

याचप्रमाणें हिंदुस्थान देशांत पोटच्या मुली विकण्याची दुष्ट चाल कित्येक निर्दय लोकांमध्यें आहे ती समूळ बंद व्हावी अशी देशहितेच्छु लोकांची फार इच्छा आहे. ईश्वर ती कधीं सफळ करील तो सुदीन.

पश्चिमद्वीपस्थ लोक स्त्रियांस फार अधिक मान देतात असें इकडील लोकांस वाटतें; व इकडे थोडे सुशिक्षित लोक खेरीज करून बाकीचे स्त्रियांस फारच उणें लेखितात त्यामुळें त्यांस युरोपियन लोकांचें अधिकत्व वाटतें. पण विच्यार करून पाहिलें असतां पुरुषास स्त्री त्याचे जन्मभर सुखदुःखास भागीदार नेमिली आहे तर तिला चाकराप्रमाणें वर्तवावें, तिच्याशीं भाषण वर्ज किंवा केलें तर चोरून करावें, व तिला आपल्यास मदत करण्याकरितां सामान्य विद्यादानही देऊं नये, हें बरें नाहीं. याविषयीं सुधारणा आपले देशांत जरूर झाली पाहिजे. आणि सांप्रत स्त्री विद्याभ्यासाची प्रसृति चोहोंकडे बरीच होत चालली आहे याचा कालांतरानें युरोपियन लोकांच्या स्त्रियांप्रमाणें सुपरिणाम होईल अशी उमेद आहे. अस्तु.

आजचा आमचा हेतु मुलींची विक्री मना होण्याचे कामीं सरकारानें अधिक लक्ष द्यावें म्हणून त्यांस शिफारस करण्याचा आहे. देशांत थोडी पण कोकणांत ही मुलींची विक्री करण्याची फार चाल आहे असें लहानपणापासून आम्ही ऐकतों व प्रत्यक्षही पाहिलें आहे. तिकडे कित्येक मुलींचे बाप निर्दय, व द्रव्यार्थी आहेत ते लग्नाच्या बेतास आलेल्या मुलींच्या गळ्यांत चिठ्या बांधितात कीं अमुक द्रव्य देणारास ही मुलगी देऊं. ती रक्कम पांचशें, सातशें, व कधीं कधीं याच्याही वर असते. मुलगी वयानें अधिक म्हणजे बारा चवदा वर्षांची झाली व ती कांहीं सुरूप असली तर मग बापास (म्हण आहे कीं " जणु काय बापाची मत्ता " याप्रमाणें) सदरीं लिहिल्यापेक्षां ही अधिक रुपये घ्यावयास मिळतात. मग त्या मुलीला स्वीकारणारा मनुष्य कोठचाही, कसलाही, गैरमाहित, कुरूप, दरिद्री, रोगी, वृद्ध, ज्याच्या स्मशानांत गोवऱ्या जावयास झाल्या असाही असला तरी तो जावई उत्तम, पहिल्या नंबरचा व सासऱ्याची मनीषा पूर्ण करणारा असा होतो व द्रव्य हातास आल्यावर आणि लग्न झाल्यावर जावईबुवा बोहल्यावरच झाले व मुलीचें " भद्रंकर्णे " म्हणजे वैधव्य येऊन सौभाग्य नष्ट झालें तरी त्या कसाबरूपी बापास कांहीं वाटत नाहीं. अस्तु. ही दुष्ट चाल केव्हां बंद होईल तो होवो.

सदरीं लिहिलेली तुरळक चाल मुलीच्या लग्न समयींची आहे. व तिचा दरिद्री बाप तिच्या योगानें आपणास द्रव्य मिळूं शकतें तर मिळवावें या आशेनें तें लग्न कबूल करितो. अशी ही लग्नाची गोष्ट आहे; आणि बंगाल इलाख्यांत जी एक चाल असल्या विषयीं आम्ही ऐकिलें ती तर हीहून फारच अघोर होय. म्हणजे तिकडे मुली बाजारांत विकावयास मांडितात. व त्या सर्व लग्नाचेच वयाच्या असतात असें नाहीं. तान्ह्या मुलीपासून तों तेरावर्षांचे वयापर्यंतच्या असतात.

या विषयीं गेल्या महिन्याचे १२ वे तारखेच्या बांबेग्दाझेट पत्रांत आम्ही एक गोष्ट वाचिली आहे कीं, बंगाल इलाख्यांत बर्द्वान जिल्ह्यांत माणिकगंज एथें बाजार भरत असतो तेथें दर बाजारीं बहुत मुली विकावयास आणितात. त्यांचे दलाल असतात. ते शेकडा १० रुपये कमिशन घेऊन सवदा ठरवून देतात. मुली दोन वर्षांचे वयापासून १३ वर्षांचे वयापर्यंत असतात. एकानें एकीची किंमत ७५० रुपये सांगितली होती. तशीच एका सात वर्षांच्या मुलीची किंमत ४५० रुपये होती. तेथें लंगड्या, अंधळ्या व तान्ह्या मुलींचा देखील बाजार आहे. व त्यांनांही ग्राहक आहेत. व दुसऱ्या एका जागीं मुली मोबादला करण्याचा बाजार आहे. तेथें पाहिजे तशी अदलाबदलही करितात. ही गोष्ट सरकारचे कानावर गेल्यावाचून आजपर्यंत कशी राहिली यांचें आम्हांस आश्चर्य वाटतें व आतां तरी याचा त्वरित बंदोबस्त होईल अशी आम्ही आशा करितों.

सदरहु इंग्लिश मजकुरही आम्हीं आपले इंग्लिश वाचकांकरितां आजचे अंकांत लिहिला आहे.

युरोपियन आणि हिंदु लोक यांची तुलना.

आपणास जवळ कोण आणि लांब कोण या विषयीं विचार आपण करूं लागलों तर, मनुष्याचे स्वभावाप्रमाणें पाहिलें तर, खऱ्या प्रकाराशीं विरुद्ध असाच मनुष्याचे मनाचा कल दृष्टीस पडतो. सहोदर बंधू असून ही, तेच जर बहुत वर्षें लांब रहातील तर, त्यांवरील मनाचा ओढा कमी होतो. व तेच सखे बंधू एकत्र राहाणाऱ्या चुलत बंधूपेक्षां ममतेस कमी पात्र होतात. एकत्र सहवासानें आपले कुळांतील, देशांतील आणि धर्मांतील नव्हे असाही मनुष्य प्रीतिपात्र होतो. आणि आपले आप्तवर्गापेक्षांही समर्थी तो अधिक स्वकीय असें वाटूं लागतें. निकटवासाचें फळ असें चमत्कारिक आहे-कीं, शत्रू असतांही त्याविषयींचें शत्रुत्व नाहींसें होतें इतकेंच नाहीं, शत्रुत्व जाऊन मित्रत्व उत्पन्न होतें. याप्रमाणें मनुष्यांत फेरबदला दृष्टीस पडतो यांत आश्चर्य नाहीं. ज्ञानहीन जे पशु त्यांतही हें दृष्टीस पडतें. जे वाघ पिं[illegible] बाळगलेले असतात ते मांसा[illegible] पाळणारास त्याणें आपला हा[illegible] तरी त्यास कांहींएक [illegible]त नाहींत त्यास आपणाकडे येतांनां [illegible] म्हणजे ते वाघ आनंदमुद्रा [illegible] कुत्रा आणि मांजर हे दो[illegible] लहान असतां एकत्र पाळिले [illegible]रपणीं तो कुत्रा त्या मांजरास खुशालपणीं आपले आंगावर निजूंही देतो. तथापि तितक्यांतच दुसरें मांजर दृष्टीस पडलें, तर त्यास मारण्यास चुकावयाचा नाहीं. तसेंच कुत्रा आणि माकड यांचें आहे. कुत्र्याचे आंगावर मांजर आणि माकडाचे आंगावर कुत्रा निजतांनां आम्हीं पाहिलेले आहे. कित्येक पक्ष्यांविषयींही असेंच आहे. मोराचीं आंडीं कोंबडीचे आंड्यांत ठेविलीं असतां तीं आंडीं ती कोंबडी आपल्या आंड्याबरोबर फोडिते व त्या मयूर पिल्यांचेंही ती आपले पिल्यांप्रमाणेंच प्रतिपालन करिते. पिल्यां विषयीं शत्रूचें भय दिसलें, तर सर्व पिल्यांचे संरक्षणाविषयीं ती सारखीच तत्पर असते. पशू आणि पक्षी ज्यांस मनुष्यांनीं पाळिलें असतें ते पलायन वगैरे करून आपल्या जातींत गेले, तर त्यांचे जातवाले त्यांस आपल्यांत घेत नाहींत इतकेंच नव्हे, उलटें ते त्यांस चावूं व बोचूं लागतात. सारांश, रक्तमांसाचे संबंधापेक्षां एकत्रवासानें ममता आणि आप्तपणा अधिक उत्पन्न होतो. पृथ्वींतील मनुष्य मात्र एकाच देवाचीं लेंकरें आहेत. तथापि जीं जीं जवळ राहातात तीं कांहीं कांहीं संबंधानें जवळचीं वाटून जीं अतिदूर राहतात तीं आपलीं नव्हत असें वाटतें.

युरोपियन लोक (साहेबलोक) आणि हिंदुलोक हे फार प्राचीनकाळीं काकेशस पर्वता जवळील प्रदेशीं राहात होते. या दोनही जातीचे त्यावेळच्या लोकांस एरियन असें म्हणतात. त्यांतून कांहीं लोक भरतखंडांत आले. त्या नंतर कांहीं काळानें पुनः तेथील लोक युरोपाच्या उत्तर प्रदेशीं राहावयास गेले. त्यांस ट्युटानिक म्हणतात, असें इंग्लिश इतिहास कर्ते लिहितात. ते आमच्या पंडित लोकांस मान्य होईल किंवा कसें हें जरी आमच्यानें सांगवत नाहीं, तरी ते युरोपियन लोक हे आपल्यापैकींच असावे व त्यांमध्यें आमचा मूर्तिपुजा धर्मच कांहीं शतकांपूर्वीं चालत होता. हें दाखवेण्या करितां त्यांची आद्यभाषा आणि धर्म यांची, आमच्या आद्यभाषेशीं आणि धर्माशीं तुलना करूं.

प्रथमतः भाषेच विचार करूं.—त्यांची (मुख्यत्वें करून ग्रीक्स आणि रोमन्सची) आणि आपली भाष यांचें फारच साम्य आहे.

साधारण पदार्थांचीं नांवें, संबंधाचे शब्द, (आई, बाप, भाऊ, इत्यादि) क्रियापदांचे व नामांचे प्रत्यय, त्यांविषयीं नियम व त्यांचे अपवाद व दहायर्यंत आंकडे, हीं सर्व सारखीं जळतात. याविषयीं खालीं उदाहरणें [illegible] आहेत त्यांवरून स्पष्ट सम[illegible]

संस्कृत.	[illegible]	ग्रीक.	इंग्रजी.
[illegible]	[illegible]	[illegible]स्.	माउस.
[illegible]	[illegible]	पेतर.	फादर.
मा[illegible].	मेतर.	मेतर.	मदर.
भ्रातर.	फ्रातर.	फ्रातर.	ब्रदर.
दुहितर.	थुगेतर.	थुगेतर.	दातर.
द्वि.	दु.	दु.	टू.
त्रि.	त्रिस्.	त्रिस्.	थ्री.

आतां ग्रीक व [illegible] या भाषेचे क्रियापदांमधील व [illegible] साम्य दाखवितों. [illegible] धातू स्वादिगणांत[illegible] खुणा 'नु' ही आहे [illegible] प्रत्ययांसहित ग्रीक भाषेंत आहे. जसें,

संस्कृत.		ग्रीक.
स्तृणोति.	प्र. पु.	स्तर्निति.
स्तृणोति.	म. पु.	स्तिर्निस्.
स्तृणोमि.	उ. पु.	स्तर्निमि.
	तसेंच.	
दा—ददामि.	"	दिदोमि.
धा—दधामि.	"	तिथेमि.
इ—एमि.	"	एमि.
संस्कृत.		ग्रेनड.
प्र. दुहिता.	"	दुग्धा.
द्वि. दुहितरम.	"	दुग्धम्.
तृ. दुहित्रा.	"	दुध्रदरा. इ.
संस्कृत.		ग्रीक.
अहं.		इगो.
मम, मे.		मान्.

या उदाहरणांवरून सहज ध्यानांत येईल कीं, आपल्या व त्यांच्या भाषेमध्यें फारच साम्य आहे. व याप्रमाणें आणखींही पुष्कळ उदाहरणें आहेत.

आतां धर्मा विषयीं विचार करूं :— ग्रीक व रोमन लोकांचे व आपलेही देव एक मिळतात. द्यौ आपण देवी मानतों. त्याच प्रमाणें ग्रीस लोकांची झौस् (झूस) या नांवाची देवी आहे व रोमन लोकांची जुपितर (झू+पितर) असे आहेत. उत्तर भागीं ट्यूटानिक राहातात त्यांचे व आपले धर्मसंबंधीं विचारांची तुलना करूं: त्यांचे व आपले धर्मसंबंधी विचार एक होते. परंतु देश, काल, आणि मनुष्यांचे मनाचा कल याअन्वयें जशीं सर्व बदलून जातात, तशी भाषा लवकर बदलून जात नाहीं. यास्तव भाषेवरून अधिक खात्री होते यांत संशय नाहीं. एशिआटिक सोसायटीचे छापलेले कागदांत क्रिश्चायना येथील प्रोफेसर होलम्बो यांणीं भाऊ राजेंद्र लालमित्र यांस तीन पत्रें लिहिलीं आहेत त्यांचे उताऱ्यावरून असें समजतें कीं, हिंदु व स्कयांडिनेव्हियन (स्वीडन व नोर्वे वगैरे येथील) यांची एकच देवता शिव नामें करून होती. फक्त स्कान्डेनेवियन. व्हाड आणि राट (रुद्र या शिवाच्या नांवाचा अपभ्रंश) यानांवानें भजत असत. आपल्या मध्यें १०८ ही संख्या जी मोठी मांगलिक अशी मानलेली आहे व माळेचे मणी व जप वगैरे धर्मसंबंधी गोष्टी त्याच संख्येनें मोजितात यांचें व त्यांचे ओडिनदेवीच्या मंदिराचे १०८ दरवाजे, यांचें त्यांत साम्यदाखविलें आहे, वर लिहिल्या

प्रमाणें जर्मनी देशांतील ही बहुतेक शहरांचीं नावें जशीं आपल्याकडे देवावरून तेथील स्थानाचीं पडतात, तशींच पडलेलीं आहेत. जसें, रोडनेफर, व्होडन, राटेनबर्ग, रोडेनथिन् इत्यादि. तसेंच इंग्लंडामध्यें रटलंड, रुथवेल, रुदिन इत्यादि व नार्वे मध्यें राट्, राथोलेट आणि राटनो. आपल्या शास्त्रप्रमाणें रुद्र हा मरुद्गणाचा राजा आहे. तसाच हानोवरमध्यें रोडो हा वादळांचा राजा आहे, असें कल्पिलें आहे. युरोपामध्यें शिवाचें नाम होतें इतकेंच नाहीं; तेथें लिंगार्चन करित होते, असेंही थडग्यांवर वगैरे लिंगें सापडतात त्यावरून सिद्ध होतें. बर्जन येथील, चमत्कारिक वस्तुसंग्रहालयामध्यें, संगमरवरी दगडाचीं चार लिंगें आहेत. तसेंच क्रिश्चायना येथील वस्तुसंग्रहालयांत शिव याचीं कांहीं लिंगें व नंदी (शिवाचें वाहन) यांच्या कांहीं मूर्ति आहेत. डेन्मार्क येथेंही नंदीच्या वगैरे पुष्कळ मूर्ति सांपडतात. हीच गोष्ट नार्वे येथें धर्मसंबंधी कायदे होते त्यांवरून सिद्ध होत्ये. जेव्हां जेव्हां एकादा नवीन धर्म सुरू होतो. तेव्हां तेव्हां पाठीमागील धर्म लागलाच नाहींसा होऊन पूर्वींच्या धर्मसंबंधी खाणाखुणा अगदीं जातात असें नाही; कारण सर्वांचीं मतें सारखीं नसतात. यास्तव नवीन कायदे करून. जुना धर्म नाहींसा करावा लागतो. त्या प्रमाणें नार्वे येथें ख्रिस्ती शकाच्या बाराव्या शतकाचे सुमारें ख्रिस्ती धर्म सुरू झाला. तरीं शिवलिंगार्चनें बंद झालीं नव्हतीं. सबब नवीन कायदे करून तीं बंद करणें भाग पडलें. शिवपूजा बंद व्हावी म्हणून तेथें असा कायदा झाला कीं जो कोणीं शिवपूजा करिल त्यास, ज्यादु वगैरे करणारे अपराध्याप्रमाणें शिक्षा केली जाईल. असें इतिहासावरून कळतें. यावरून तोंपर्यंत तेथें शिवलिंगार्चन करित होते, असें भिद्ध होतें. त्याप्रमाणें तेथें लिंगेंही अढळतात. सेन्ट ओल्फ याचे इतिहासावरून कळतें कीं, ज्यावेळीं नार्वे येथें ख्रिस्ती धर्म चालू झाला त्यावेळीं नार्डलंड येथील लोक कांचपात्राखालीं अश्वलिंग ठेवून त्याची पूजा करीत. सारांश भाषेचें आणि धर्मसंबंधी देवता यांचे साम्य युरोपियनचें व आमचें फार आहे. यावरून हे व आपण एकाच ठिकाणीं राहात होतों यांत संशय नाहीं. व त्यांची व आमची भाषा याही एरियन (आर्य) भाषेचा शाखा आहेत असें सिद्ध होतें.

ज० न्मि०

ON CHOLERA.

CHOLERA, the great scourge of mankind, has been raging about in this locality for the last fifteen days and carrying victims every day. It is a bilious disease characterized by constant vomiting and purging and accompanied by great pain, extreme debility and speedy death. It generally breaks out in towns where dirt and filth are allowed to be accumulated on public thoroughfares and around dwelling houses. The effluvia, which continually fly off from this accumulation of dirt and dead matter, contaminate our atmosphere and affect our olfactory nerves; these nerves carry the unwelcome report to the brain and cause disorder in the system. In this town which is notorious for its uncleanliness there are huge heaps of sweepings and rotten matter in every part of the town which generally lie not far from main roads. There are again cesspools or cavities throughout the town to receive and retain the sediment of water, but there is not a single sewer for conveying the same. Sewerage the mode of conveying superfluous water and filth is, we believe, unknown to the people in these non-regulated provinces and the consequence of this ignorance is epedemic and other diseases. Not a day passes without hearing of some deaths and observing valuable souls carried on biers by our door and burnt or berried as the case may be. Notwithstanding this outbreak of cholera and the loss of many souls in consequence, our municipality will not condescend to look into the deplorable state of municipal matters which we just now animadverted on. Why? We should not wonder to see the town dwindled into insignificance and oblivion some of these days. we are however extremely happy to announce that our Civil surgeon Dr. Porter has been constantly visiting the town a[illegible] calling on persons attacked [illegible]holera and administering me[illegible] to them. Whenever his medical aid is called for he promptly vouchsafes it. This conduct of our medical officer towards the natives is certainly laudable. We have had slight fall of rain during the last ten days, but unless there is a heavy down-pour we dont suppose the epedemic could be abated.

We are sorry to state here that the mortality, which is at present caused, may be greatly attributed to the superstitious notions and ideas our people entertain. If for instanc the Doctor recommends some brandy or chlorodine, the patient and his relatives signify reluctance to use it as our holy scriptures enjoin not to do so.

Again the patient is cooped up in a solitary room the windows of which are carefully closed and the wind is prevented from blowing in. Besides, in several cases we have observed that water, for which the patient unceasingly makes a great outcry, is entirely denied him. The pangs and sufferings therefore of the patient in this state being very great he in a short time expires. We under these painful circumstances hope that education which is now making rapid strides will enable our Community to abandon their superstitious ideas and thus help them to save their valuable souls to a certain extent.

AKOLA WATER ANALYSIS.

The water supply of Akola, forming as it does in the Native idea one of the component parts of the climate, is considered objectionable; and if I may judge from the analyses made of some of the reputed best water suplies of the station, I cannot say but that the objections are well founded

The defect in the water lies in the large quantities of sulphates and chlorides it contins, and not as might be anticipaed in the presence of sewage matter, of which there is not a trac, or of much organic matter, of which indeed there is remarkaby little. Yet on this account, his case is the more hopeless, as swage and organic matter might be got rid of by better conservanc, but there is no removing the sulphates and chlorides even by filtring.

The waters exmined were:—

Firstly.—The river water, which is considered pretty good, and is the main supply to the City of Akolah, nearly all the wells in the city being brackish.

Secondly.—The Jail well-water, which is of importance in connection with the health of the prisoners. It is considered comparatively good, and is the best of the waters examined.

Thirdly.—The Police Lines' well-water, which supplies, besides the Police, the Detachment 1st Regiment Hyderabad Contingent, and the inhabitants of Tajnapett in the neighbourhood. This, too, is considered good water comparatively: but inferior to the last.

Fourthly, and lastly.—The water of the well near the Public Serai, and which also supplies the Travellers' Bungalow and the Railway station—and thus travellers in general passing through Akolah.- It is considered the best water supply of that part of the station. It yields a plenteous supply even in the dryest season, and as analysis shows it to be the worst of the waters examined, I cannot but think that it is the quantity rather than the quality of the water that is prized in this case.

No. diseases are attributed by the natives to the use of any of the above waters, Diarrhœa and Dysentery are always more or less prevalent in the rains at Akolah.

AKOLAH *April* 1868.

ALEXANDER PORTER, M. D.,
Civil Surgeon.

A SALE OF GIRLS NEAR CALCUTTA.

THE *Indian Daily News* publishes the following translation of an extraordinary letter which has appeared in the *Some Prokash*, "one of the leading native papers.' The letter is dated May 25, and the writer signs "Unmarried."

For a long time I have been roving about from country to country. And in these wanderings, how many wonderful matters have I met in various localities. But what I hare eyed in the bazaar of Manickgunge, situate within the Burdwan Zillah, far exceeds the others in singularity. There divers commodities are brought for sale from various parts of the surrounding country. Desirous of viewing the beauty of the bazaar, I was facing the narrow path between the rows of booths. Observing a crowd in one spot, I asked a gentleman, Sir what is that row about? He answere? Why? have you never been at this place? There are little girls being sold.' Having heard this, I immediately concluded that he was cracking jokes wlth me. I said, 'You are playing jests. Are you not aware that this is the English Government? Here at the mention of selling a man, one is punished.' On this, he replied, 'What! Sir, do you not know that here is permission for the sale of young girls in this bazaar? If you do not believe me, measure a few steps forward, and all your doubts will disappear.' Then I conceived that such might be the case. While we were boys, we had heard that men were sold at the fare of Chetla (a Suburb of Calcutta) and it was no wonder that such things should be repeated here. 'And if what he has said comes out to be true' I thought, 'it would prove very lucky to me. Methinks that after a long time the destiny of this unmarried Brahmin is brightening. If in this opportunity I can catch hold of a young girl, the means is at hand of offering sacrifsces, sacrifices to my ancestors and also of holding forth to me a pot of water in my decrepitude. Then taking much trouble to wade through the crowd, I reached the place of sale, and in naked reality perceived a cluster of girls from two to thirteen years of age brought there for sale. Having espied the beauty of some among them, my heart danced with joy and I thought 'Perhaps God is turned favourable; one of these girls must be available at last to this importunate being.' I found some brokers walking to and fro, and summoning the customers. To obtain the girls, every one at first supplicated them. If they can settle a bargain, they generally get 10 per cent. as their commission, and over and above that at times some offerings. Having seen some customers cluster round a girl of thirteen, I went to the spot. I found all of them lost in a silence and amazement, after hearing the boastful high-toned words of the seller, struck with the exquisite beauty of the girl, I once took it into my head to ask about the price, when an old man of 70 whispered an offer of Rs. 750 to the broker, and off I ran iustantly. Then I inquired the price of a handsome girl of about seven years of age. But her master was sitting coolly by fixing her price at 450, and the broker said that many had bidden 350, but still he had not consented. Finding here also no chance for me, I came to ask the price of another girl of a similar nature. Her owner, a female, demanded a price which might terminate in a bargain, but she produced a list of appendages which I found it impossible to make arrangements for. Then I went over to the spot where the blind, the lame, and the deformed girls were selling, but found that even they were not without customers; I turned my eye towards little infantlike girls and perceived that some were evidently new-born babes, and some were not weaned. What stock I had could suffice only to buy for me a girl of such a nature. Bnt I could not dare to take one lest she expired from illness. Sir, I also saw the exchange of daughter in other part of that bazaar. Those who were concerned in it, did not take much trouble; for a bargain was soon struck; but by that some party or other must be the loser. Mr. Editor, you are in the habit of dwelling on all questions from spiritualism up to politics. But if, by your mighty pen, you can turn the attention of the government officials to this matter than many Brahmin families may be saved from perdition. When they have given permission to sell girls, if they but fix a price on them by classifying them according to their age and beauty, that would be of service some day to unfortunate individuals like me. It is observable that while the rates have been fixed of carriages and palankeens, can there be any harm, if the population of the country is increased, when the prices have been settled of these girls for sale in the bazaar?"

वऱ्हाड.

खामगावास स्मालकाज कोर्ट स्थापण्याचा ठराव झाला. व त्यावर मिस्तर ग्रांट साहेब यांस जज्ज नेमिले. आतां तेथील जुडिशियल एकस्ट्रा असिस्टंट कमिशनर साहेबांचें कोर्ट मलकापुरास जाईल.

खामगावचे व उमरावतीचे स्मालकाज कोर्टाकरितां सवाशें सवाशें रुपये पगाराचे दोन क्लार्क नेमणार आहेत.

मलकापुरचे नायब तहशिलदार रा० यशवंतराव सुभाजी यांस सेकंड क्लास सबार्डिनेट माजिस्ट्रेटचा अधिकार दिला.

मालेगावाहून पैमाष खात्याच्या सुपरइंटेंडंट साहेबांकडून बांधवरळ्याचे मक्त्याबद्दल जाहिरनामे आले आहेत. मातीचे बांधास अकरा आणे व दगडास सहा आणे मिळतील, या दरानें काम पतकरण्याची ज्यांची खुशी असेल त्यांनीं ता० १० आगष्टचे आंत अर्ज मालेगावास पाठवावे. बालाघाटचा व पायघाटचा असे वेगवेगळे मक्ते देणार. कबुलायतीबरोबर मक्तेदारानें १६००० रुपयांचा जामीन पटविला पाहिजे.

पारशी लोकांस दखमू (स्मशाना) करितां बाळापुर एथें स्वतंत्र जागा नेमून देण्याविषयीं डिपुटि कमिशनर साहेबांनीं शिफारस केली आहे

उमरावतीचे हिंदुस्थानी शाळेवर नगरचे रा. रामचंद्र यशवंत गोडबोले यांस ५० रुपये पगार करून मास्तर नेमिलें हें ऐकून आम्हास संतोष होतो. प्राचीनपासून मुसलमानी वस्तीचाहा वऱ्हाडप्रांत व यांत हिंदुस्थानी, फारशी, आरबी वगैरेचे जाण लोक बरेच आहेत असें असतां त्यांच्या मुलांस ब्राम्हण जातीच्या गृहस्थानें त्यांची विद्या उत्तम प्रकारें शिकवावी हें मोठें भूषणास्पद आहे. व आम्हांस वाटतें कीं हिंदुस्थानी शाळांवर ब्राम्हण लोक मास्तर असल्याचे दाखले अन्यत्र थोडकेच आढळतील. अस्तु. रामभाऊच्या या विद्येबदल आम्ही त्यांची स्तुति करितों. आमच्या डायरेक्टर साहेबांनीं ही निवडणूक चांगली केली पण त्याप्रमाणें त्यांस पगार याहून कांहीं अधिक ठरविला असता तर अधिक चांगलें झालें असतें.

उमरावती— हवा मंद आहे. पर्जन्य चांगला पडत नाहीं. पटकीचा उपद्रव अतिशय सुरू आहे. व लोक अगदीं घाबरून गेले आहेत. औषधाच्या गोळ्या दरवाज्यांवरून ठेविल्या आहेत— रा० रा० परशराम सखाराम शिरस्तेदार बुधवारीं आले— तहशिलदार कचेरीपैकीं २१ शिपाई कमी केले— मूर्तिजापुर एथें एका गृहस्थास लाख रुपये द्रव्य, सांपडलें त्याबदल अर्ज होऊन खटला सुरू आहे. स० प्र०

इलिचपुर— पर्जन्य पुष्कळ आहे. शहरांत थोडा थोडा महामारीचा उपद्रव सुरू आहे— शहरांत सुलतानपुऱ्यांत लालाशा मोतीशा साहू याचे घरीं १९००० नक्त रुपयांची चोरी झाली— पोलिस खात्यांत नेमणुका झाल्या त्या— हुजुरचे चीफ कान्स्टेबल सिताराम बेहारीलाल यांस पूर्व इलिचपुर एथें चीफ कान्स्टेबल नेमिले — शहा महमदखान छावणी परतवाडा येथील चीफ कान्स्टेबल नेमिले— मोर्शीचे चीफ कान्स्टेबल हुसेन अल्लीखान यांस हुजुरास चीफ कान्स्टेबल नेमिले.— गुणवंतराव सदाशिव पश्चिम इलिचपुरचे चीफ कान्स्टेबल यांस हुजुरांत चीफ कान्स्टेबल नेमिलें.

सु. प्र.

अकोला.

मेहेरबान लायल साहेब कमिशनर विलायतेस रजेवर आहेत ते नोवेंबर महिन्यांत परत येतील असें समजलें आहे.

एथें पेपरकरेन्सी म्हणजे कागदाचे नाण्याचें आफिस १९ वे तारखेच्या सुमारास सुरू होणार असें ऐकतों. तिकडे ७९ रुपयांचे रायटरचे जाग्यावर रा. बाळकृष्ण पांडुरंग डिपुटि आफिसांतील रायटर यांस नेमिलें. व पन्नास पन्नास रुपयांच्या मराठी दोन जागा केल्या आहेत त्यांजवर रा. बापू मुकुंद व विठ्ठल यशवंत यांस नेमिलें.

तहशिलदारांकडे रजिष्टर फीचें उत्पन्न गेल्या महिन्यांत ६४ रुपये झालें असें कळतें.

मि० ताजुदीन साहेब असिस्टंट कमिशनर मि० ग्रांट साहेबांचे आफिसाचा च्यार्ज घेण्याकरितां सोमवारीं एथून गेले.

मोठी दुःखाची गोष्ट आहे कीं महामारीचा उपद्रव या प्रांतीं असल्या अकाळीं म्हणजे पर्जन्यकाळ सुरू झाल्यानंतर चालू झाला आहे. व त्याच्या तडाक्यानें बरींच मनुष्यें मरत आहेत. ही ईश्वरी कोपाची गोष्ट आहे. व त्याचे शमाकरितां प्रत्येक मनुष्यानें दयाळु परमेश्वराचीच प्रार्थना केली पाहिजे. मनुष्याची क्षणभंगुरता कशी आहे ती यावेळेस स्पष्ट समजते. कोणी मनुष्य सकाळीं हुशार पाहिला, दुपारीं अजारी होता, तिसरे प्रहरीं मरण पावला, व सायंकाळीं तर त्याची राख रांगोळी होऊन गेली. अहाहा!! काय ईश्वराचे घरचा हा कारखाना आहे! अस्तु. मनुष्यमात्रांनीं यावदायुर्दाय त्याच्या ठायीं नम्र राहवें व मीपणा टाकून न्यायनिष्ठेनें वागावें. मग त्याच्या इच्छेस येईल तें तो करो.

या आठवड्यांत पाऊस मोठा पडला नाहीं पण भीजपाऊस एक दोन दिवशीं पडत गेला. त्यामुळें पिकांचे कामीं बोभाटा नाहीं. वरचे बाजूस पाऊस पडून नदीला दोन दिवस पाणी आलें होतें. व शिरस्त्याप्रमाणें शाळा बंद राहून हत्यारबंद (पंचे बरोबर घेऊन जाणारे) कारकून वगैरे लोकांचे सांप्रदाईक हाल व्हावयाचे ते झाले!

डाक्टर पोर्टर साहेब आमचे एथील सिविल सर्जन प्रतिदिवशीं सकाळ संध्याकाळ शहरांत येऊन कोठें कोणी अजारी आहे काय, याचा शोध करून घरोघर जाऊन औषधें देतात हें त्यांचे लोकांवर मोठे उपकार समजले पाहिजेत. नाहींतर नुसत्या अधिकार नात्यानेंच दुसरे लोक किती झटतात तें पहावें. नेटिव वैद्यांपैकीं रा. रामचंद्र दामोदर गाभे वैद्य मलकापुरकर हेही एथें या आजारांत लोकांचे बरेच परिचित झाले आहेत. व ते बोलावल्या ठिकाणीं जाऊन श्रम घेऊन औषधें देतात.

गावांतील कित्येक पुढारी मंडळींनीं या रोगाचे उपशमार्थ श्रीराजराजेश्वराचे देवालयांत अनुष्ठानास ब्राम्हण बसविले आहेत.

EPITOME OF NEWS.
वर्तमानसार.

सर अलेक्झांडर ग्रांट साहेब मुंबई इलाख्याच्या विद्याखात्याचे डायरेक्टर विलायतेस रजेवर गेले होते ते आपले पत्नीसहवर्तमान परत आले. यांस तिकडे नागा मिळाली आहे सबब लवकरच परत जातील.

मि० व्हाइटवर्थ यानांवाचे युरोपियन गृहस्थांनीं मेक्यानिक म्हणजे यांत्रिक विद्येचा अभ्यास वाढविण्याकरितां सालीना १००० रुपये पगाराच्या ३० स्कालर शिप्स काढण्याचा निश्चय केला आहे. या जागा विलायत, हिंदुस्थान, व दुसऱ्या इंग्लिश वसाहती यांतील प्रजेपैकीं लोकांस देणार. शिकणारांचे वयाची यत्ता २६ वर्षांचेवर असूंनये असा नियम केला आहे. व हिंदुस्थान सरकारचे ग्याझेटांत याविषयीं सविस्तर लिहिलें आहे.

मुंबई इलाख्यांतील जुनियर सिविल सर्विस वाल्यांनीं ओरियेंटल म्हणजे इकडील देशच्या भाषा उत्तम प्रकारें शिकाव्या म्हणून त्यांची परीक्षा ठरवून हजार, दोनहजार, च्यारहजार रुपये बक्षिस देण्याचा सरकारानें ठराव करून ग्याझेटांत छापून प्रसिद्ध केले आहे.

२४ वे तारखेच्या मुंबई ग्याझेटांत लिहिलें होतें कीं ज्यांस ज्यास्ती पाउस पाहिजे असेल त्यांनीं माथेरानास जावें. कां तर आजपर्यंत मुंबईस पाऊस २० इंच व माथेरानास १०० इंच पडला आहे. महाबळेश्वरास ६६ इंच पडला व बाकी सर्व इलाख्यांत कोठें ५० इंचाहून अधिक नाहीं.

विलायत सरकारानें असा ठराव केला आहे कीं मिशनरीचे म्हणजे ख्रिस्ती धर्मोपदेशकाचें काम करणारे लोक विद्याखात्यांत ठेवूं नयेत.

निजाम सरकारचे राज्यांत कित्येक परगण्यांत गडबड झाली आहे म्हणून व्हाइसराय साहेबांनीं त्या सरकारास असें कळविलें आहे कीं देशांत स्वस्थता राहील अशा बेताची फौज ठेवून तुम्हीं बंदोबस्त करावा.

भुसावळेस ख्रिस्ती लोकांकरितां एक भजनालय बांधण्याचा विच्यार चालू आहे. सरकारानें त्या कामाकरितां जमीन दिली आहे. हल्लीं भुसावळेस युरोपियन व युराशियन लोक मिळून सुमारें अडीचशांची वस्ती आहे.

सिविल सर्विसची परीक्षा सन १८६९ चे मार्च महिन्याचे १९वे तारखेस होईल असें इंग्लंडांत सर्क्युलर छापून प्रसिद्ध झालें आहे.

मुंबईच्या एका हिंदु गृहस्थानें लाखोट्यांतून सुमारें ३००० रुपयांचीं मोत्यें इंग्लंडास पाठविलीं होतीं. थोड्या दिवसांमागेंतिकडुन जबाब आला कीं तो लाखोटा पोंचला नाहीं. नंतर पोलिसांतून तपास करवितां टपालच्या एका शिपायाजवळ त्यांपैकीं कांहीं मोत्यें सांडपलीं. त्यास धरून कैद केलें आहे.

रा० रा० विनायक नारायण भागवत यांस सरकारानें काठेवाडांत भातवा संस्थानावर ने[illegible]४०० रुपये पगार मिळेल.

गेल्या व[illegible] जंगली जनावरें फार मा[illegible] वाघ, चित्ते, आस्वलें, लांडगे वगैरे [illegible] सुमारें ३००० मारली व बक्षिस त्यांकरितां ४१२१८ रुपये दिले.

सिंधचे कमिशनर कर्नल मीरवेदर तेथें जाऊन दाखल झाले व त्यांनीं नेटिव व इंग्लिश लोकांचे मुलाकतीकरितां एक दरबार केलें. तेणेंकरून लोकांस बहुत संतोष झाला.

याच साहेबानीं हुकुम दिले आहेत कीं संध्याकाळचे च्यार वाजतां आफिसें बंद व्हावीं नोकर लोकांसही येणेंकरून बहुत संतोष झाला.

पर्जन्य— सातारा, एकसारखा पडत आहे, पण बारिक आहे — अहमदनगर, या आठवड्यांत पर्जन्य नाहीं. — खानदेश, पर्जन्य चांगला पडत आहे. — ठाणें, पर्जन्य किंचित कमी आहे, तथापि शेतक ऱ्यांचा बोभाट नाहीं. — रत्नागिरी, पाऊस बरा आहे. — पुणें, चांगला पाऊस अजून पडत नाहीं. — नाशिक, आलीकडे पाऊस नाहीं, — मुंबई, पाऊस आहे व उघाडीही आहे.— बऱ्हाणपुर, पाऊस नाहीं.

मि. सूटर साहेब मुंबईचे पोलिस कमिशनर यांनीं गेल्या आठवड्यांत दोन युरोपियन कानस्टेबल कामावर असतां दारू प्याल्याचे संबंधानें बरतर्फ केले.

लखनौ शहरांत धान्याचे दर फार चढले आहेत. एका महिन्यांत जें अंतर पडलें आहे त्यावरूनही आश्चर्य वाटतें. जून महिन्यांत गहूं बंगाली मापें २४ शेर होते ते जुलईंत १८ शेर झाले. व तांदूळ १८ चे १३ शेर झाले. व पुढेंही रोज रोज महागाई होतच आहे. व त्यामुळें गरीब लोकांचे फार हाल आहेत.

इंग्लिशम्यान पत्रांतून मुंबई ग्याझेटांत असें लिहिलें आहे कीं सातारचे सन १८५७ सालापासून प्रतिबंधांत असलेले राजपुत्रानीं आपणास श्रीकाशीक्षेत्रीं जाऊन रहाण्यास परवाणगी मागितली आहे.

सातारा जिल्ह्यांतील माळशिरसास अव्वल कारकून असलेले रा० दामोदर चिमणाजी भागवत मरण पावले. ज्ञु. सू.

धुळ्यास असिष्टंट जडजाचें कोर्ट ६ महिने ठेवण्याचें सरकारानें मंजूर केलें. खा. वै.

अहमद नगरास नळाचें पाणी अधिक आणण्याची तजवीज चालू आहे. या कामीं एथील थोर मनाचे व्यापारी मे. करशेटजी नसरवानजी आणि मुलगे यांनीं आपल्या मुंबईकर मित्र मंडळीकडून १६००० रुपयांची मदत करविली. वृ० वै०

कलकत्यास इंडियन एक्झामिनर या नावाचें आठवड्यास नवीन इंग्लिशपत्र निघूं लागलें आहे.

इंग्लंड व फ्रान्स या दोन देशांमध्यें जो अरुंद समुद्राचा फाटा आहे त्याखालून भोंक पाडुन त्यांतून आगगाडी नेण्याचा विचार दिवसेंदिवस जास्त बळकट होत चालला आहे. फ्रान्स व इंग्लंडांतील मोठमोठाल्या इंजनेरांचें मत हें काम हातीं धारिलें असतां होईल असें आहे. या कामास सुमारें ७,००,००,००० रुपये लागतील व तें [illegible] पुरें होईल असा अ[illegible]इंग्लंडात टेम्स नदीखालून दोन तीन [illegible]ले आहेत. हिंदुस्थानांत [illegible]धू नदी खालून र[illegible] काम अगदीं संपत आलें आहे. नद्याखालून रस्ते आजपर्यंत पुष्कळ ठिकाणीं तयार झाले आहेत. समुद्राखालून झाले नाहींत तेही कांहीं वर्षांत दृष्टीस पडतील. न० ओ०

विक्टोरिआ राणी [illegible]स्विक घराण्यांतील आहे. व [illegible] घराण्यांतील पुरुषांस संतती [illegible]कूल दरिद्र असत नाहीं. या[illegible] दुसऱ्या जार्ज राजास [illegible]. फ्रेडरिक प्रिन्स आव [illegible] याला [illegible]हा झालीं. तिसऱ्या जार्ज राजास [illegible] मुलें झालीं. विक्टोरिआ राणीस (हा तिसऱ्या जार्ज राजाची नात) नऊ मुलें झालीं आहेत. तिसरा जार्ज राजा ८२ व्या वर्षीं मरण पावला त्या वेळेस त्यास ४ नातवंडें होतीं. आमचे राणी साहेबांस अजून पन्नासावें वर्ष पुरें झालें नाहीं इतक्यांतच १४ नातवंडें आहेत. राणी साहेबांच्या ९ मुलांपैकीं, चोहोंचीं मात्र लग्नें झालीं आहेत, सर्वांचीं झालीं असतीं तर कदाचित आज सरासरी अर्धा शेकडा नातवंडें जमलीं असतीं. असो. संततीचा असा झपाटा असूनही हिंदुस्थानांत गवर्नर जनरलच्या जागेवर कोणी राजकुळांतील मिळण्यास केवढी अडचण पडत आहे तीं पहा! न० ओ०

Correspondence.
बाहेरून आलेलीं पत्रें.

रा. रा. वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांस— वि. वि. महाराज विद्यावृद्धी कडे आपण अतिशय लक्ष पुरवितां अशी बातमी कळल्यावरून खालीं लिहिल्या च्यार ओळी आपणाकडे पाठविल्या आहेत तरी कृपा करून आपण त्यांस आपल्या सुंदर पत्रीं जागा देऊन प्रसिद्ध कराल अशी आशा आहे.

आपण आपल्या एका मागील अंकामध्यें बातमीदाराचें पत्र छापलें होतें त्यांत त्यानीं असें लिहिलें होतें कीं, एथें मुलींची शाळा स्थापन करण्याचा उद्देश येथील मेहेनती तहशिलदार गोविंदराज अप्पा यांणीं येथील सभ्य मंडळीस कळविला व मुलींची शाळा लवकरच स्थापन होईल असें लिहिलें होतें, परंतु पुढें कांहीं लिहिलें नाहीं, यास्तव आपल्या मोलवान पत्राचे वाचणारांस पुढील हकीकत कळवावी या हेतूनें आपल्या पत्राचा थोडासा कोपरा मागतों तो आपण द्याल अशी आमची पूर्ण खात्री आहे.

आमचे येथें मुलींची शाळा स्थापन होण्याचा संभव आहे असें कळल्यावरून अकोल्याचे डिपुटि इन्स्पेक्टर रा. रा. श्रीराम भिकाजी जटार बि ए यांची स्वारी येथें येऊन तारीख २० जून रोजीं प्रा:काळीं शाळा सुरू झाली. ते दिवशीं सुमारें १५० संभावित व्यापारी सरकारी नोकर शेटसावकार वगैरे गावांतील लोक जमले होते. या विषयीं मजकूर इंग्रजी मासिक पुस्तकांत लिहून आला आहेच. त्या शाळेची

काल तारिख २६ जुलई रोजीं मेहेरबान गोविंदराव अप्पा तहशिलदार, शाळेचे हेड मास्तर, नायब तहशिलदार, चीफ कानस्टेबल वगैरे सरकारी नौकर व गांवांतील थोडे संभावीत यांनीं परीक्षा घेतली. मुलींस अक्षर ओळख चांगली झाली आहे. शाळेचे मास्तर बापूजी यांनीं फार श्रम घेऊन शिकविलें हें पाहून लोकही फार खुष जहाले. परीक्षा संपल्यावर मुलींस खण व पेढे देऊन सभा विसर्जन झाली. सध्या वीस मुली नेहेमी हजर असतात. पुढें दिवसेंदिवस अधिक होण्याचीं चिन्हें दिसत आहेत.

एडिटर साहेब आमचे तहशिलदार साहेब फार मेहेनती आहेत त्यांनीं मुलीं चे शाळेविषयीं फार खटपट केली. त्यांचे मनांतून हिंदुस्थानी मुलींची शाळा स्थापन करण्याचा आहे. व सरकारांतून मदत मिळाल्यास लवकरच होईल. ज्याप्रमाणें सरकारी नौकर अशा कामांत लक्ष देता त त्याप्रमाणें गावचे लोक देतील तर मग विद्यावृध्धीस काय अडथळा पडणार आहे? परंतु आमुचे बंधुराज कधीं अशा कामांत पुढारी होतील तो सुदीन.

पत्रविस्तार फार झाला आतां पुरें करितों. परंतु आमचे ग्रामस्थांस अपण जागे कराल अशी आशा आहे लोभ असावा हे विनंती. तारिख २७ जुलई १८६८.

सत्यवक्ता.

रा. रा. वऱ्हाडसमाचारकर्ते यांस

वि. वि. महाराज, उमरावती पोलिसाविषयीं वऱ्हाडसत्यप्रकाश पत्रांत विरुद्ध मजकूर छापिला होता परंतु या उमरावती जिल्ह्यासारिखें पोलिस बहुतकरून या वऱ्हाडांत हुशार व मेहनती असे थोडकेच आढळेल व अशी आपली खात्री होईल; कारण एथें पोलिसाकडील, वरिष्ठ अधिकारी पूर्वी मे. मिलिटसाहेब होते ते व त्यांचे हाताखालील जे लोक आहेत त्यांचे हातची पोलिसाची रचना, झाली असोन, हल्लीं आमचे मे० लेनसाहेब बहादूर हे व यांचे हाताखालील जे लोक आहेत ते मेहनती व हुशार आहेत. फक्त उमरावतीचे हालवायाचे ओळींत त्यांच्या भटया असल्यानें पोलिस गावांत नाहीं असें म्हणणें बरोबर वाटत नाहीं. कारण पोलिस झाल्यापासून उमरावतीस जे आसपासेच गुन्हे होतात त्याबद्दल किती बंदोबस्त झाला आहे हें सर्वांस माहितच आहे. उमरावतीस मुख्य कमिशनर, दिपुटि कमिशनर आदिकरून मोठमोठे हुद्देदार त्या हलवाई ओळींतून बहुतवेळां आले गेले असतील परंतु जर त्यांचे मनांतून त्रास आहे तर ते लागलीच बंद कर्णेविषयीं पोलिसास हुकुम देते. परंतु बहुत दिवसांपासून व हिवाट ज्या ठिकाणीं आहे ती बंद करणें माजिस्ट्रेट साहेब यांचे हुकुमाशिवाय होणें नाहीं. करितां व्यर्थ पोलिसास दूषण देणें नीट नाहीं. लोकांचे जीव आणि मालमिळकतीचें रक्षण करण्याकरितां सरकारांनीं पोलिसलोक नेमले आहेत असें आम्हीं समजतों. व त्याप्रमाणें अनुभवही घेत आहों. पूर्वी उमरावतीस इमामखा इन्स्पेक्टर व कृष्णराव सखाराम कोर्ट इन्स्पेक्टर होते. इलिचपुरास दुनियासिंव्ह इन्स्पेक्टर व विठ्ठल बळवंत परतवाडयास होते. तेव्हां तिकडील डाके वगैरे अगदीं बंद झाले, आणि कदाचित गुन्हा झाला असतां मुद्यासुद्धां धरून त्यांनीं हजर केला. गुदस्तसालीं याच दिवसांत इलिचपुरास पलटणचे लोकांनीं क्षिरसागर आंब्याचे झाडावर डाका घालून खून केला तो गुन्हा पर्यंत येणेंसारखा नव्हता परंतु पोलिसांनीं किती मेहेनत घेऊन पत्तास आणला हें सर्वांस माहित असेल; आणि विठ्ठल बळवंत इन्स्पेक्टर यांची तळेगांवीं नेमणूक झाल्यावर त्यांनीं डाक्याचे गुन्हे वगैरे धरून आणले यावरूनच त्यांजला १२५ रुपये पगार झाला आहे. हल्लीं तळेगांव तालुक्यांत पंधरा दिवसांवर कांहीं दिवस झाले असतील मौजे सावंगे या जंगलांत एक मनुष्याचा खून करून पुरून टाकिला असोन त्याजला आठ दिवस होउन गेले, त्याचा पत्ता नव्हता. व मयताचें मांस सर्व कोल्हे, लांडगे वगैरे जनावरांनीं खाऊन टाकिलें होतें. फक्त कंबरेचें हाडाचा सापळा लोकांचे दृष्टीस पडला त्याची खबर पोलिसास समजल्यावर आमचे तळेगावचे इन्स्पेक्टर विठ्ठल बळवंत हे नुकतेच देशाहून त्यांची स्त्री वारल्यामुळें रजाघेऊन गेलेले परत एथें आले होते त्यांजला ही बातमी लागतांच ते आपलें सर्व दुःख एकीकडे ठेवून खुनाचे तपासाकरितां उमरावतीहून गेले. त्यांणीं व चांदुरचे इ० चीफका० लक्ष्मणशींग यांणीं तपासकरून खून करणारे लोक साक्षपुराव्यानिशी धरून पाठविले. त्याबद्दल सेशनकोडतांत त्याची चौकशी सुरू आहे. फक्त हडकावरून याचा ठिकाण लावणें मुष्कील होतें परंतु कोण मनुष्य मयत झाला व कोणी मारला अशाविषयीं त्या लोकांनीं आपले अकलेवरून च तपास करून ठिकाण लावला आहे. तेव्हां असे पोलिसांत कितीएक चांगले व हुशार मनुष्य आहेत. यत्किंचित गोष्टीवरून पोलिस नाहींत असें म्हणणें कसें होईल? पत्रविस्तार होईल म्हणून पुरें करितों.

एक उमरावतीचा रहिवासी.

Advertisements.

जाहिरखबरा.

जाहिरखबर.

देण्यांत येते कीं, चालू दिवाणी कायदे व आक्टाचे सर्व संग्रहाचें बूक छापण्याचें काम सुरू केलें आहे; या पुस्तकांत कोणकोणते विषय छापले जातील, व पुस्तक घेणारास किंमत काय पडेल याबद्दल वगैरे तपशिलवार कलमें लिहितों:—

१. या पुस्तकांत सन १८२७ पासून सन १८६८ अखेर पर्यंत चालू दिवाणी कायदे व आक्ट अनुक्रमानें सालवार छापले जातील, आणि त्या कायद्यांवर अथवा कलमांवर इंटरप्रिटेशनें झालीं आहेत तीं ज्या त्या कायद्यावर अथवा कलमावर जेथच्या तेथेंच तपशिलवार लिहिलीं जातील.

२. सन १८६३ सालीं छापलेल्या आवृत्तीस किंमत फार थोडी ठेविली होती; परंतु सन १८६४ पासून आजपर्यंत दिवाणी आक्ट फारच झाले आहेत, तथापि लोकांस सुलभ पडण्याकरितां सदर्हू पुस्तकाची किंमत आगाऊ या जाहिरातीचे तारखे पासून एक महिन्याचे आंत पुणें येथें आमचे, वृत्तप्रकाश छापखान्यांत पाठविणारास रुपये ५ व टपालखर्च रुपया १ एकूण रुपये ६ पडतील. सदर्हू मुदतीनंतर पुस्तक घेणारास दर प्रतीस रुपये ८ व शिवाय टपालखर्च पडेल.

३. सदर्हू पुस्तक माहे डिसेंबर सन १८६८ अखेर तयार होऊन लोकांस मिळेल.

४. सन १८६६ अखेर दिवाणी व फौजदारी मिळून सर्व संग्रहाचें बूक छापून त्याची किंमत रुपये १५ दोन भागां बदल ठेविली होती, तीं पुस्तकें हल्लीं फारच थोडीं शिलक राहिलीं आहेत; म्हणून त्याप्रमाणेंच हल्लीं पुस्तक छापणार होतों; परंतु सन १८६१ चा आक्ट २५ हा थोडे दिवसांनीं रद्द होणार आहे, त्याबद्दल गव्हर्मेंट ग्याझिट मध्यें बीलही छापलें आहे; तेव्हां दिवाणी व फौजदारी मिळून पुस्तक छापलें असतां लोकांचें पुढें नुकसान होणार आहे, याजकरितां फौजदारी विषय न छापतां फक्त दिवाणीच छापण्याचें काम सुरू केलें आहे.

५. या पुस्तकाबद्दल किंमत पाठविणें ती हुंडी अगर रिमिटेन्स अथवा पोस्टाच्या टिकिटा एक आणे दराच्या वर्तावळ्या सुद्धां पाठवाव्या. नाटपेड पत्र पाठविलें असतां घेतलें जाणार नाहीं.

सदरीं पांच कलमीं मजकूर लिहिल्या वरून कळेल.

तारिख ४ माहे जुलई सन १८६८ इसवी पुणें वृत्तप्रकाश आफिस.	नारायण मोरेश्वर केळकर वृत्तप्रकाश छापखान्याचे मालक.

नोटिस— बिलवखा वल्दद हबीबखा मकेदार कलाली परगणे बाळापुर याजकडेस चिमणसा वल्दद रतनसा कलाल राहणार मौजे नेर परगणें अकोट तालुके मजकूर याजकडून—सन १२७७ फसली साली परगणें मलकापुर येथील कलालीचा मक्ता तुमचे नांवें रुपये २६००० रास तुमचे नांवानें सरकारांतून झाला त्यांत तुमचा हिसा१ व कुसरीलाल हिस्सा१ व शिवदीन हिस्सा१ व आमचा हिस्सा१ सदरहु च्यार च्यार आण्यांचे च्यार हिस्से बरावर आसोन नुकसान आल्यास बरावर हिशाप्रमाणें द्यावें व नफा झाल्यास बरावर घ्यावा या प्रमाणें दर महिन्याचे महिन्यास वरतावा करावा असें लेखपत्र आठ रुपयांचे ष्टांपावर असोन तुम्हीं त्रिवर्गांनीं आपआपला वसूल घेतला आणि आमची बाकी आम्हीं घरांतून दिली ती रुपये व शिवाय नफ्या बदल चवघांचे हिशाचे रीतीप्रमाणें येतील ते सदरहु रुपये व हिशेब आज तारीखे पासून आठ दिवसांचे मुदतींत दावे न दिल्यास शिरस्तेप्रमाणें तजवीज केली जाईल. कळावें तारीख २२ माहे जुलई सन १८६८ इसवी मुक्काम अकोलें.

(सही) चिमणसा रतनसा.

मराठी नवीन नाव्हल.

मनोरंजक.

वसंतमाला.

विक्रीसाठीं तयार आहे. किंमत १। रुपया, टपालखर्च ८=. वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत पत्रें पाठविल्यास रवाना करण्यांत येईल. किंमत रोख-

मुक्काम शिराळें, तारीख २० जून सन १८६८ इसवी.	**बळवंतराव,** राजोपाध्ये.

नवीन पुस्तक.

व्यवहारोपयोगी

तारतम्य.

या नांवाचें नवीन पुस्तक मी नुकतेंच तयार करून अकोल्यास वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत खिळेछापावर सुंदर रितीनें छापविलें आहे. शाळांतील मुलांस व गैरमाहित इतर लोकांस बाजारचें शहाणपण कळावयास या पुस्तकाची मोठी मदत होईल याची भष्टपत्री साच्याचीं ९३ पृष्ठें आहेत. किंमत अडीच आणे व डाक हाशील एक आणा पडेल. अधिक प्रति घेणारांस डाकहाशील कमी पडेल. वऱ्हाडसमाचार आफिसांत रोख किंमत पाठवून पुस्तकें न्यावीं. सर्वांस कळावें.

नारो रघुनाथ मोहोळकर स्कुलमास्तर, मेहकर.

आक्ट.

सन १८६८चा ९वा

पेशे व धंदे यांवरील कराविषयीं

किंमत च्यार आणे.

जाहिरखबर.

हिंदुधर्मशास्त्रसार.

मुंबई इलाख्यांतील निरनिराळ्या कोर्टांच्या शास्त्री लोकांनीं दिलेल्या उत्तरावरून काढलेलें हें नवीन मोठें व उपयोगी पुस्तक इंदुप्रकाशाच्या मालकांनीं छापलें आहे व त्याच्या प्रती आमचे एथें विकावयास आल्या आहेत. किंमत दर प्रतीस १० दहा रुपये व डाक हाशील ८८ रोख पाहिजे.

व० स० चे म्यानेजर.

जाहिरात.

विद्याकल्पतरू (मासिक पुस्तक) बडोद्याचे श्रीमंत महाराज खंडेराव गायकवाड सेनाखासखेल समशेर बाहादर यांच्या पदरचे शिलेदार रा० रावजी बिन केशव सांबारे यांनीं कित्येक महिने बहुत वर्तमान पत्रांतून जाहिरात दिल्याप्रमाणें विद्याकल्पतरू नांवाचें सर्वोपयोगी मासिक पुस्तक छापण्याची सुरवात झाली. व त्याचा एप्रिल महिन्याचा पहिला अंक बाहेर पडला. तीं पुस्तकें आम्हाकडे विक्रीस आलीं आहेत. किंमत ५ आणे व डाकहाशील १ आणा पडेल. किंमत रोख पाहिजे.

वऱ्हाडसमाचाराचे म्यानेजर.

पत्राचे बाक्यांविषयीं.

वऱ्हाडसमाचार पत्राबद्दल किमतीचा पैसा वर्गणीदारांकडेस येणें आहे तो त्यांनीं कृपा करून सत्वर पाठवावा. वारंवार पत्रें लिहिण्यानें त्यांस तसदी पोचते व आम्हांसही खर्च पडतो सबब बाक्यांच्या निकालाची तजवीज जरूर करावी.

वऱ्हाड समाचाराचे मालक.

TO OUR SUBSCRIBERS.

We beg to remind our subscribers, that their Subscriptions, for the present year, and in arrears should be remitted as early, as possible otherwise, we would, however reluctantly, be under the necessity of ceasing to transmit the paper to their addresses. We beliexe that this aeminder will not faij to arouse the symptnies of our Constituents in the country and bring abont speedy remit, tances from defaulting Subscribers.

Proprietors of Berar Samachar

किंमतीचे ठराव.	रु.	आ.
वर्षाची अगाऊ देणारास	६	०
साल अखेर	७	०
सहा महिन्याची अगाऊ	३	८
सहामाही अखेर	४	०
फुटकळ एक अंकास	०	५

या शहरा बाहेरील लोकांस वर्षाचे ५२ आठवड्यांबद्दल टपाल खर्च अगाऊ पडेल तो ३ रु. ४ आणे व सालअखेर ३ रु. ८ आणे.

☞ आगाऊ पैसा देण्याची मुदत पत्र घेण्याचे सुरू तारखेपासून २ महिने पर्यंत समजावी. व जुने वर्गणीदारांसही त्यांचा मागील हिशेब सरून नवें साल चालू होईल तेथून २ महिन्यांची मुदत समजावी

नोटिसा वगैरे छापण्याचे दर.

१० ओळी पर्यंत... ... ... १ रुपया

१० ओळींवर प्रत्येक ओळीस ०।८६

एकच मजकूर वारंवार छापणें झाल्यास दर ओळीस एक आण्याप्रमाणें किंमत पडेल.

हें पत्र आकोला येथें वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत मालकांकरितां छापून प्र० के०

वऱ्हाडसमाचार.

The Varad Samachar or News of Berar.

VOL. III AKOLA:— SATURDAY, 15 AUGUST 1868 NO. 33

पुस्तक ३ अकोला, शनिवार तारीख १५ माहे आगस्ट सन १८६८ इ० अंक ३३.

हिंदुस्थानांतील अग्रि-हार्टि कल्चरल सोसैटी.

वर जें तीन ओळीचें लांबलचक सदर घातलें आहे याविषयीं आमचे वऱ्हाडांतील व बाहेरचेही कित्येक वाचकांस माहिती नसेल असें वाटतें. व त्यांकरितां हा विषय आज आम्ही मुद्दाम लिहित आहों.

अग्रिकल्चर म्हणजे शेतीकाम, व हार्टिकल्चर म्हणजे बागाइतीकाम. या दोहोंची आपल्या हिंदुस्थान देशांत सुधारणा करण्याकरितां मुंबईस कित्येक वर्षांमागें एक मंडळी स्थापित झालेली आहे. तिचें नांव अग्रिहार्टिकल्चरल सोसैटी. या मंडळीनें आपले नजरेखालीं कित्येक बाग तयार केलेले आहेत, त्यांतून हिंदुस्थानाच्या सर्व भागांत होणारीं, फळें, पुष्पें, भाज्या, वनस्पति वगैरे लावून विलायतेहूनही बहुत प्रकारच्या परी इकडे आणिल्या आहेत. ते झाडांचीं कलमें, रोपे, हुंड्या, फुलांच्या कुंड्या वगैरे तयार करून विकतात. त्यांचें बीं विकतात, त्या संबंधीं हत्यारें व इतर सर्व प्रकारचें सामान विकतात. त्यांच्या पदरीं शेकडो रुपये पगाराचे साहेब लोक माळी आहेत. व त्यांच्या फलापुष्पांविषयीं आणि बीजांविषयीं वगैरे इंग्लिश, मराठी वर्तमानपत्रांतून जाहिराती असतात. याप्रमाणें त्यांचा मोठा कारखाना आहे. विक्टोरिया आणि आलबर्ट नावाचा मोठा बाग या मंडळीकडे आहे. त्याकरितां मुनसिपल कमिटीकडून वर्षास ६००० रुपये या मंडळीस मिळतात, व सरकारांतूनही कांहीं रक्कम मिळते. असा हा यांचा मोठा कारभार आहे. डाक्टर बर्डउड साहेब या मंडळीचे ९ वर्षें सेक्रटरी होते. व त्यांचे प्रकृतीस चांगलें समाधान नसल्यामुळें त्यांनीं हें काम गेल्या महिन्यांत सोडिलें. बर्डउड साहेबांसारख्या या कामांतील दर्दी व हुशार गृहस्थांनीं या कृत्याची चिटणिशी पतकरिली होती व ती उत्तम रितीनें बजाविली म्हणून मंडळीनें त्यांस मानपत्र द्यावयाचा ठराव केला व तें तयार करण्याकरितां आनरबल न्यूटन साहेब, क्राफर्ड साहेब, टेलर साहेब, आन० मंगळदास नथूभाई, विनायकराव जगंनाथ इत्यादि गृहस्थांची कमिटी नेमिली आहे. यावरूनही या कामाचें महत्विक स्वरूप समजून येईल.

गेल्या जून महिन्याचे २९ वे तारखेस मुंबईस टौन हालांत या मंडळीची सभा भरली होती त्यावेळीं सन १८६६ चे आरंभापासून सन १८६८ चे मे अखेर म्हणजे सुमारें अडीच वर्षांत या मंडळीकडून जीं जीं कृत्यें झालीं त्यांचा रिपोर्ट वाचिला व तो पसंत झाला. त्यांतील विशेष विशेष गोष्टी आम्ही येथें लिहितों.

मेंबर— यामंडळींत ९ मेंबर नवीन झाले, १९ नीं राजीनामे दिले, ६ वर्गणी न देतां विलायतेस गेले, ६ मरण पावले, व दोघांकडे बाक्या तुंबल्यामुळें त्यांचीं नावें काढिलीं. आतां १२९ मेंबर आहेत. मुंबईची पैशाविषयींची स्थिति बिघडली व या मंडळीचें काम बंद होणार आहे असा पुकारा झाला होता, त्यामुळें मेंबर कमीं झाले.

उत्पन्न— यामंडळीस या अडीच वर्षांत १,९४,०८६॥१०॥६ उत्पन्न झालें व खर्च १,३६,५६४॥१४॥१ झाला, व बाकी ५७५९१॥१२॥५ शिलक राहिली. यांत मेंबरांचे वर्गणीबद्दल ५१३२ रुपये, विलायती बीजें विकलीं त्यांचे ८२५४॥८॥४ व हिंदुस्थानांतील बीजें, रोपें, वगैरे विकल्याचे ६९०२॥६ उत्पन्न आहे.

घड्याळ— उत्तमलोकवासी डेविड सासून यांनीं बागेशीं टावर म्हणजे शिखरासारखा उंच भाग करून त्यावर मोठें घड्याळ लावण्या करितां ३०००० रुपये बक्षिस दिले होते. तें काम हल्लीं पुरें झालें आहे. त्यास एकंदर खर्च ५१६५३ रुपये लागला. बाकीचे रुपये मुनसिपल कमिटीनें ३५००० रुपयांची यामंडळीस देणगी दिली आहे तींतून दिले. सरकारानें ही यामंडळीचीं याकामाच्या संबंधाचीं कर्जें वारण्याकरितां २५१२० रुपये दिले आहेत. सदरील घड्याळाशीं दररोज ग्यास लाईट करण्याविषयीं मंडळीनें मुनासिपल कमिटीस विंनती केली आहे.

पुतळा— बडोद्याचे गायकवाड सरकार श्रीमंत खंडेराव महाराज यानीं महाराणी विक्टोरिया साहेबांचा संगमर्वरी दगडाचा पुतळा मांडण्याकरितां द्रव्य देण्याचें कबूल केलें. तें काम विलायतेस चालू आहे. व त्याकरितां ६९८९६॥१२॥१ इतकी रक्कम आजपर्यंत रवाना झाली. या कामाचे कारागीर मि० नोबल साहेब यांनीं कळविलें आहे कीं सन १८६८ चे एप्रिल महिन्यांत हा पुतळा तयार होऊन जहाजांतून रवाना करण्यांत येईल.

कारंजें— नामदार फ्रियर साहेब मुंबईचे माजी गवरनर यांचे स्मरणाकरितां "फ्रियर फौंटन" नावाचें एक सुंदर कारंजें बांधण्यास लोकांनीं बक्षिसें दिलीं त्यांची रक्कम २०५०० रुपये झाली व या मंडळीनें सुमारें ९०६० रुपये आणखीं कर्ज काढून त्या कामास लाविले तरी त्यास जो एकंदर खर्च लागणार आहे तितका मुंबईच्या हल्लींच्या स्थितीवरून मंडळीस करितां येईल असा अनमास दिसेना, सबब कापावरील फीफंड कमिटीस झालेलें सर्व काम त्यांनीं दिलें. व त्यांनीं तें पुरें करण्याचें व या मंडळीचा पैसा वारण्याचें व देणगी देणारांचीं त्यावर नांवें खोदण्याचें कबुल केलें आहे.

किरकोळ— बागेला गेटें व रेलिंग करण्यासाठीं कैलासवासी जगन्नाथ शंकरशेट आणि शेट प्रेमाभाई हेमाभाई यानीं २०००० रुपये दिले. त्यावरून तें काम केलें त्यास एकंदर खर्च ३०५८१ रुपये झाला—एक स्क्रीन म्हणजे इमारतीचा पडदा एक तऱ्हेचा केला त्यास ८६०० रु. देणगी मिळाली होती व काम पुरें करण्यास ३७००० रुपये खर्च झाला—बहुत उदार लोकांनीं या मंडळीस बीजें व झाडें दिलीं त्याबद्दल रिपोर्टांत त्यांचे आभार मानिले— कित्येकांनीं रानजनावरें बक्षिस दिलीं होतीं तीं बागेंत सोडिलीं परंतु त्यांस तेथें राहणें मानवलें नाहीं—विलायतेहून जहाजांतून बीजें चांगलीं सुखरूप स्थितींत आलीं. त्यांत कांहीं नासधूस झाली नाहीं—बागेंत सडका वगैरे इंजनेरीकाम करण्यास मुनसिपल कमिटीनें ३५००० रुपयांची देणगी दिली. व तितके रुपये पुरले नाहींत म्हणून सरकारास मदत मागतां त्यांनीं १५१२० रुपये बक्षिस दिले— जबलपुरास प्रर्दशन झालें त्याचे स्पेशियल एजंट या मंडळीचे सेक्रटरी डा. बर्डउड झाले होते त्याकामाकरितां ५००० रुपये मिळाले. त्यांतून ३९७४ खर्च झाले. व बाकी शिलेंकेत राहिले— आता येथे सन १८६७ त प्रदर्शन झालें त्यांत मुंबईसरकारांतून १०००० रुपयांचें सामान खरेदी करून पाठविण्याचें होतें. त्याचे [illegible] व या मंडळीचे सेक्रटरींनीं केली व [illegible] राखिलें. त्या कामीं ९७६८ रुपये खर्च झाला— अकोल्यास प्रदर्शन झालें त्याकरितां मुंबईहून पदार्थ पाठविण्याचें सरकारानें याच सेक्रटरीवर सोपवून ५००० रुपये दिले. त्यांतून ४६१६ रुपयांचा माल पाठविला गेला— शिराज येथील उत्तम तंबाकूच्या बीजाच्या लहान लहान ९ थैल्या सरकारांतून आल्या व दक्षिण हैदराबादेहून डाक्टर बालफोर इस्पितळावरील डिपुटी इन्स्पेक्टर जनरल यांनीं एक थैली पाठविली होती. त्याची लागवड मुंबईच्या बागेंत थोडी केली, व दोन दोन थैल्या धारवाडचे कलेक्टर, खानदेशचे ककेक्टर, व कोल्हापुरचे, आणि दक्षिण महाराष्ट्रदेश एथील पोलिटिकल एजंट यांजकडे पाठविल्या. मुंबईच्या बागेंत [illegible] लाविल्या पैकीं एकासही मोड आला नाहीं. कोल्हापुरास लागवड केली त्यापैकीं [illegible] तीन झाडें मात्र उगवलीं. तीं बीजाकरितां राखण्याचा विच्यार केला आहे. धारवाड व खानदेश एथील लागवडीबद्दल अजून कांहीं समजलें नाहीं— अमेरिका एथील कारोलीना तांदळाचें बीज सरकारमार्फत मागविलें आहे व तें सिंध प्रांतांत पाठविण्याचा बेत आहे—फ्रान्स देशाची राजधानी पारिस शहर एथें प्रदर्शन झालें त्यांत या मंडळीचे सेक्रटरी डा० बर्डउड यांस मुंबईहून सरकारानें एजंट पाठविलें होतें व तें काम त्यांनीं उत्तम प्रकारें बजाविलें.

येणेंप्रमाणें ही या मंडळीच्या कामकाजाची हकीकत आहे. हिच्या पोटीं बहुत गोष्टींची माहिती आहे ती व मुंबईच्या लोकांचे अशा मंडळ्या काढण्याचे प्रयत्न व त्यांचीं फळें व त्या कामास सरकारचें सहाय हीं सर्व कळून आमचे वाचक खुषी होतील अशी आम्ही अटकळ करितो. आतां या मंडळीचे नवे सेक्रटरी डाक्टर ग्रे० एम० बी० हे झाले आहेत. ते कशी काय अधिक सुधारणा करितात तें पाहवें.

हिंदुस्थानांतील इंग्रजांचे राज्याची माहिती.

हरण खंड ५.

सन १८४० ता. १८५८ पर्यंत.

काबुलचे लढायींत इंग्रजसरकारचा पराभव झाला. तेव्हांपासून पुढें या सरकारानें लोकांची संपदा हरण करण्यावर फार लक्ष दिलें. म्हणजे कितीएक राज्यें अन्यायानें घेतलीं. व कितीएक इनामें आणि जाहागिरी घेऊन लोक भिकारी केले. मागाहून सरकारचा लौकिक असा होता कीं, हें सरकार फार न्यायतत्पर आहे व कोणाचें कांहीं हरण करीत नाहीं. त्यास या वहिवाटीनें बट्टा आणिला. मागेंही राज्यें घेतलीं, तथापि दुष्मानी व लढाई उत्पन्न झाल्या खेरीज घेतलीं नाहींत. परंतु या नवीन वहिवाटीचें प्रथम उदाहरण असें झालें कीं, सिंधचे अमीर यांणीं काबुलचे लढाईत मदत केली व फौजेस वाट दिली, तथापि त्यांजवर वहीम ठेवून जनरल नेपियर यांणीं गवरनर जनरल यांचे हुकुमानें त्यांचें राज्य खालसा केलें. ही गोष्ट सन १८४२ सालीं झाली. पुढें ग्वालेरीस दंगा झाला आणि चौंडा, महाराजपुर, व पुनी या तीन ठिकाणीं लढाया झाल्या. त्यांत मराठे पराभव पावून त्यांचा कितीएक मुलुख खालसा होऊन सन १८[illegible] सालीं तहनामा झाला. यानंतर लार्ड एलिंबरो गेले. आणि लार्ड हार्डींज गवरनर जनरल आले. त्यांचे कारकीर्दींत शिकांचे राज्यांत रणजीतसिंग मेल्यानंतर गर्दी झाली, आणि इंग्रजी राज्यांत ते लोक दंगा करूं लागले म्हणून त्यांजवर लष्कर रवाना झालें, व त्यांच्याशीं चार मोठ्या लढाया झाल्या. आणि सन १८४६ त सर्व राज्य स्वाधीन झालें. परंतु पुनरपि तें दिलिपशिंग यास परत दिलें. आणि हे गवरनर जनरल परत गेले. नंतर लार्ड डालहौसी आले. यांचे कारकीर्दींत शिकांनीं सन १८४८ सालीं पुन: दंगा केला. तेव्हां यांणीं लष्कर पाठवून सर्व पंजाबचें राज्य खालसा केलें, व तेथें कमिशनर नेमिला, आणि वारस मुलगा होता त्यास पेनशन दिलें. याप्रमाणें मुलतानापासून काश्मीरपर्यंत इंग्रजी राज्य झालें. नंतर सन १८४८ सालीं सातारचे छत्रपति महाराज मरण पावले, त्यांस दत्तक वारस होता परंतु तो कबूल केला नाहीं, व सर्व राज्य खालसातींत आणिलें. तहनाम्यांतील करार एकीकडे टाकिले. पुढें हिमालयांत सिकीम म्हणून एक संस्थान आहे त्या संस्थानचे राजांचा कलह लागला त्यांत त्यांचा कांहीं मुलूख खालसा होऊन लढाई समाप्त झाली. या नंतर सन १८५२ सालीं ब्रम्हदेशाचे राजानें कांहीं अमर्यादा केली म्हणून त्याशीं लढाई झाली, तींत पेगू वगैरे प्रांत खालसा केले आणि तहनामा ठरला. पुढें झाशीचे राजास वारस नाहीं म्हणून सन १८५४ सालीं तेंही संस्थान खालसातींत आणिलें, नंतर लागलीच नागपुरचा राजा मेला. त्याचें संस्थान एक कोटीचे होतें त्यासही पुत्र नाहीं सबब तें खालसा करून बायांस पेनशनें दिलीं. पुढें निजामास गुंडाळण्याचा बेत होऊन प्रथम त्याजवळ कर्जाचे फेडीकरितां मुलूख मागितला पण त्या बिच्याऱ्यानें जितका मुलूख मागितला होता तितका मुकाट्यानें दिला. त्यांत वऱ्हाड प्रांत सर्व सरकारांत आला. व रायचूर आणि नळदुर्ग वगैरे कोट रुपयांचा मुलूख जप्त झाला. त्या नंतर निजामाचें राज्य तूर्त मागें पडलें तों लखनौचे राज्यांत कांहीं मुसलमान व हिंदु यांचा अयोध्येंत हनुमान गढीबद्दल तंटा झाला. तेंच निमित्त ठेऊन लखनौचे राजास लिहून पाठविलें कीं, तुम्हांस कारभाराचें ज्ञान नाहीं, या करितां गादीचा राजीनामा देऊन सरकार पेनशन देईल तें घेऊन स्वस्थ राहावें परंतु तें त्याणें कबूल

केलें नाहीं. सबब पलटणें पाठवून त्यास कैद करून कलकत्यास आणिलें व दरमहा एक लक्ष रुपये त्यास तैनात ठरवून दिली. आणि सन १८५६ इसवींत दोन कोट रुपये वसुलाचें सर्व राज्य खालसा केलें. पुढें बंगाल्यांत सांथल लोकांनीं दंगा केला तो त्वरितच आटपला. परंतु पुढें युरोपांत एक मोठी लढाई उत्पन्न झाली तींत इंग्रजी फौज, व फ्रेंच व दुसरे कितीएक राजे यांचीं लष्करें जमलीं, आणि रूस लोकांचा क्रिमियामध्यें सिबास्टोपल म्हणून किल्ला आहे त्याजवर दोन वर्षें मोहीम चालली [illegible] त्याच झाला. पुढें इराणचे राजानें सरकारची आज्ञा मोडली आणि हिरातवर स्वारी केली म्हणून त्याजवर लष्कर रवाना होऊन त्याचा मुलूख बराच घेतला. इतक्यांत त्याणें फ्रेंचाचे बादशहाशीं मध्यस्थी करून तहनाम्याचें बोलणें लाविलें, सबब तहनामा झाला. याप्रमाणें लार्ड डालहौसी यांचे कारकीर्दींत एकंदर दहा कोटि वसुलाचें राज्य खालसांतीत आलें. व पूर्वींचें तीस कोटीचें राज्य होतें तें ४० कोटीचें झालें. शिवाय इनाम, जहागीरी, किरकोळ संस्थानें यांचा पुष्कळ चुराडा झाला. याच कारकीर्दींत रेलवे व तारायंत्रें चालू झालीं. ब्रम्हहत्या न होण्याविषयीं बंदोबस्त झाला. व विधवांचे लग्नाविषयीं कायदा झाला. नवीन मुलूख घेतला, त्याचे बंदोबस्ताकरितां कराचीस, लाहुरास, नागपुरास, सातान्यास, ब्रम्हदेशांत, वऱ्हाडांत, लखनौस, वगैरे ठिकाणीं कमिशनर नेमिले व त्यांपैकीं कितीएक गवरनर जनरल साहेबांनीं आपले स्वतांचे देखरेखींत ठेविले. या इतक्या राज्यांचा नाश केला त्याचें कारण हे गवरनर जनरल असें सांगत होते कीं, हिंदुस्थानांतील संस्थानी व राजे यांस इंग्रज सरकारचे फौजेची मदत असल्यामुळें त्यांस निर्भयता झाली. आणि अनेक प्रकारांनीं ते प्रजेस पीडा करितात. व त्यांवर रयतेनें दंगा केला तर तिचें पारिपत्य इंग्रज करितात व पुन: लोकांवर जुलूम आहे तो कायमच राहातो. आणि दत्तक पोरें दिलीं तरी लहान अर्भकांच्या स्वाधीन लक्षावधि लोकांचे जीव करावे आणि त्यांचे वेडेचाळे, जुलूम, अन्याय, व लूट रयतेवर होऊं द्यावी त्यापेक्षां सरकारानें शहाणे कमिशनर नेमून त्यांजकडून कारभार करावा हें बरें, अशा समजुतीनें सर्व राजे रजवाडे नाहींसे करावे हीच मसलत मला बरी वाटते, असें म्हणून त्यांणीं ती आरंभिली. आणि जरा निमित्त सांपडलें कीं, खालसा करीत गेले. याप्रमाणें इंग्रज सरकारचें राज्य वाढलें. हजारो इंग्लिश लोकांचे रोजगार अधिक पिकले. व ऐश्वर्य मिळूं लागलें. यामुळें सर्वांनीं त्यांची स्तुतीच केली, आणि जिकडे तिकडे त्यांचा लौकिक होऊन गेला. ज्यांचीं राज्यें बुडालीं व ज्यांच्या दौलती खपल्या ते मात्र हांका मारीत बसले. कोणीं विलायतेपर्यंत फिर्यादीस गेले, परंतु त्यांचें काय झालें हें सांगावयासच नको. महादजी शिंदे यांणीं सवाई माधवराव यांस नालकी आणिली अशा महत् लाभाच्या प्रसंगीं कोणीं एक भिकारी साळू भिल्ल याणें जुलमाची फिर्याद त्यांजवर केली असती कीं माझें घर यांणीं ग्वालेरीस लुटलें तर त्याचा न्याय जसा निवडला गेला असता, त्याप्रमाणें या राजांचे न्याय विलायतेंत, पार्लमेंटांत वगैरे निवडले. असो, याप्रमाणें झाल्यावर गवरनर जनरल यांणीं स्वत: ब्रम्हदेश, लखनौ, व लाहोर इत्यादि ठिकाणीं फिरून सर्व व्यवस्था केली आणि सन १८५६ त इराणची लढाई समाप्त झाल्यावर ते विलायतेस गेले. पुढें त्यांचे जाग्यावर लार्ड क्यानिंग आले. त्यांस येऊन चार सहा महिने झाले तों एक मोठी अपूर्व मसलत उभी राहिली. ती ही कीं, बंगाल इलाख्याचे सर्व पलटणवाल्यांनीं मोठा दंगा केला. या दंग्याचीं चिन्हें सन १८५७ चे जानेवारीपासून दिसूं लागलीं. त्याचें कारण असें झालें कीं, नवीन एक प्रकारची बंदुक विलायतेंत तयार झाली व तिचें काडतुस म्हणजे दारूच्या पुड्या तयार होऊन विलायतेहून आल्या. व त्या काळे पलटणींत देण्याचा ठराव झाला. तेव्हां हिंदु व मुसलमान शिपाई यांणीं या पुडीवर चरबी लावलेली आहे व ही गाईचे मासाची किंवा डुकराचे मासाची असेल अशी कल्पना करून ती पुडी आपण तोंडानें फोडून बंदुकींत टाकणार नाहीं, असें म्हटलें. व जागोजाग लष्करांत हीच तक्रार पडली. शेवटीं मे महिन्यांत मिरत एथील पलटणींत काडतुस देउन तें हुकुमाप्रमाणें दातांनीं तोडून बंदुकींत टाकावें असा हुकूम दिला. तेव्हां शिपायांनीं सांगितलें कीं, हें आम्हीं करणार नाहीं, यांत आमचा धर्म बुडतो. तेव्हां मिरतचे ब्रिगेडियर साहेबानें शंभर शिपायांस बिड्या घालून कैद केलें, हेंच निमित्त झालें आणि याचदिवशीं बाकीचे शिपायांनीं दंगा करून कैदीस सोडवून घेतलें, व सर्व युध्धास उभे राहिले, आणि त्यांनीं बंगले वगैरे जाळिले, आणि आपणावरील अंमलदारांस मारून टाकिलें. याप्रमाणें बराकपुर, कानपुर, दिल्ली, लखनौ या सर्व ठिकाणीं थोडेच अंतरानें बंड झालें. शिपाई बेबंद होऊन कोणीं दिल्लींत शिरले, कोणी ब्रम्हवर्तास गेले, आणि लखनौस जमाव केला. अशीं तीन बंडाचीं लष्करें जमलीं. दिल्लींत शिरले त्यांणीं प्राचीन बादशहाचा वंश होता त्यासच गादीवर बसविलें, व कानपुरास बाजिरावाचा मुलगा नानासाहेब यास धनी केलें. अशी त्याकाळीं फार गडबड होऊन गेली व सर्व फौज फितुरली. तेव्हां युरोपियन लोक थोडे होते आणि बंडवाल्यांनीं करूं नयेतीं कर्में आरंभिलीं. त्यांणीं कानपुरास व दुसरे कितीएक ठिकाणीं सर्व युरोपियन लोकांची कत्तल केली व बायका मुलें देखील मारिलीं. तेणेंकरून त्यांची फार अपकीर्ति झाली व त्यांणीं विश्वासघात करून पहिल्यानें कितीएकांस आश्वासन देऊन शरण आलेल्यांसच पुढें मारून टाकिलें, या वरून त्यांस यश येईल किंवा नाहीं याचें चिन्ह तेव्हांच दिसूं लागलें. मग गवरनर जनरल यांणीं तयारी चालविली. कर्नल नील व हावलाक यांस पंधराशें गोरें सैन्य देऊन कानपुरावर पाठविलें, व लाहुरास शिक लोक स्वस्थ होते त्यांचीं नवीन पलटणें भरून दिल्लीवर रवाना केलीं. मुंबईहून सर ह्यू रोस फौज घेऊन आले. मुंबई, बंगाला, पंजाब एथें स्वस्थता कायम होती व रयतेची अनुकूलता असल्यामुळें फौजेस मोठी कुमक झाली व युरोपांतून कांहीं गोरी फौज आणिली, कांहीं चिनांतून आणिली. प्रथम कानपुर घेऊन ब्रम्हवर्ताहून नानास पळवून लावलें. नंतर दिल्लीवर लढाई होऊन दिल्ली हस्तगत झाली. पुढें लखनौ एथें बंडाचा मोठा जमाव होता त्यावर औटराम साहेब व हवलाक साहेब यांणीं हल्ला करून लक्ष बंडवाल्यांचा पराभव तीनहजार गोरे लोकांनिशीं केला. व मुंबईहून फौज आली तिणें झांशी, जालवण, व ग्वालेर हीं बंडवाल्यांपासून घेतलीं. आणि पुढें एकंदर सर्व रयतेचीं हत्यारें घेतलीं. मग जागोजाग बंडवाल्यांच्या टोळ्या होत्या त्यालयास गेल्या. तात्याटोपी कांहीं फौज घेऊन फिरत होते. त्यांसही धरून फांसीं दिलें. मुंबई इलाख्यांत कोल्हापुर व नरगुंद एथें बंड झालें होतें पण तें होतांच नाहींसें केलें. शेवटीं बंडवाले जर्जर होऊन त्यांस ठिकाण नाहींसें झालें. तेव्हां कोणीं हत्यारें टाकून शरण येऊन रयतेस मिळाले, कोणीं मारले गेले, आणि कोणी राहिले ते नेपाळाचे जंगलांत गेले. याप्रमाणें सहा महिन्यांत बंडाची अवस्था झाली या बंडवाल्यांनीं एका लढाईंतही जय मिळविला नाहीं. जेथें तेथें त्यांचा पराभव झाला परंतु या बंडावरून विलायतेंत लोकांस असें वाटलें कीं, मागील गवरनर जनरल याणीं बहुत राज्यें पालथीं घातलीं यामुळें लोकांनीं त्रासून हें बंड केलें यास्तव हरण करण्याची बुद्धी सोडून द्यावी आणि लार्ड क्यानिंग हे मोठे दयाळू व धीरवान सरदार होते त्यांणीं ही याचप्रमाणें मसलत दिली, आणि शेवटीं असें ठरलें कीं, कंपनीकडील राज्य काढून राणी सरकारांत घ्यावें. नंतर तारीख १ नवंबर सन १८५८ रोजीं याबद्दल जाहिरनामा प्रगट झाला. त्यांत बंडवाल्यांस माफी दिली आहे, व राजे रजवाडे लोकांस अश्वासन दिलें आहे कीं कोणाचें राज्य घेतलें जाणार नाहीं, व दत्तक घेण्याचे हुकूम बहुतांस दिले. तेणेंकरून पुनरपि जिकडे तिकडे स्वस्थपणा झाला. कंपनीवाले यांचें राज्य बरोबर शंभर वर्षें चाललें म्हणजे सन १७५७ पासून १८५७ पर्यंत एक शतक होतें.

SCHOLARSHIPS FOR NATIVES.

On the 30th June the Government of India forwarded to the Government of Madras the accompanying copy of a resolution, proposing to place a certain number of scholarships at the disposal of the different local Governments and Administrations, for the purpose of being bestowed upon natives of India, on condition of their residing in Great Britain and studying for the various learned professions, or for the Civil and other services in this country, and requested the opinion of His Excellency the Governor in Council of the scheme generally, and any suggestions which he may wish to offer as to the best method of carrying out the measure. The Secretary of State will be addressed with a view to suitable arrangements being made for the reception and supervision of the young men on their arrival in England. With regard to the scholars to be selected by competition it will probably be expedient to make use of the machinery of existing educational institutions. It might, for instance, be a good plan to offer the scholarships to the first class of those who pass their first examination in Arts, in order of merit, provided that they are otherwise capable of fulfilling the prescribed conditions.

[Extract from the Proceedings of the Government of India in the Home Department (Education), under date the 30th June 1868, No. 360].

Resolution.—The Governor in Council, having considered the expediency of encouraging natives of India to resort more freely to England for the purpose of perfecting their education, and of studying for the various learned professions, or for the Civil and other services in this country, believes that this most important object would be facilitated by creating a certain number of scholarships, to be held on condition of a residence in Great Britain.

2. His Excellency in Council proposes that nine such scholarships shall, until further notice be early given by the local Governments and Administrations, in the proportions marginally noted, and under the following conditions.

Madras	2
Bombay	2
Lower Bengal	2
N. W. Provinces	1
Punjab	1
Oude and Central Provinces alternately	1

3, Each scholarship would entitle the holder to an allowance of £200 per annum, payable from the date of his arrival in England, and would be tenable for three years. No candidate should be less than 16 or more than 20 years of age. Each candidate to whom a scholarship should be awarded would be required to proceed to England within a reasonable period from the date of his nomination, and to reside there for a period of three years, unless compelled to return sooner by ill-health.

4. Each scholar would receive the sum of £150 for passage money and outfit on leaving India, and a similar sum payable within one month before his actual return to India, if he should complete the full period of three years' residence, or be compelled by sickness to return before the completion of such period.

5. It is intended to reserve to the scholars the power of selecting, once for all, the course of study to be followed by them in Great Britain. Each scholar would be required to bind himself by a written engagement to submit to such regulations as may from time to time be framed by the Secretary of State for India for the guidance of the scholars in respect of the educational institutions in connexion with which their studies are to be pursued, and in respect of the manner in which they are to be connected with such institutions.

6. The object of the Government in creating these scholarships is not only to afford to the students facilities for obtaining a University degree, and for passing the competitive examination for admission into the Indian Civil Service, but also to enable them to pursue the study of the Law, or Medicine, or Civil Engineering, and otherwise to prepare themselves for the exercise of a liberal profession.

7. Every scholar who, not being disabled by sickness, failed to complete a residence of three years in Great Britain, or who might be guilty of gross misconduct, or disregard of the rules prescribed for his guidance, would, at the discretion of Her Majesty's Secretary of State for India, forfeit his scholarship and further be liable to refund the sum of £150 drawn by him as outfit and passage money.

8. The Governor General in Council is of opinion that considering the present state of education in India and the general condition of the people, it is not advisable to award the scholarships wholly upon the principle of open competition.

9. It is of great social and political importance to give to the sons of native gentlemen of rank and position a larger share of the advantages now offered than they would be likely to obtain under such a system.

10. In Madras, Bombay, and Lower Bengal, one scholarship would be annually awarded on the principle of competition. For the remaining six scholarships, the local Governments and Administrations would nominate persons whom they may consider to be duly qualified. In both cases the awards would be made under regulations to be framed by the local Governments with the approval of the Governor General in Council. No one should be selected who is not of ascertained good moral character, and who does not appear to be physically capable of undergoing the course of life and study which he will have to follow in Europe.

11. It would in every case be an indispensable condition that the selected candidate should be a good English scholar, able to read, write, and speak the English language with fluency and accuracy.

12. His Excellency in Council would propose that the scholarships should be assigned on the 31st of December of every year. If the arrangements in England can be completed in time to permit of this being done, the first awards would be made in December next.—*Madras Times.*

वऱ्हाड.

इलिचपुर—ता. ३ जुलई सन १८६८ इ. रोजीं इलिचपुर शहरांतलि फिर्यादी लालासा मोतीसा याचे दुकानांतून नगदी रुपये १९८०० चोरीस गेले होते हें मागें वर्तमानपत्रांत प्रसिद्ध झालेंच आहे. त्या घरफोडी चोरीचे तपासांत येथील पोलीस इनस्पेकटर दुनियासिंव्ह हे असतां

त्यांनीं फार मेहेनत घेऊन त्या चोरीचा पत्ता ता० ४ माहे आगष्ट सन १८६८ इसवी रोजीं लावून मुदेमालासुद्धां चोरटे गिरप्त केले. त्यांचीं नांवें येणेंप्रमाणें. किसन तेली, बहिऱ्या कोष्टी, बापुजी शिंपी, लक्ष्मण सोनार, आणि सिताराम कासार. सदरहू सात इस्मांस गिरप्त केलें आणि त्यांचे घरांतून मुदेमालाचे रु. ११६७५॥ काढिले. हा मुकदमा मे. स्पायनस्की साहेबांकडे चालू होऊन कैदी लोकांवर गुन्हा शाबीत होऊन प्रत्येकास ६ वर्षे याप्रमाणें सक्त मजुरीची शिक्षा झाली आहे.

महामारीची स्वारी या प्रांतांत एक महिन्यापासून आली असून सहस्त्रावधि माणसें बळीस गेलीं तथापि तिची क्षुधा इतक्यानें न जातां आणखीही भक्षण करण्यास स्वारी फिरतच आहे ही स्वारी लवकर जाईल तर बरें होईल.

पर्जन्यवृष्टी चांगली होतअसून ता. ८ आगस्ट रोजीं प्रातःकाळपासोन मेघराजानें अशी कृपा केली कीं कित्येक भिंती त्यास दंडवत करूं लागल्या.

अकोला.

गेल्या आठवड्यांतील मोठ्या पर्जन्यानें पयोष्णीनदीस मोठा पूर आला होता. असा १०।१२ वर्षांत आला नसल्याचें लोक सांगतात.

लिहिण्यास संतोष वाटतो कीं शहरांतील महामारीचा आजार पुष्कळ कमी झाला व यावरून लवकर निःशेष होईल अशी उमेद आहे. हायस्कुलांत असलेलीं बाहेर गांवचीं ५०।६० मुलें या भयानें आपआपले गावीं गेलीं आहेत तीं आतां परत येतील.

मोठी दुःखाची गोष्ट कीं मागील अंकांत हरी गणेश वकील मरण पावल्याचें लिहिलें आहे. त्यांचे घरचे आणखीं ४ जीव या आठवड्यांत मृत्यु सदनास गेले. म्हणजे त्यांचीं एक भावजय मरण पावली, मागून धाकटी मुलगी मरण पावली, त्यामागून त्यांची बायको प्रसूत होण्याचे सुमारास आलेली गरोदर होती तो गर्भपात झाला, व शेवटीं ती बिच्यारी बायकोही मरणपावली. अरेरे! काय भयंकर गोष्ट ही!!

मागील अंकांत शाळाखात्यांतील कांपिटिटिव एक्झामिनेशन अकोल्यास होणार म्हणून लिहिलें होतें; परंतु हल्लीं असें ऐकण्यांत आलें आहे कीं ही परीक्षा एक वर्ष अकोल्यास व एकवर्ष उमरावतीस व्हावी असें डैरेक्टर साहेब यांचे मनांतून आहे. व आणखीं असेंही ऐकतों कीं सालमजकुरीं ही परीक्षा उमरावतीस व्हावी या बाबदींत डैरेक्टर साहेबांनीं उमरावतीचे डेपुटी कमिशनर यांजकडे लिहिलें आहे, तिकडून उत्तर आल्यावर काय तो निश्चय होणार. पहिल्यानें परीक्षा झाली तेव्हां अकोल्यास व्हावी हें योग्यच होतें; परंतु आतां अकोला व उमरावती या दोन्ही ठिकाणीं स्टेशनें झालीं आहेत याकरितां ही नवीन व्यवस्था आहे.

शाळाखात्याकडील बजेट पास होऊन आलें यांत एक ८०० रुपये पगाराची इन्स्पेक्टरची जागा झाली आहे, ती मिळण्या विषयींचा हक्क योग्यतेनें व विद्वत्तेनें मि. स्कार्जी साहेब एथील हायस्कुलावरील हेडमास्तर यांचा अधिक दिसतो. व तसें झालें तर मि. एटकिन साहेब यांस अकोल्यास व मि. म्याकिंटाश साहेब यांस उमरावतीस हायस्कुलावर मास्तर नेमावे असा आमच्या सत्यप्रकाशकर्त्या बंधूचा अभिप्राय आहे तो योग्य दिसतो. या बजेटांत वाशिम व इलिचपुर एथें दोन सवा सवाशें रुपये पगाराच्या डिपुटि इन्स्पेक्टरांच्या जागा झाल्या आहेत व त्या जळगावचे मास्तर रा. वामन गणेश व अकोटचे मास्तर रा. बाळाजी नृसिंह यांस मिळाव्या अशी आमच्या सदरहु बंधूनें शिफारस केली आहे. व त्याप्रमाणें ते त्या जाग्यास लायक उमेदवार आहेत हें आम्हांसही कबूल आहे. व यांच्याच तोडीचे आम्ही तिसरे उमेदवार रा. वामन प्रभाकर एथील हायस्कुलांतील असिस्टंटमास्तर हे डायरेक्टर साहेबांचे दृष्टीपुढें आणितो. व आम्हांस असेंही वाटतें कीं सदरील दोन गृहस्थांवर डायरेक्टर साहेबांची नजर जाण्यापूर्वी वामन प्रभाकर यांजवर जाण्यास कांहीं अधिक कारणें आहेत. एक तर हे या शहरांतच त्यांच्या दृष्टीपुढें नित्य काम करितात, दुसरें पहिल्यानें यांस नागपुर प्रांताकडून आणितांनां ११० रुपये पगार देण्याचें कबूल केलें होतें त्याप्रमाणें न दिल्यानें त्यांचें नुकसान झालें आहे, तिसरें उमरावतीचे हायस्कुलांतील असिस्टंट मास्तर रा. नारायण वामन यांस अशी जागा मिळाली आहे, त्याप्रमाणें यांस मिळावी, व चवथें आणखीं असें ऐकतों कीं, मि. स्कार्जी साहेब, यांचे गुणवान वरिष्ठ यांनीं यांस डिपुटि इन्स्पेक्टरची जागा मिळण्याविषयीं उत्तम शिफारस केली आहे. इतक्या गोष्टी दयाळु मेहेरबान सिंक्लेर साहेबांनीं मनांत आणिल्यास यांस आधीं डिपुटि इन्स्पेक्टर करावें असें आम्हांस वाटतें.

कागदाच्या नाण्याचे कामाची माहिती करून घेण्याकरितां मि० देविस साहेब मुंबईस गेलेले परत आले त्यांचें आफिस पुढील महिन्याचे पहिले तारखेपासून सुरू होईल असें दिसतें. नोटी मुंबईहून येऊन दाखल झाल्या.

मि० ग्रांटसाहेब खामगावास स्मा[illegible] ज जडज झाले. त्याकरितां त्यांस [illegible] रुपये पर्सनल अलावेन्स मिळण्याचा ठराव झाला. व आफिस इस्टाब्लिशमेंट २३९ रुपयांचें देणार; इतकीच रक्कम उमरावतीस आहे.

खामगावचे जुडिशल एकस्ट्रा असिस्टंट कमिशनर यांचे कोर्ट बुलढाण्यास जाणार असें ऐकतों.

अडगावचे जुडिशल एकस्ट्रा असि० कमिशनर यांचे समोर एका इसमानें खोटी साक्ष दिल्यामुळें त्यांस त्यांनीं सेशन कमिट केलें होतें त्यास डिपुटि कामिशनर साहेबांकडून ३ महिने कैद व १० रुपये दंड अशी शिक्षा झाली.

रा० रा० रामचंद्र मैराळ दप्तरदार यांची रजा आज संपली.

शहरांत चोऱ्यांची सुरवात पुन्हा झाली आहे. पोलिसानें चांगली खबरदारी घ्यावी.

Sutya–Prukash suggests that James Scorgie Esqr. Head master of Akola High School, who is an excellent literary and scientific Scholar, be raised to the Inspectorship on Rs. 800 which has been recently Sanctioned in Budget for 1868.—That Mr. G. Aitken Head master of Oomrawuttee High School who succeded in passing one of his Students at the last Bombay Uuiversity examination, be appointed in the place of James Scorgie Esqr. and that Mr. D. Mackintosh who was master not long ago may be put in in his room. Our Contemporary also recommends that of the two Deputy inspectorships recently sanctioned one be Conferred upon Mr. Balajee Nursing Head master of Akote School and the other be given to Wamun Gunesh Head master of Julgaum School both being qualified for the posts in question.

Our contemporary sincerely wishes that his suggestions be taken up and carried out. If the arrangement as recommended especially in the case of James Scorgie Esqr. be responded to the whole of Educational Department would feel highly satisfied and highly pleased.

The fall of rain in our Zilla during the last week has been abundant and seasonable and in Consequence the Young Crops are thriving well.

Since the last week there has been a Considerable abatement in cholera and we hope to hear no more stories about it.

The disease now prevalent in the town is fever which has laid several persons in their beds. We would entreat our local authorities to put an entire stop [illegible] the loud cries and [illegible] made by persons [illegible] their dead bodies through the public streets as they greatly disturb our rest and create panic into the minds of the people.

वर्तमानसार.

मेजर [illegible] साहेब यांस मुंबई सरकारानें व्हाइसराय साहेबांचे सांगशान घेऊन त्या इलाख्यांतील जकाती खाती रिवाइज (तपासणी) करण्याकरितां सहा महिने पावेतों दरमहा २००० रुपये पगारावर नेमिलें. व त्यांचे हाताखालीं दरमहा ६०० रुपये पगाराचें इस्टाब्लिशमेंट दिलें.

रा० रा० बळवंत सिताराम बी० ए० यांस सातारजिल्ह्यांत [illegible] तालुक्यांत मामलेदार नेमिलें. व ते त्या कामावर जाऊन रुजू झाले. हें ऐकून आम्हांस संतोष वाटतो.

हिंदुस्थानांत वेगवेगळ्या इलाख्यांत सिविल सर्विसवाले साहेबलोक आहेत त्यांनीं आमचो या इलाख्यांतून त्या इलाख्यांत बदली होण्यास परमाणगी असावी म्हणून सरकारास अर्ज केला होता. पण ती गोष्ट मान्य झाली नाहीं.

मुंबईस म्याट्रिक्युलेशनचे परीक्षेस बाहेरून जाणारे मुलांकरितां गुदस्तसाला प्रमाणें जेवणाच्या वगैरे सोई करावयाच्या विच्यारांत एलफिन्स्टन हायस्कूलची मास्तर मंडळी गढली आहे.

नर्मदा नदीला मोठा पूर येऊन बडोदा रेलवेचे कामास जागो जाग हरकत झाली आहे. सुरतेच्या पुढें बडोद्या पर्यंत ६९ मैलांत गाड्या जाणें बंद झालें आहे. बडोद्याहून अमदाबादे पर्यंत गाड्या जाता त येतात. नर्मदेच्या पुलाच्या ४ कमानी वाहून गेल्या.

ठाणें व कल्याण याचे दरम्यान रेलावर पाणी चढून जी. आय. पी. रेलवेची गाडी एक दिवस येण्या जाण्याची महकुबी झाली होती.

मुंबईचे गवरनर साहेब आपले लवाजम्यासहित पूर्ण खग्रास सूर्यग्रहण पहाण्याकरितां विजापुरास जाणार आहेत.

Correspondence.

बाहेरून आलेलीं पत्रें.

रा. रा. वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांस

वि. वि. गेले आषाढी एकादशीस बडोदें येथें महाराज खंडेराव गायकवाड यांची स्वारी थाटानें निघाली होती ती माझे दृष्टीस पडली. जातीनें सोन्याचे अंबारींत होते. पन्नास साठ मोठाले हत्ती सोन्याचांदीच्या नें शृंगारिले होते. कित्येकांचे पायांत मणभर सोन्याचे तोडे होते. पैलवान मंडळी सर्व मोत्यांचे तुरे व कंठ्या घालून चालली होती. दोनहजार स्वार व पलटणी लोक दोन तीन हजार, साहेबनोबती, निशाणें, डंके, रथ, उंट, वगैरे बहुत होते. भरगची झुली व पोशाख व रेशमी सामान व सोनें रुपें पाहिलें तर जिकडे तिकडे पेटलें होतें. थाट व डौल भारी पहाण्यांत आला. मला वाटलें कीं शिवाजी व शाहू महाराजांसदेखील इतका डौल भोगावयास मिळाला नसेल. त्यांचे पाठीमागें अनेक विघ्नें होतीं. परंतु [illegible] सरकारानें हल्लीं जिकडे तिकडे [illegible] बंदोबस्त केला. व नेटिव रा. [illegible] काढिले म्हणून त्यांस [illegible]. आणि जशी न्हाय नगनावरी [illegible] निघते किंवा डाकुरास रण [illegible] जोची स्वारी निघते त्याप्रमाणें ही स्वारी आहे. यांत कमती इतकेंच कीं योग्य मनुष्य कोणी नमून महाराजाचे कृपापात्र जे लोक आहेत ते हलकट व अज्ञानी व आजेबी असून त्यांचे तुरे कंठ्या व कडीं यांचा उपयोग कोणताही दिसला नाहीं. परंतु गावखेड्यांचीं माणसें बायकापोरें डौल पहाण्यास जमतात त्याप्रमाणें ही स्वारी पहाण्यास दूरदूरचीं माणसें येतात, त्यांस पाहून डोळेभर मौज वाटून मोठा राजा, मोठें ऐश्वर्य, मोठी दौलत असें वाटतें. माझ्या नेत्रांनीं तर मला कांहीं वाटलें नाहीं कारण येवढा डौल करण्यांत तात्पर्य कांहींच नाहीं. द्रव्य मनस्वी कोठें टाकावें हें कळत नाहीं. जशी मुंबईंत सावकारास काप सानें लक्ष्मी दिली ती त्यांनीं समुद्रांत शेर करून टाकली आणि दिवाळीं काढून बसले. त्याप्रमाणें हें आहे. मी लाहारचे दौलतीचे व नागपुरचे दौलतीचे व आलिबागचे आंग्रयांचे दौलतीचे लिलांव झाले ते पाहिले. सोनेरी चौरंग, जडावाचे पलंग ही पाहिले. त्याचप्रमाणें सातारची व्यवस्था पाहिली, झांशीची पाहिली, सुरापुरची लूट पाहिली, आणि पेशव्यांकडून पुणें घेतलें तेव्हां गणपती साडेतीन लक्षांचा जवाहिराचा वगैरे लिलावांत गेला तेंही मला ठाऊक आहे. याचप्रमाणें लखनौचें द्रव्यही मी ऐकिलें आहे. कोयनूर हिरा विलायतेस गेला तोही पाहिला. त्या सर्व अनुभवावरून असें वाटलें कीं ही एवढी समुद्रासारखी दौलत आज दिसते ही कायम राखणार कोण ? पैलवान किंवा खुषमस्करे किंवा गोंधळी किंवा हरदास किंवा भट किंवा कारकून हे पहात होतों, पण कायम राखण्यासारखा महाराजांचे पदरीं एकही आढळला नाहीं. त्या स्वारींत हे पाहून फार दुःख वाटलें. कोणी मुसलमान जवळ होते ते म्हणाले कीं फकीर ग्यारवीस पांच च्यार हजार जेवतात त्यांचा दुवा आहे. कोणीं म्हणाले खिचडीवर हजारों लोक अन्न खातात त्यांचा आशीर्वाद आहे. कोणी म्हणाले गोप्रदानें वाटलीं त्यांचें पुण्य आहे. त्यावर मी उत्तर दिलें कीं बाजिराव साहेबांचे शुक्रवारचे वाड्यांत व शनवारचे वाड्यांत, पर्वती वकोथरूड मिळून दर द्वादशीस छत्तीस हजार पान पंचपक्वान्नाचें जेवत होते तें पुण्य श्रीमंतांच्या कां उपयोगीं पडलें नाहीं? तेव्हां अडाणी लोक उगीच बसले परंतु समाधानासारखें उत्तर कोठेंच मिळालें नाहीं. हल्लीं श्रावणमास दक्षणा लाख रुपये वाटतात ती सुरू आहे. परंतु खिचडी प्रमाणेंच व्यवस्था आहे. इतक्या रुपयांच्या यादींत एकतरी चांगला पंडित किंवा विद्वान नाहीं. विद्येच्या मुळीं शाळाच नाहींत. मोठे ज्योतिषी किंवा मोठे न्याय, सांख्य, वेदांत पढलेले पंडित किंवा वेदार्थप्रकाशक ज्ञाते असा तर एकही नाहीं. अस्तु मुख्य राजाचें धोरण असें असलें पाहिजे कीं, प्रजा शाहणी करावी, याजकरितां

त्याची किंमतही नाहीं. सर्वजण मूर्ख तेव्हां त्यास ते उलटा वेडा म्हणतात. ही स्थिती आहे. येथें शाळा किंवा कालेज किंवा युनिवार्सिटी किंवा ज्योतिष अथवा वैदीक याचा घोष मुळींच नसून येथील वळणच वेगळें आहे. येथें ग्रंथ करणें, छापणें, व लिहिणें किंवा जुने आहेत ते वाचणें हें कोणी जाणत नाहीं. या सर्व राज्यांत याप्रमाणें अवस्था आहे. नेमणुका पुष्कळ आहेत, परंतु त्यांजबद्दल कोणास कांहीं सांगण्यासारखें काम नाहीं. पुस्तकसंग्रह नाहीं. दप्तराचा व हिशोबाचा तरी गोंधळच. द्रव्य कोणीकडून तरी आणावें आणि उडवावें, याशिवाय दुसरें कोणासही कांहीं काम नाहीं. न्याय मनसुबी ज्याचे मर्जीस येईल तशी त्याणें करावी, रायतेस सुख काय ते ही दौलत व स्वारी आषाढीस व दसऱ्यास येऊन पाहावी एवढेंच आहे. परंतु स्वदेशीय लोकांस परदेशाचें ज्ञान व्हावें. परदेशीय कला विद्या प्राप्त व्हाव्या याविषयीं आशा नाहीं. विलायतेंतील लोक हिंदुस्थानच्या विद्येचा शोध करितात, नवीन ग्रंथ रचतात, व छापतात. आमच्या स्वदेशीं आमची विद्या बुडून गेली आहे, तिचा गरीब लोकांच्यानीं उद्धार कसा होईल? त्यास राजांचा आश्रय पाहिजे, परंतु आमचे राजे असे असून ते आपलें द्रव्य अयोग्य लोकांवर कृपा करून उडवितात याजमुळें दिवसानुदिवस अज्ञान वाढून प्रजा मूर्ख होत चालली आहे. याजकरितां सर्व विद्येच्या शाळा घालाव्या, त्यांत मोठे मोठे प्रोफेसर ठेवावे. पूर्वीं मोठाले राजे झाले त्यांचीं नांवें ग्रंथांवर अजून आढळतात. व कितीएक ग्रंथ त्यांणींच केले आहेत असे भोजराजे, वीरभुक्कण, भर्तृहरी इत्यादि प्रसिद्ध आहेत. हल्लींच्या राजांची कीर्ती तशी आहे काय? यांचें द्रव्य भणंग, भिकार, गोंधळी खाऊन जातात आणि याप्रमाणें हजार वर्षेंपर्यंत चाललें तरी प्रजेस कांहीं लाभ होणार नाहीं, प्रजा जशीची तशी राहील. राजांनीं प्रजेस शहाणपण व विद्या यांत पुढें लोटित असावें म्हणून जिकडे इंग्रजांचा अंमल होतो तिकडे आधी शाळाखातें घालतात. पहा, नागपुरास व वऱ्हाडप्रांतींही शाळाखातीं चालू झालीं, जमिनीवरील दर कमी झाले, रुपयास एक आणा शाळेकरितां घेऊन लोकलफंड केलें, या सुधारणा ध्यानांत न घेतां बिघ्यास २० रु०, २५ रु०, दर नेटिव राजांत झाला आहे. त्याजवर मक्तेदार विसांचे ठिकाणीं ४०।५० रुपये घेतात. शिवाय दंड खंड घेऊन मक्ते पुरे करितात व आपलें घर भरतात. प्रजा रडत असते. सरकारांत पैसा येतो तो गोंधळी रांडा खाऊन जातात, तेव्हां लहान पोर आपले स्वाधीन झालें म्हणून त्याचें द्रव्य उडवावें, त्यास शहाणपण शिकूं देऊं नये त्यास जपूं नये आणि स्वत: लौकिकाकरितां ब्राम्हण संतर्पण चालवावें. हा ईश्वराचे घरीं न्याय असें मानिलें जाईल काय? पोटभरू लोक कांहीं म्हणोत परंतु ईश्वर सर्वज्ञ आहे त्यास गरीब व श्रीमंत सारखे आहेत त्याचे दरबारांत याचा न्याय कसा होईल तो पहावा. ही विनंती.

फिरस्ता

रा. रा. वऱ्हाडसमाचारकर्ते यांसः—

वि. वि. कां खुशाल तर आहाना? अकोल्यास असता म्हणून विच्यारतों. महाराज, अकोल्यास जसा हवेचा उपद्रव आहे तसा या बाळापुरास नाहीं पण थोडा आहे तरी थोड्यासच औषध मिळण्याची मारामार पडते. काय येथें दवाखाना नाहीं असें म्हणूनका तोही येथील संभावीत लोकांनीं सरकारांत पैसा भरून गरिबांगुरीबांस वक्तशीर फुकट औषधी मिळून सर्वांस सुख व्हावें ह्मणून स्थापन केला व त्याजवर एक डाकतरही नेमिले आहेत. हा सर्व बंदोबस्त आमचे हितांकरितां यथायोग्य झाला पण आम्हीं मुळींच हतभाग्य मग त्यापासून उपयोग होणें आमचे नशिबीं कोठून? पैशाचा पैसा जाऊन संकटसमयीं परमेश्वराकडेसच अवलोकन करणें भाग झालें. ही एक अनुभवाची गोष्ट आपणास कळवितों.

महाराज, माझा एक मित्र सदरील रोगानें जेव्हां बेनार झाला तेवेळेस डाकतरास बोलावणें जरूर होऊन येथील अधिकारी तहशिलदार साहेब यांचे मार्फतीनें बोलावूं पाठविलें पण आले नाहींत. म्हणून परभारें आणखीं एक मनुष्य पाठविला असतां त्यास डाकतर साहेब म्हणाले जर २ रु. व्हाल तर घरीं येतों, नाहींतर रोग्यास येथें आणा. पहा महाराज, आमचे डाकतर किती दयाळू आहेत ते! महारोगानें मांदा झालेला मनुष्य किती क्षीण होतो कीं, त्यास आपले अवयवाचें सुद्धां भान नाहीं, तो येतो कसा, हें काय डाकटर साहेबांचे अनुभवासच नाहीं? नसेल म्हणून तर असे प्रत्यक्ष धर्ममूर्ति बनले आहेत. असो, डाकतर साहेब येण्याची निराशा झाल्यावर मी आमचे दयाळू तहशिलदार साहेब रा. रा. हणमंत खंडेराव यांस विनंती करून त्यांणीं गोळ्या दिलेल्या मित्रास देतांच तो एक तर या संकटांतून निभावला गेला, परंतु महाराज या डाकतर साहेबांचे दोन रुपयांचे कारणानें गरीब गुरीब लोकांचें बहुत करून नुकसानच आहे. जे बिच्यारे अन्नास मोताद ते दोन रुपये आणितात कोठून? आणि त्यांस औषध मिळणार कशानें? फुकट मिळण्याची तर आशाच नाहीं. शेवटीं त्यांस यमदूतांचे स्वाधीन होणें भाग होतें. हरहर! इतकेंही झालें तरी कोमल मनाचे डाकतर साहेब नेमांत अंतर पाडितात काय? नाहीं. तें तर सहसा होणें नाहीं. स्नान ना सुतक मग उद्यां मरणार तो आज कां मरेना दोन रुपयांची गरज.

महाराज खचित अकोल्याचे लोक भाग्यशाली कीं, त्यांचे घरीं डाकतर बिन बोलावण्यानें औषधी देण्यास येतात आणि येथें तर बोलावूं गेलें असतां दर्शन कठीण, मग येणें कशाचें? असो दैवयोग. महाराज, अहो आपण तरी आमची कींव करा आणि डाकतर साहेबांनीं जे दोन रुपये घेतल्याशिवाय जाणें नाहीं हें व्रत धारण केलें त्याचें उद्यापन करण्यास सांगा. कदाचित आपले ऐकणार नाहींत तर ही आमची दाद सरकारचे कानापर्यंत तरी पोहोंचवा. आपण तसेंा आम्हां वऱ्हाडवासी लोकांचे समाचारी आहातच, तेव्हां आपणास ही गोष्ट करणें अवश्यच आहे. फार तर काय, जे दिवशीं येथील डाकतर अकोल्याचे पोर्टर साहेबांसारखे परोपकार बुद्धी धरतील तोच दिवस आम्हांस आनंदाचा होईल पत्रविस्तार झाला याची क्षमा करा कळावें हे विनंती.

तारिख १० आगस्त सन १८६८ इसवी मुक्काम बाळापुर. } लोक कनवाळू.

Advertisements.

जाहिरखबरा.

नोटिस— फरदुनजी माणकजी स्टेशनमास्तर रेलवे आकोलें याजकडेस पुरणमल बाळमुकुंद साहू दुकान आकोलें याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं, तुम्हांकडे आमची खातेबाकी संवत १९२४ सालची २२६॥ रुपये येणें असोन मागत असतां आजपर्यंत दिले नाहींत यास्तव ही नोटिस देण्यांत येते कीं, या नोटिसीचे तारखेपासून आठ दिवसांचे आंत व्याजासुद्धां रुपये पाठवून देऊन आमची रसीद घेऊन जावी नाहींतर तुम्हांवर फिर्याद करून या नोटिसीचे खर्चासुद्धां रु० भरून घेण्यांत येतील हें आपल्यास कळावें. ता० १४ आगस्त सन १८६८ इ०.

(सही) पुरणमल बाळमुकुंद साहू.

नोटिस राघोबा बापुजी पिंपळगांवकर रहाणार आकोला तालुके व जिल्हा मजकूर यास रामजी सिताराम दलाल रहाणार आकोला तालुकेमजकूर याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तुम्हीं आमचे रुपये देणें १४२८१ चवदाहजार दोनशें एक्यायशीं रुपये त्याजबद्दल तुम्हीं आम्हांस पुर्जा लिहून दिला व त्यांत सालबंदी पांच वर्षांची करून दिली त्याप्रमाणें पहिले सालचे २८५५ दोनहजार आठशें पंचावन रुपये येणें त्यापैकीं तुम्हीं १००० एक हजार रुपये सुमारें वसूल दिला बाकी १८५५ एक हजार आठशें पंचावन रुपये तुम्हांकडे येणें राहिले त्याजबद्दल या नोटिशीनें कळविण्यांत येते कीं ही पावल्यापासून आठ दिवसांचे आंत रुपयाचा उलगडा करून द्यावा न दिल्यास फिर्याद करून नोटिसीचे खर्चासुद्धां रुपये भरून घेऊं. ही नोटिस लिहून दिली सही ता. १२ माहे अगष्ट सन १८६८ इ.

(सही) रामजी सिताराम दलाल.

दिवाणी सर्वसंग्रह.

सन १८२७ पासुन १८६८ इसवी अखेर पर्यंत दिवाणी चालू कायदे व आक्ट व त्यावरील कलकत्ता, मद्रास, मुंबई, हायकोर्टाचेउपयुक्त ठरावाच्या सूचना; सरक्युलर; इंटरपिटिशन व समजूतपत्रे वगैरेचा सर्वसंग्रह पुणे एथें "ज्ञानचक्षु" छापखान्यांत शिळा छापावर छापून दिसेंबर अखेर तयार होईल. त्याजबद्दल आगाऊ घेणारास किंमत डाक हशील सुद्धां ९ रुपये बाराआणे प्रमाणें दर प्रतीस पडतील. आणि एकदम दहा प्रती घेणारास पांच रुपये प्रमाणें दर प्रतीस पडून शिवाय डांक हशील पडणार नाहीं. पैसा अगाऊ भरणें तो तारीख ३१ माहे अगष्ट सन १८६८ चे आंत ज्ञानचक्षु छापखान्याचे मालक यांजकडे भरावा म्हणजे बुकें तयार होतांच रवाना करण्यांत येतील. पुढें घेणारांस किंमत डाकहशील खेरीज ७ रुपये ठेविली जाईल.

पुणें ता० २१ आगष्ट सन १८६८ इसवी. } राघवेंद्र रावजी मांडे. पुणें अदालतींतील वकील.

मराठी नवीन नाव्हल.

मनोरंजक.

वसंतमाला.

विक्रीसाठीं तयार आहे. किंमत १। रुपया, टपालखर्च ८=. वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत पत्रें पाठविल्यास रवाना करण्यांत येईल. किंमत रोख-

मुक्काम शिराळें, तारीख २० जून सन १८६८ इसवी. } बळवंतराव, राजोपाध्ये.

नवीन पुस्तक.

व्यवहारोपयोगी

तारतम्य.

या नांवाचें नवीन पुस्तक मी नुकतेंच तयार करून अकोल्यास वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत खिळेछापावर सुंदर रितीनें छापविलें आहे. शाळांतील मुलांस व गैरमाहित इतर लोकांस बाजाराचें शहाणपण कळावयास या पुस्तकाची मोठी मदत होईल याची अष्टपत्री साच्याचीं ५३ पृष्ठें आहेत. किंमत अडीच आणे व डाक हाशील एक आणा पडेल. अधिक प्रति घेणारास डाकहाशील कमी पडेल. वऱ्हाडसमाचार आफिसांत रोख किंमत पाठवून पुस्तकें न्यावीं. सर्वांस कळावें.

नारो रघुनाथ मोहोळकर स्कुलमास्तर मेहकर.

आक्ट.

सन १८६८चा ९वा

पेशे व धंदे यांवरील कराविषयीं

किंमत च्यार आणे.

जाहिरात.

विद्याकल्पतरू (मासिक पुस्तक)

बडोद्याचे श्रीमंत महाराज खंडेराव गायकवाड सेनाखासखेल समशेर बाहादर यांच्या पदरचे शिलेदार रा० रावजी बिन केशव सांबारे यांनीं कित्येक महिने बहुत वर्तमानपत्रांतून जाहिरात दिल्याप्रमाणें विद्याकल्पतरू नांवाचें सर्वोपयोगी मासिक पुस्तक छापण्याची सुरवात झाली. व त्याचा एप्रिल महिन्याचा पहिला अंक बाहेर पडला. तीं पुस्तकें आम्हाकडे विक्रीस आलीं आहेत. किंमत ५ आणे व डाकहाशील १ आणा पडेल. किंमत रोख पाहिजे.

वऱ्हाडसमाचाराचे म्यानेजर.

पत्राचे बाक्यांविषयीं.

वऱ्हाडसमाचार पत्राबद्दल किमतीचा पैसा वर्गणीदारांकडेस येणें आहे तो त्यांनीं कृपा करून सत्वर पाठवावा. वारंवार पत्रें लिहिण्यानें त्यांस तसदी पोंचते व आम्हांसही खर्च पडतो सबब बाक्यांच्या निकालाची तजवीज जरूर करावी.

वऱ्हाड समाचाराचे मालक.

TO OUR SUBSCRIBERS.

We beg to remind our subscribers, that their Subscriptions, for the present year, and in arrears should be remitted as early, as possible otherwise, we would, however reluctantly, be under the necessity of ceasing to transmit the paper to their addresses. We beliexe that this aeminder will not faij to arouse the symptnies of our Constituents in the country and bring abont speedy remit, tances from defaulting Subscribers.

Proprietors of Berar Samachar

किमतीचे ठराव.	रु.	आ.
वर्षाची अगाऊ देणारास… …	६	०
साल अखेर … … …	७	०
सहा महिन्याची अगाऊ … …	३	८
सहामाही अखेर … …	४	०
फुटकळ एक अंकास … … …	०	५

या शहरा बाहेरील लोकांस वर्षाचे ५२ आठवड्यांबद्दल टपाल खर्च अगाऊ पडेल तो ३ रु. ४ आणे व सालअखेर ३ रु. ८ आणे.

☞ आगाऊ पैसा देण्याची मुदत पत्र घेण्याचे सुरू तारखेपासून २ महिने पर्यंत समजावी. व जुने वर्गणीदारांसही त्यांचा मागील हिशेब सरून नवें साल चालू होईल तेथून २ महिन्यांची मुदत समजावी

नोटिसा वगैरे छापण्याचे दर.

१० ओळी पर्यंत… … … १ रुपया

१० ओळींवर प्रत्येक ओळीस ०।०६

एकच मजकूर वारंवार छापणें झाल्यास दर ओळीस एक आण्याप्रमाणें किंमत पडेल.

हें पत्र आकोला येथें वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत मालकांकारितां छापून प्र०के०

वऱ्हाडसमाचार.

The Varad Samachar or News of Berar.

VOL. III AKOLA:—— SATURDAY. 22 AUGUST 1868 NO. 34

पुस्तक ३ अकोला, शनिवार तारीख २२ माहे आगस्ट सन १८६८ इ० अंक ३४.

हिंदुस्थानांतील इंग्रजांचे राज्याची माहिती.

साम्राज्य खंड ६.

लार्डक्यानिंग गवरनर जनरल यांणीं बंडाचे मसलतींत फार दयेचा विचार धरिला तेणेंकरून त्यांची पुढें मोठी कीर्ति झाली. राणी सरकारचा जाहिरनामा लागून राणीचें राज्य झालें व जिकडे तिकडे उत्साह झाला; नंतर गवरनर जनरल यांणीं स्वतां कितीएक राज्यांस बक्षिसें दिलीं; कोणास मुलूख, कोणास नेमणूक, याप्रमाणें जसा जाचा उपयोग पडला होता त्याप्रमाणें त्यास बहुमान करण्याकरितां कलकत्याहून त्यांची स्वारी निघून लाहुरापर्यंत भेटी घेत गेली. तसेंच शिंदे, होळकर यांस दत्तकांची परवानगी दिली. लखनौचे जमिदारांचे अधिकार हरण झाले होते ते नवीन सनदा देऊन कायम केले. इनामचौकशा वगैरे बंद केल्या. पटवर्धन वगैरे साधारण जहागिरदारांसही दत्तक घेण्याचे हुकूम दिले. निजाम सरकारच्या घेतलेले मुलखापैकीं २९ लक्षांचा मुलुख त्यांस परत दिला. त्यांजवर कर्ज होतें तेंही माफ केलें. याप्रमाणें सर्व बंदोबस्त करून लार्ड क्यानिंग साहेब विलायतेस गेले. आणि त्यांचे जाग्यावर लार्ड एलजिन आले. परंतु ते एकच वर्ष राज्य करून मरण पावले. नंतर हल्लींचे सर ज्यान लारेन्स हे आले. बंडाचे सालीं हे लाहुरास कमिशनर होते व तेथें यांणीं फौज वगैरे जमवून दिल्ली घेण्याचे मसलतींत फार कुमक केली होती. व यांचे बंधू सर हेनरी लारेन्स म्हणून होते ते बंडवाल्यांचे लढाईंत लखनौस ठार मेले. याप्रमाणें हकीकत झाली. त्यांत अमेरिकेंत आपसांत मोठी लढाई सुरू झाल्यामुळें सन १८६१ पासून हिंदुस्थानास फार मोठा फायदा झाला. परंतु त्या लाभाचा विशेष अनुभव लोकांस आला नाहीं. कारण जुगार करून बहुतांनीं त्यांत पैसे घालविले. सांप्रत इंग्रज सरकारचा अंमल सर्व भरतखंडांत असून शिवाय भरतखंडाचे बाजूस जे देश आहेत त्यांतही म्हणजे चीन, काबूल, इराण, ब्रम्हदेश, अर्बस्थान, तुर्कस्थान, लंका इत्यादि स्थलींही सरकारचीं लष्करें वगैरे असून जबर आहे. व हिंदुस्थानांत सर्वत्र स्वस्थता आहे.

एथील इंग्रजी राज्याची जी पद्धत आहे ती अशी—कलकत्ता, मद्रास, व मुंबई या तीन ठिकाणीं तीन गवरनर आहेत, शिवाय कलकत्यास या तिघांवर एक गवरनर जनरल आहे. तो सर्व हिंदुस्थानचा कारभार करितो. त्यास राणीमहाराजांचा प्रतिनिधी असें म्हणतात. या खेरीज अग्र्यास नायब गवरनर आहे; शिवाय पंजाब लखनौ, म्हैसूर, सिंध नागपुर, वऱ्हाड, नेमाड, वगैरे प्रांतीं कमिशनर आहेत, तेही गवरनरा प्रमाणेंच मोठे आहेत. या खेरीज लहान संस्थानांवर पोलिटिकल एजंट आणि मोठे राजाजवळ रेसिडेंट आहेत. अजमीर, माळवा, गुजराथ, दक्षण, कर्नाटक, काठेवाड, महानार वगैरे प्रांतीं एजंट आहेत. व हैदराबाद, बडोदे, नेपाळ वगैरे ठिकाणीं रेसिडेंट आहेत. जागोजाग लष्करें, अदालती, कलेक्टर, जकातदार आहेत. व दर्यांत जहाजांत फौज मोठी आहे. तिजकडून आपआपले हद्दींत कारभार चालतो, आरामीकरितां इस्पितळें व देवी काढणारे आहेत. जाण्या येण्या करितां रस्ते, पूल, घाट वगैरे करण्यास इंजनियर आहेत. सर्वांस अर्जी करून दाद मागण्याची व हरएक गोष्ट छापण्याची मोकळीक आहे. चोर, दंगेखोर, लुटारू यांचें अगदीं निर्मूळ होऊन वार्ता देखील राहिली नाहीं. म्हणून रयतेच्या जिवाचें व मालमिळकतीचें संरक्षण चांगले प्रकारें होत आहे. रयतेस शहाणी व ज्ञानी करण्याकरितां जागोजाग शाळांचे कारखाने फार मोठे आहेत. याप्रमाणें रयत परवर्षीवर नजर आहे. याजमुळें हिंदुस्थानांत जीं राज्यें मागें होऊन गेलीं व हल्लीं आहेत त्यांत इंग्रजी राज्यास फार नावाजलें आहे. आतां पूर्वींचा मोगलाई अंमल जांस ठाऊक आहे ते म्हणतात कीं, मुसलमानी राज्यांत त्यांचा हिंदूशीं फार परकीपणा नव्हता. हिंदु समयीं वजीर होत होते. व नबाब, सुभेदार, पांच पांच हजार शिपायांचे सरदार व जहागिरदार असे मुसलमानी अमलांत हिंदु होते. आणि इंग्रजी राज्यांत पहावें तों मोलमजुरीच्या जागा हिंदूस पुष्कळ, पण प्रतिष्ठेच्या जागा नाहींत. तसेंच मान किंवा थोरपणा हिंदूंचा अगदीं नाहींसा होऊन त्यांची उमेद काय ती मामलेदार किंवा मुनसफ, आणि पलटणींत ६० रुपयांचे सुभेदार किंवा हवालदार एथपर्यंतच राहिली आहे. व बाकी फायद्याच्या सर्व जागा व्यापार, वैद्यकी, सुतारकी, गौंडीपणा म्हणजे इंजनेरी सुद्धां साहेब लोकांनीं सर्व आपले ज्ञातीकडे ओढल्या आहेत. जितकी मोठी जागा तितकी त्यांची व जितकी हलकी जागा तितकी हिंदुस्थानांतील प्रजेची, या प्रमाणें व्यवस्था असल्यामुळें लोकांस फार लहानपणा आला आहे असें कोणी कोणी म्हणतात. अस्तु. हा विषय वेगळा आहे म्हणून त्याचा विच्यार आम्ही येथें करित नाहीं.

हिंदुस्थानामध्यें इंग्रजी राज्य होणें फार जरूर होतें व कितीएक ज्ञाते असें म्हणतात कीं, हा अकरावा अवतारच आहे. जसें पाहिजे होतें तसें ईश्वरानें घडविलें आहे. असें म्हणण्यास बहुत कारणेंही आहेत. प्रथम पाहिलें तर या देशांत अव्यवस्था फार झाली होती. गुणाविषयीं विच्यार एकीकडे राहून ज्ञातिभेदानें अमका उंच व अमका नीच असें म्हणूं लागले. आत्महत्या, स्त्रीहत्या, ब्रम्हहत्या या पापांचे डोंगर झाले. जन्मपर्यंत वैधव्य, बालविवाह इत्यादि स्त्रियांवर जुलूम झाले. संस्थानिक राजे स्वकर्मे सोडून चोर झाले, म्हणजे कोणी वाटा मारीत, कोणी पेंढारी बाळगून लूट करवीत, याप्रमाणें राज्यनीति झाली. विद्या केवळ घोकण्यांत व जुनीं पुस्तकें पाठ करण्यांत राहिली व तितक्यानें बुद्धीस खाद्य पुरेना म्हणून लोक उलटीं सुलटीं अक्षरें क्रम, जटा, घन पाठ करूं लागले. सण शिमग्यासारखे माजून दुराच्यार वाढला. ब्राम्हण, क्षत्रिय, वैश्य, यांणीं स्वकर्मे सोडलीं. पूर्वींचा सर्व घाट बदलून गेला; माहितगारी व इतिहास यांचें अगदीं शून्य होऊन आपले प्रांतापलीकडे काय आहे हें कोणास ठाऊक नाहींसें झालें. मग अन्य देशची वार्ता कोठून येणार? देश उजाड पडून वाटा नाहींशा झाल्या. व तेणेंकरून व्यापार, धंदा अगदीं बंद झाला. घरांत बसून जीव व माल राहील कीं नाहीं याची काळजी पडूं लागली म्हणून त्याकरितां घराचे दरवाजे लहान, बोळांत व गावांस कोट [illegible] बांधिल्या तरीही लूट होईच. [illegible] शेतकरी, कारागिर, मोल[illegible] यांचे हाल होऊन त्यांच्या डोकी[illegible] खमा पडूं लागल्या. जम[illegible], कर किती असावा याचें [illegible] राहिलें नाहीं म्हणून देश उजाड [illegible]. आपसांत वैरें फार होऊन एकमेकांस एकमेक शत्रु झाले. एकत्रपणांत रहाण्याचे [illegible] आळस वाढला. सासूचा सुनेवर जुलूम, नवऱ्याचा स्त्रीवर जुलूम, व राजाचा रयतेवर जुलूम अनेक प्रकारांनीं वाढला. ब्राम्हणांनीं नाना प्रकारचीं स्वहितार्थ बंडें माजविलीं. गोसावी, बैरागी, यांच्या झुंडी फिरूं लागल्या. रयतेच्या डोकीवर दगड ठेऊन कर द्यावे. आणि राजांनीं नाच तमाशांत ते उधळावे असे असे अनेक प्रकारचे जुलूम चालू झाले होते. तेव्हां ते संपविण्यास हिंदु किंवा मुसलमानांत कोणीच समर्थ नव्हता व हजारो वर्षे हें राज्य करते, तरी इंग्रजांनीं शंभर वर्षांत जी सुधारणा केली व पुढें होणार ती करण्यास या भरतक्षेत्रांत कोणी महात्मा न जन्मता. अस्तु. इंग्रजांचे राज्यामुळें हा देश जगांत विख्यात झाला. यांत संशय नाहीं. यास्तव इंग्रजांचा संबंध कांहीं अंशीं आपणास भूषणप्रद आहे असें आम्हास वाटतें.

इंग्रजांनीं आमचे देशास च्यार पांच मोठमोठे सिद्धांत कळविले आहेत. त्यांतील प्रथम हा कीं, उंच व नीच हें जे जातीचें ढोंग आहे त्यांत कांहीं अर्थ नाहीं. मनुष्य जसें तयार करावें तसें होतें. तें हें इंग्रजांनींच या देशांत सिद्ध करून दाखविलें. हिंदु लोक हें मत बहुत काळापासून विसरले होते. आणि महार म्हटला म्हणजे तो नेहमी महारच असावा. त्याचा तो कधींच उंच होणार नाहीं असें जें मानिलें होतें तें केवळ मूर्खत्व आहे असें हल्लीं स्पष्टपणें सिद्ध झालें आहे. पलटणींत महार, मांग, वगैरे सर्व जातीचे सरदार आहेत. आणि त्यांचे हाताखालीं ब्राम्हण, क्षत्रिय वगैरे कामें करितात. तसेंच इंग्रजांनीं विद्या शिकवून कितीएक महार चांगले कारकून, पुस्तक वाचणारे, हिशेब लिहिणारे तयार केले. आहेत. ते ब्राम्हणासारखे काम करितात. सारांश मनुष्य जसें तयार करावें तसें होतें. हा सिद्धांत आम्हास इंग्रजांकडून समजला. दुसरा, फौजेस कवाईत असणें हा सिद्धांत त्यांकडूनच या देशांत आला. कवाइती फौज शंभर आणि इतर एक हजार बरोबर आहे. आमचे राजे पहिली आगंतुक फौज ठेवीत व ती दरएक लढाईचे प्रसंगीं फजित होई. आम्ही असें म्हणतों कीं इंग्रजांस कवाईत ठाऊक नसती तर त्यांचें राज्य या हिंदुस्थानांत कधींच झालें नसतें, हें सर्व राज्य फक्त कवाईतीनें उभें झालें आहे. मुसलमान लोक येऊन या देशांत शिरले व त्यांणीं या द्वीपांत राज्य केलें परंतु तीस चाळीस लक्ष मुसलमान येऊन जेव्हां या देशांत राहिले तेव्हांच त्यांस राज्य मिळालें [illegible] रीतीनें म्हटलें म्हणजे इंग्रजांस इतके स्वदेशचे लोक इकडे [illegible] नाहीं. कारण [illegible] अगदीं लहान, हिंदुस्थानच्या [illegible] आणि त्यांत प्रजा थोडी, [illegible] त्यांच्यांत कौशल्य नसतें तर त्यांचे सिद्धी झाली नसती. पहा मुळींच थोडे इंग्रजलोक इकडे आले. आणि त्यांणीं याच देशचे लोक जांस आम्ही हलके व भ्रष्ट मानून टाकिले होते त्यांसच त्यांणीं हातीं धरलें. व त्यांचे हातून मोठमोठीं राज्यें घेवविलीं. तेव्हां हें सर्व केवळ कवाइतीचे जोरानेंच झालें. येरवीं कधीं होतेंना. तिसरा सिद्धांत असा आहे कीं, ज्यास अधिक ज्ञान तो [illegible] इंग्रजी राज्य केवळ ज्ञानाचे बळ आहे. हे लोक इतके ज्ञानी नसते तर हें राज्य त्यांस करतां येतेंना. येथें वीस पंचवीस भाषा, अनेक तऱ्हेचे लोक, व देशोदेशींचे रिवाज, भिन्न आहेत. परंतु तितक्याही ठिकाणीं यांणीं सारखे बंदोबस्त ठेवून, अनेक तऱ्हेच्या विद्या शिकून, आणि अनेक भाषा पढून ज्या लोकांस जसे जसे जज्ज, कलेक्टर पाहिजेत तसतसे विलायतेहून आणून दिले व देत आहेत पंजाबांत तेथल्या सारखे, मराठ्यांत मराठ्यां सारखे, व कर्नाटकांत कानड्या सारखे अशीं माणसें हे शाळा घालून शिकवून तयार करितात आणि पायरी पायरीनें चढवून त्यांस अधिकार देतात; इत्यादि सर्व गोष्टी मोठ्या अकलेवांचून व्हावयाच्या नाहींत. हिंदुस्थान हा एवढा विस्तीर्ण देश परंतु त्यांचे कारभारांत कोठें फूट नाहीं. केवळ एक मनुष्यानें केल्याप्रमाणें लाखों माणसांचा कारभार होतो. ही केवढी मोठी एकवाक्यता आहे? याप्रमाणें एक दील, व बाहेरून ठिकठिकाणीं फौजा व नाकेबंदी किती जाहे ती त्यांची त्यांसच ठाऊक. इतरांस त्याचें ज्ञान देखील नाहीं. विलायत येथून ६००० कोस लांब आहे, परंतु रहदारी अशी चालली आहे कीं जसा एखादा गांव व वाडी यांमध्यें नित्य व्यवहार चालतो तसा हिंदुस्थान, विलायत, चीन, अमेरिका वगैरे विलायतेपासून दूर दूर ठिकाणीं असतांही अगदीं जवळ आपले वेशीशीं असल्याप्रमाणें यांस आहेत. आणखीं या देशांत आरब, पठाण वगैरे बहुत होते ते सर्व यांनीं देशोधडीस लाऊन दिले. तसेंच फ्रान्सिस बहुत ठिकाणीं मोठमोठीं लष्करें राखून होते. म्हणजे शिंद्याजवळ, शिंद्याजवळ, टिपूजवळ, पेशव्याजवळ, निजामाजवळ, वगैरे ठिकाणीं फ्रान्सिस लोकांचीं मोठीं सैन्यें होतीं. व कितीएक ठिकाणीं पोर्तुगीज लोकांचींही लष्करें होतीं. पण तीं सर्व मोडून हळूं हळूं नाहींशीं केलीं. आणि तितक्या ठिकाणीं इंग्रजांनीं आपली फौज ठेविली. आणि तहनाम्यांत सर्व राजे रजवाडे यांस इतर लोकांशीं संबंध ठेवण्यास किंवा पत्र पाठविण्यास प्रतिबंध केला. व सर्व आपले कबजांत आणिलें. हें कार्य फार मोठें, सतत शहाणपणाचे जोरानें मात्र व्हावयाचें, एक मनुष्याच्यानें होणें नाहीं. परंतु इंग्रज लोक सर्वच नानाफडणीस, सर्वच शहाणे,

सर्वांची एक दिली, व सर्वांची एक मसलत आहे. त्यामुळें वरच्यावर बदल्या होतात तरी एकाहून एक अधिकच शाहाणे येतात. कोणीं वंशपरंपरेचा अधिकारी नाहीं. व कोणाजवळ हिंदुस्थानचे रीतीचा सोनें, रुपें, जवाहीर यांचा संग्रह नाहीं, तशीच त्यांची दौलत भोगण्याची रीत वेगळी, साधे कपडे घातलेला गवरनर दरबारांत बसला तरी त्याचे पराक्रमाचे तेजापुढें तुरे, हार, कंठया घालून बसणारे हिंदुराजे बागुरडयासारखे दिसतात त्यांचा हत्ती अंबाऱ्या वगैरे डौल नाहीं व उपयोगावर दृष्टी, हा एक हिंदुलोकांस उत्तम कित्ताच मिळाला आहे. पण हें घेतील तेव्हां खरा, अस्तु.

मोंगलाईचे अखेर या देशांतिल लोकांस अगदीं जरा येऊन वृध्दत्व आलें होतें. अशामध्यें हे जवान व बळवान शिरले तेव्हां म्हातारे आपले बिछान्यावर खोंकत राहून तरण्यानीं सर्व कामें व कारभार उचलले हें सहजच आहे. कारण वीस कोटी प्रजेस वीसहजार परकीं जिवांनीं ६ हजार कोसांवरून येऊन जिंकून ताब्यांत आगविणें हें उत्तम प्रकारची व्यवस्था असल्या वांचून घडणारच नाहीं. यांनीं साम, दान, दंड, भेद प्रसंगानुसार केला म्हणजे जरब, नरमाई व गरमाई जेथें जशी असावी तशी ठेविली हें एक अतिशय शहाणपणाचें काम आहे. ४ थें, या देशांत विद्येचा उध्धार यांच्या येण्यानेंच झाला. आतां यावर कोणीं म्हणतील कीं, यांणीं विद्या कसली वाढविली? यापूर्वीं नवती कीं काय? त्यांस आमचें म्हणणें फक्त उपयोगी विद्येविषयीं आहे. गोमूत्र कोणत्या प्रकारानें प्यावें, त्याचा विधि कसा असावा; पिंड भाताचे करावे, किंवा कणकीचे करावे, हातांत दर्भ किती असावे याविषयीं हजारो ग्रंथ आमचे देशचे असतील. व ते आम्हापुढें आणून कोणी मांडतील परंतु त्या सर्व ग्रंथांस आम्ही निरुपयोगी ग्रंथ म्हणतो. इतिहासाचे, भुगोलाचे, राजकीय व्यवस्थेचे इत्यादि ग्रंथ इंग्रजी राज्यांत मात्र झाले. रस्ते, वाटा, पूल असावे कसे हें लोकांस या राज्यांत मात्र अनुभवास आलें. पूर्वी देशावर म्हटलें म्हणजे पुण्याहून नगर, व नगराहून खानदेश, परंतु खरें देशावर कोणतें तें आतां समजूं लागलें. तसाच व्यापार कसा होतो हें आतां ठाऊक पडलें व व्यापार वाढल्यामुळें बहुत लोकांस सुखावह झालें आहे. प्रस्तुत दुसऱ्या उपजीविका बंद झाल्यामुळें लोकांस महान संकट पडतें परंतु व्यापार वाढल्यानें कांहीं तरणोपाय झाला. असा व्यापार कोणत्याही राजाच्यानें मागें न वाढता. पांचवें, विद्या व कौशल्य यांपासून काय फळें होतात हें आगगाडी, आगबोटी, तारायंत्रें, वगैरे जे पहातात त्यांचे लक्षांत येतेच. रयतेच्या मार्फत कायदे करावे आणि छापण्याची मोकळीक असावी, त्यापासून अधिक सुधारणा आहे. ही गोष्ट इंग्रजांनींच प्रसिद्ध केली. अजून हिंदुस्थानांतील राजे आहेत, परंतु त्यांचे राज्यांत मोकळा छापखाना नाहीं. व छापणाराचा बोध त्यांस कडू वाटतो आणि इंग्रज तो सहन करितात. हें पाहून लोकांस आश्चर्य वाटतें. आतां इंग्रजींत न्यायास खर्च फार लागतो असें सर्व म्हणतात व ही गोष्ट वाईट आहे खरी, आणि अशा आणखीं कितीएक दुसऱ्या वाईट गोष्टी आहेत. त्यांविषयीं विचार झाला पाहिजे खरा तरी आम्ही म्हणतों कीं, लोक माहितगार होतील तसतशी सुधारणा होईल. परंतु एकंदरी पहातां इंग्रजी राज्यापासून हिंदुलोकांस शिकवणुका बहुत झाल्या व त्यांपासून फायदा चिरकाळ होईल यांत अगदीं संशय नाहीं. व त्यांचे कित्ते शाश्वत चालावे, ते विसरूं नयेत; कारण त्यांत बहुत लाभ आहेत असें आम्हांस वाटतें.

वऱ्हाड.

We hear from Hyderabad that the Resident and the majority of his Staff have gone to Bolarum. Captain Tweedie, the Superintendent of Bazaars and Police, has re-assumed his post on his return from the campaign in Abyssinia. The natives wonder what reward the British and native Governments will confer on Meer Ukbar Ali, of Hyderabad. This gentleman is honorably mentioned in the despatches of Sir Robert Napier. The Bombay High Court have issued a writ under Act VIII. of 1859 against a native of the Nizam's country. It is supposed here the defendant will appeal to Sir Salar Jung to have the case investigated in the Civil Courts of Hyderabad. The amount is a large one. The case has arisen out of dealings in cotton in Bombay by an agent. The principal is a subject of the Nizam. There is a rumour in the city that twenty lakhs of rupees are to be paid to the Nizam as the surplus revenues of the Berars. This surplus is the produce of several years.—*Englishman.*

The Revd Dr. Wilson from Bombay will hold divine Service in the *Commissioner's* Kutchery on Sunday, the 23rd at 11 A. M. Both Europeans and Natives are invited to attend.

वऱ्हाडचे वसुलांपैकीं कित्येक वर्षांचे मिळून २० लक्ष रुपये निजाम सरकारास देणार अशी हैदराबादेस बातमी आहे.

पारस, बोरगांव, आणि कुरम याठिकाणीं नवीन रेलवे स्टेशनें १७ वे तारखेपासून सुरू झालीं. यांत पारस हें अकोला व शेगांव यांचे दरम्यान व दुसरीं दोन बडनेऱ्याचे वाटेवर आहेत.

बुलढाण्याचे लोकलफंड इंजिनियर मि० रामचंद्रराव हरी एक महिन्याचे रजेवर पुण्यास गेले आहेत.

चिखलीहून पत्र आल्यावरून कळतें कीं तिकडे पाऊस फार चांगला असून हवा रमणीय आहे.

एक मुशाफर या सहीचें बाळापुराहून पत्र आलें आहे. त्यांत तो लिहिणारा म्हणतो कीं, तेथच्या शाळेवरील संस्कृत शिक्षक यांची जळगावास बदली झाली म्हणून ते आपल्यास एक मानपत्र करून घेऊन रस्त्यावर उभेराहून सोनार, शिंपी, लोहार न्हावी, इत्यादि लोकांकडून त्यावर सह्या करून घेत होते हें खरें असेल तर फार हलकेपणाचें काम आहे. परंतु आम्हांस वाटतें कीं बहुधा हें खरें नसावें व सदरहु शिक्षक रा. गणेशशास्त्री हे आहेत व त्यांस आम्ही जें थोडें ओळखतों त्या वरूनही ते असें काम करतीलसा संभव दिसत नाहीं.

मि० सय्यद अबदुल अजीज साहेब मूर्तिजापुरचे नायब तहशिलदार हे तहशिलदार होऊन इलिचपुरास गेले त्या वेळीं मूर्तिजापुरचे लोकांनीं त्यांस एक मानपत्र दिलें. त्याची नक्कल आम्हांकडे आली आहे. त्यावरून दिसतें कीं हे गृहस्थ मनमिळाऊ, निस्पृह, सरकारी कामाशी मेळ ठेवून रयतेच्या कल्याणार्थ झटणारे असे आहेत. यांचे मानपत्रावर १०१ सह्या आहेत.

मेहेकर जिल्ह्यांतील घाटबोरी एथील पाटिल अपाजी वल्लद खंडूजी याचे घरीं चोरीचा माल सांपडल्याचा त्याजवर आरोप असोन तो चमत्कारिक रितीनें सुटला व हल्लीं सरकारी कोंडवाडयाचें कामही त्यास मिळालें आहे. याबद्दल आमचा बातमीदार आश्चर्य करितो.

उमरावती— या आठवडयांत पाऊस अगदीं पडला नाहीं. हवा गरम झाली आहे. जरीमरीचा आजार कांहीं जारी आहेच.

येथिल स्मालकाज कोडतांत ४० रु.ची नवीन जागा केली त्यावर रा० महादेव गोपाळ गोखले यास नेमिलें.

मि० रतनजी जामासजी हे रजेवरून परत येऊन आपल्या कामावर रुजू झाले व त्यांस यवतमाळ जिल्ह्याकडे नेमिल्यावरून ते तिकडे चालते झाले.

एक सभ्य आरब आपल्या कुटुंबासह बडनेरा स्टेशनावर उतरला. त्याच्या कुटुंबांतिल औरतेवर जुलूम करण्याचे इरादानें एक गोरा झडप घालूं लागला. परंतु त्यास तो आरब आड आल्यावरून साहेब आपल्या बंगल्यांत जाऊन हातांत तरवार घेऊन धांवत आला इतक्यांत एका पोलीसचे शिपायानें ती धरली यामुळें त्याचीं बोटें कापलीं गेलीं. सदरहू साहेबास येथें पकडून आणून त्याचदिवशीं सोडून दिल्याचें समजतें. स० प्र०

इलिचपुर— गेले आठवडयांत दोन तीन दिवस बराच पर्जन्य पडला. आतां थोडी उघाडी आहे. गावांत महामारीचा उपद्रव झाला होता तो बहुतेक नाहींसा झाला. धान्याचे भावांत कांहीं फेरफार नाहीं. सु० प्र०

अकोला.

पठैत काळया चवुतऱ्याजवळ परवा रात्रीं ८ वाजतां कलंदरप्रसाद नावाच्या मनुष्यास दोघां दुष्ट मनुष्यांनीं तरवारिचे ४।५ भयंकर वार केले. त्याचा तपास चालू आहे.

असें ऐकण्यांत आलें आहे कीं, मेजर अलार्डाइस साहेब एथील कमिशनर यांचे प्रकृतीस चांगलेंसें समाधान नाहीं म्हणून मेडिकल बोर्डा कडून सिक रजेचें सार्टिफिकिट मिळविण्या करितां मुंबईस जाण्यास त्यांनीं रजा मागविली आहे.

रा. रा. रामचंद्र मैराळ दप्तरदार सोमवारीं आपले कामावर रुजू होण्या कारितां आफिसांत गेले होते परंतु मेहेरबान डिपुटि कमिशनर साहेबांनीं त्यांस आणखी एक महिन्याच्या रजेचा हुकुम दिला. इतक्या सुमारांत त्यांचें पेनशन ठरून यावें असा अजमास आहे.

मुंबईहून डाक्टर उइलसन साहेब एथें आले आहेत. व ते उद्या ११ वाजतां कमिशनर साहेबांचे बंगल्यांत डिव्हाइन सार्विस (ईश्वर प्रार्थना) करणार आहेत.

बुलढाण्याचे डिपुटि कमिशनर मि. हार्डन साहेब एथें आले होते व काल परत गेले.

मि. ग्रांट साहेब स्मालकाज कोर्टाचेजज्ज ऐथें येऊन मलकापुरास गेले व पुन्हा आले.

वर्तमानसार.

राणी साहेबांचे ज्येष्ठ पुत्र प्रिन्स आफ वेल्स यांस १० लक्षांची खासगी खर्चास नेमणूक आहे ती पुरत नाही व इनकम टयाक्स आणि दुसरे जरूरीचे खर्च वगैरेच्या योगें त्यांची फार तारंबळ होते. सबब सरकारांतून आणखीं अडीच लक्षांची नेमणूक त्यांस मिळावी असें कोणा पत्रकर्त्यांचें म्हणणें आहे.

रेवाघाट आणि लालगंज यांचे दरम्यान गंडकी नदीची ताल फुटून वाहून गेली. व औरस चौरस २९ | ३० मैल पाणीच पाणी होऊन गाव खेडीं. शेतें वगैरें वाहून जाऊन फार नुकसान झालें. रस्ता वाहून गेला, त्या खालचे पूल वाहून गेले. मनुष्यांचे जिवास मात्र धक्का बसला नाहीं.

ईस्ट इंडिया रेलवेवर अपघात होऊन ६ मनुष्यें ठार मेलीं व दोन अत्यावस्थ आहेत.

अर्ल मेयो हिंदुस्थानचे गवरनर जनरल होण्यास अयोग्य आहेत असें विलायतेंतील वर्तमानपत्रांतून प्रसिद्ध झालें आहे

अबिसिनियेच्या लढाईचे कामीं मुंबईचे गवरनर साहेब व इजिप्त देशचे व्हाइसराय साहेब यांनीं जें लक्ष ठेविलें त्याबद्दल त्यांस महाराणी साहेबांकडून सर्वांत श्रेष्ठ स्टार (चांद) मिळणार आहेत.

हिंदुस्थानास नवीन गवरनर बकिंगहामचे डयूक किंवा मेयोचे अर्ल हे होतील असें म्हणतात.

मुंबईच्या तारायंत्र खात्यांत अशी एक लबाडी झाली कीं, एका सिग्नलरानें मद्रासेहून एका व्यापारी पेढीवर एक तार बातमी आणून दिली कीं या मनुष्यास देखत चिठ्ठी ३००० रुपये द्यावे. व त्याप्रमाणें दिले गेले. तो मद्रासेकडील मनुष्यही हल्लीं मुंबईस पकडून आणिला आहे व चौकशी सुरू आहे.

हिंदुस्थानांत आर्मस्ट्रांग तोफांची संख्या कांहीं जास्ती ठेवावी असे स्टेट सेक्रटरी साहेबांकडून हुकूम आले आहेत.

मि. जी. एच. एम. बेटन यांस फिनानशल खात्यांत हिंदुस्थान सरकारचे अंडर सेक्रटरी नेमिलें. पगार १५०० रुपये.

टिपऱ्याकडील पहाडी लोकांपैकीं गारो जातीचे स्वतंत्र लोक आपला राजा दालाई याच्याशीं बिथरले आहेत. कारण त्यानें यांच्याशीं फार दुष्टपणाची वागणूक केली

तारायंत्रांतून नुकतेंच वर्तमान आलें आहे कीं शेर अलीखानाच्या फौजेपैकीं सेनापति फत्तेमहंमद यानें काबूल हस्तगत केलें.

बडोदा रेलवेची दुरुस्ती अजून झाली नाहीं. ५।६ दिवस लागतील व त्यानंतर नर्मदानदीचे दरम्यान बोटी ठेवून त्यांतून उतारू नेत आणित जातील. मोठया पावसानें या रेलवेचें फारच नुकसान केलें.

मुंबईचे उदार सावकार कैलासवासी गोकुळदास तेजपाळ यांनीं संस्कृत कालेज व हिंदू बोर्डिंग स्कूल बांधण्याकरितां मरण समयीं पैसे दिले आहेत. त्याप्रमाणें त्या इमारती बांधण्याविषयीं शेटजीचे वारसांनीं सरकारास अर्ज केल्यावरून सरकारानें त्यांस कापावर एलफिन्स्टन हायस्कुला समोर जागा नेमून दिली. या दोन धर्मकृत्या करितां पैसा काढून ठेविला आहे तो येणें प्रमाणें.

संस्कृत कालेज.

	रु०
इमारतफंड	४००००
चालविण्याकरितां फंड	८००००
बक्षिस फंड	४०००
फर्निचर फंड	१०००
	१,२९,०००

हिंदू बोर्डिंगस्कूल.

	रु०
इमारत फंड	४००००
चालविण्याचा फंड	१६००००
फर्निचर फंड	५०००
	२,०५,०००

हावर्ड साहेब मुंबईइलाख्याच्या विद्याखात्याचे माजी डायरेक्टर व बारिस्टर सन १८६७ चे आगस्ट महिन्यांत पुण्या-

हून मुंबईस जात असतां जी. आय. पी. आगगाडीचे अपघाताचे तडाक्यांत सांपडून मरण पावले. तेणेंकरून त्यांच्या विधवा स्त्रीस व तिघां मुलांस चरितार्थास आश्रय कांहीं राहिला नाहीं म्हणून त्यांनीं विलायतेस जाऊन रेलवे कंपनीवर कंपेनसेशन मिळण्याची फिर्याद लाविली. दोहोतर्फे बारिस्टर हजर होते. शेवटीं आपसांत मान्यता होऊन ९७,५०० रुपये नुकसानी बद्दल देणें ठरलें व कज्जाचा निकाल झाला.

माथेरानास गेल्या महिन्याचे २७ वे तारखेपर्यंत १९१ इंच पाऊस पडला. व महाबलेश्वरास १०४ इंच पडला.

मुंबईस टपालचे पत्रांची डिलिव्हरी सहा वेळां करण्याचा ठराव झाल्यानें लखोट्यांची संख्या महिन्यास ७९३२ होती ती २००९६ पर्यंत वाढली. या नव्या वहिवाटीनें अधिक खर्च महिना २६५९ रुपयांचा झाला व अधिक उत्पन्न १७८१५ रुपयांचें झालें.

मुंबई इलाख्याखालीं ५७५ पोस्ट आफिसें आहेत.

हिंदुस्थान सरकारानें कांहीं दिवसां मागें असा ठराव केला होता कीं, कोणा मनुष्याचा पगार रजेच्या वगैरे कारणामुळें कापणें झाल्यास त्यास पहिले जागेचे पगाराचे कमती पणामुळें भरती करितां पर्सनल अलावेन्स मिळत असेल तर त्याचाही भाग त्या हिशेबाप्रमाणें कापावा; परंतु चांगल्या चाकरीमुळें बक्षिसा दाखल पर्सनल अलावेन्स असेल तर तो कापला न जातां सगळाचा सगळा त्या नोकरास मिळावा. हा ठराव स्टेट सेक्रटरींनीं रद्द करून नवा ठराव केला कीं, कसल्याही प्रकारचें पर्सनल अलावेन्स असलें तरी तें पगाराप्रमाणें कापलें जावें.

कलकत्ता, मद्रास, आणि मुंबई हीं शहरें व बंदरें यांतील गुन्ह्याचे तपासाकरितां सेशन कोर्ट असावें याविषयीं हिंदुस्थान सरकारचे कायदेकौंसलांत एक आक्टाचा मसुदा तयार होत आहे.

राणी साहेबांचे पुत्र ड्युक आफ एडिंबरा येत्या हिवाळ्यांत विलायतेहून हिंदुस्थानांत येणार आहेत.

बंगाल इलाख्यांत केंझर संस्थानांत थोडी गडबड झाली आहे. म्हणून फटके मारण्याचा आक्ट तेथें सुरू केला आहे.

निजाम सरकारचे राज्यांत रेस्ट हौसेस् म्हणजे फौजांच्या मुक्कामाकरितां बराका बांधण्याविषयीं त्या सरकारानें हुकुम दिले आहेत.

नोटिस—उमरावतीचे वऱ्हाडसत्यप्रकाश वर्तमानपत्राचे मालक व कर्ते यांसीं खालीं सही करणार मुख्त्यार यांजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तारीख २ माहे जुलई सन १८६८ इसवीचे सत्यप्रकाश पत्रांत तुम्हीं लिहिलें आहे कीं हैदराबाद येथील सावकार लोक कच्चे पडण्याचा धडा चालू आहे व आजपर्यंत सोळा दुकानें कच्चीं पडलीं त्यापैकीं काहीं लोकांचीं नावें दिल्हीं आहेत तीं.

१ गिरधारीलाल फत्तेचंद.
२ मदनगोपाळ मुकुंदराय.
३ मल्हरमल्ल जैकिसनदास.
४ बास्तिराम रघुनाथदास.
५ गोविंदराम शाळिग्राम.
६ हिरालाल चिमणराम.
७ अमीचंद शाळिग्राम.

७

हीं दुकानें कच्चीं पडण्याचेंकारण तुम्हीं लिहिलें आहे कीं ठेवीवाले लोकांस अंदेशा आल्यावरून त्यांणीं आपल्या रकमा उचलण्याची तजवीज केली अशा प्रकारचा मजकूर प्रसिद्ध झाला आहे आणि सदर्हू दुकानांचें काम कच्चे पडलें नसतां हा जोवरील आपल्या वर्तमानपत्रांत लेख प्रसिद्ध झाला येणेंकरून सदहू साहुकार लोकांच्या अब्रूस व लौकिकास नव्हे तर एकंदर दुकानांचे नावांस धोका आहे. जरी आपल्या ता० १६ माहे जुलाई सन १८६८ इसवीच्या अंकांत सदरींचे इसमापैकीं कांहीं दुकानदार येथें असल्यामुळें त्यांचे मुनिम लोकांचे व दुकानचे वहिवाटीवरून समजतें कीं त्या लोकांचें काम सुरळीत बरोबर आहे असें छापून प्रसिद्ध केलें आहे. तरी पहिला मजकूर प्रसिद्ध झाल्यानें जे कांहीं नुकसानीस कारण झालें त्यास दुसऱ्या मजकुरानें कमी पणा येतो असें नाहीं आतां आपल्या लिहिण्यास थोडासा बाध येतो. जीं दुकानें कच्चीं पडलीं त्यापैकीं कांहीं दुकानांचा संबंध येथें असल्यामुळें त्यांचे वहिवाटीवरून आपण वरील गोष्ट खरी नाहीं म्हणून दर्शविलें त्यास हीं दुकानें आपणास पत्र येण्यापूर्वींचीच येथें आहेत. किंवा पत्र आल्या नंतर नवीन झालीं याचा शोध केलाच असेल जर पूर्वींचीं असतील तर एवढी मोठी महत्वाची गोष्ट आपण केवळ पत्रावर भरंवसा न ठेवितां वास्तवीक शोधून छापलीच असेल. जर पहिल्यानें तसा प्रकार छापला तर मागून त्याच दुकानांचे वहिवाटीचा प्रकार आपल्या लिहिण्यांत कसा आला. याजवरून असें उत्पन्न होतें कीं कोणीं कशाही मजकुराचें आपणास तरी त्याची सर्वांशीं जबाबदारी आपण आपल्या शिरावर घेऊन तें प्रसिद्ध केलेंलें आहे. त्यापेक्षां आमची विनंती आहे कीं अशी खोटसाळपणाचीं पत्रें लिहून आपणासारख्या भोळे व सत्यवादी मनुष्यांस ठकविणारांस यथायोग्य शासन व्हावें आणि ज्यापेक्षां त्यांणीं आपणास ठकविलें त्यापेक्षां या कृत्यास आपण मदत न कराल अशी उमेद आहे.

आंता तें पत्र लिहिणारा कोण कोठला रहाणार आहे त्याचें नांव व ठिकाण आम्हांस समजणें आहे कारण जो लेख त्याणें तुम्हास प्रसिद्ध करण्यास दिल्हा त्याचे उलट जर खरोखरी कांहीं मजकूर असता तर तोच मनुष्य पुन्हा लिहिता. तसें त्याणें केल्याचें आज मितीपर्यंत दिसत नाहीं, त्यापेक्षां त्याचे समजाप्रपाणें ती गोष्ट खरी असावी असें वाटल्यावरून आपण मेहेरबानगी करून त्याचें नांव व ठिकाण या नोटिशीचे तारखेपासून १० दिवसांचे आंत आपल्यापत्रीं प्रसिद्ध करावें. अगर उमरावती येथें मोहनलाल राधाकिसन यांचे हवेलींत आम्हांस प्रविष्ट करावें. जीवर मुदत लिहिली त्यामुदतींत आम्हास नांव न मिळतर रीतीप्रमाणें आमचा बच्याव करणें आम्हांस जरूर पडेल ता. २० माहे अगष्ट सन १८६८ इ.

सदरील सहा इसमापैकीं हिरालाल चिमणीराम खेरीजकरून बाकीकडून मुखत्यार

बाळकृष्ण श्रीधर वकील.

नोटिस—जितमल लक्षुमीनारायण दुकान अकोलें हे मयत याचा वारीसपुत्र राधाकिसन हा अज्ञान त्याचे पालन करणार मातोश्री नारायणीबाइ लक्षुमीनारायण वस्ती अकोलें इशीं केसो रामराजस साहू दुकान पेट खामगांव याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तुम्हांकडे आमची खातेबाकी व्याजासुद्धां रुपये २८०॥–। कंपन्नी शिक्का घेणें निघत असोन कितीकवेळ तुम्हांस रुपये मागितले परंतु आमचे रुपयांचा उलगडा केला नाहीं. सबब ही नोटिस तुम्हांस देण्यांत येते कीं आज मितीपासून दोन दिवसांचे आंत सदरहू रुपये आमचे खामगांव दुकानावर भरणा करून द्यावे. सदरहू मुदतींत भरणा न केल्यास दोन रुपये शेंकड्याचे व्याज लाऊन फिर्यादीचे खर्चासुद्धां व या नोटिशीचे खर्चासुद्धां भरून घेण्यांत येईल. ता० २१ आगस्ट सन १८६८ इ०.

(सही) केसो रामरामजस साहू.

No. 55 of 1868.

Akola High School 20th August 1868.

NOTICE–The Students of this School, who obtained leave when Cholera was so prevalent in the Town are now requested to rejoin their classes without delay; as their absence will seriously interfere with their preparation for the matriculation and Competitive Examinations, in November next.

JAMES SCORGIE, F. C. S. LOND.
Head Master.

Correspondence.

बाहेरून आलेलीं पत्रें.

To,

The Editor of the "Berar Samachar."

Chicklee 16th August 1868.

SIR,—Since I wrote to you my last there has been here a shower or two of rain almost every-day, and the weather has in consequence become cool and delightful. The impending danger of dearness of provisions appears to have passed away, and the husbandmen and poor people have now begun to look quite gay and sprightly. They are seen busily engaged at their furrows, and weeding operation in the neighbouring fields, showing themselves thankful to the great God of rains in the heaven, who sends them here below his timely and profuse watery gifts. May the most merciful God of all castes keep them ever so by his bounty in giving them abundance of rain and thereby grain and vegetable. Thanks to the all ruling Providence that no cholera or epidemic of any sort is prevalent here.

As promised in my last I should give you here some thing about the two Clubs established at Booldhana. The Cricket Club, which is almost composed of Government Officials, is steady in its progress, and is quite a novelty to the *Gaumkarees* who say that they had not seen such play since the time of their birth. The number of members in the Club is not sufficient as to have a match, and, therefore, only loud cheers of a few batsmen and bowlers are heard in the evening when accidently the ball hits the wicket. The Debating Club, which is based on high and liberal principles, is thriving well and promises to be more so in time to come. Already four lectures have been read before it since it came into existence. The first was in English by Mr. Bapuji Hári "on the advantages of having Debating Clubs;" the second in Marathi by Mr. Dhondopunt on "Female Education;" the third in English by Mr. Ramchundra Hari on "the superiority of Industry over Fortune;" and the fourth in Marathi by Mr. Narayen Wamon on "widow marriage." All these passed off very successfully giving rise to warm and spirited discussion. The president, Revd. J. Wilson, deserves much credit for his disinterested labour in the cause of education. May his labours be successful and the Club achieve its desired ends under his presidency.

Booldhana was honored with a short sojourn of the Commissioner Major Allardyce who left it for Mulkapoor day before yesterday. How delightful is the scenery of this place in these days!—In the morning, hours are refreshing cool, and pleasant: in the afternoon Cold winds continually blowing from the south and west soften the Sun's burning rays into mild and invigorating cold: in the evening a walk of two miles towards the Ghaut opens new scenes to the view. At nightfall millions of Nature's lamps are seen lit up in the houses built by nature herself. At a little distance in some caves on both sides the beasts of prey are sometimes prowling in quest of their food, and the feathered Creatures filling up the balmy air with their tuneful melodies. To be brief, sir, I should say the scenery is the most enchanting, and who would not like to enjoy it?

Your's obediently.
W.

रा. रा. वऱ्हाडसमाचारकर्ते यांस —

वि. वि. आलीकडे सरकारानें या वऱ्हाडप्रांतीं जंगलजकात, व कित्येकगावीं बाजार बैटक हे दोन कर नवीन सुरू केले आहेत. परंतु त्यांच्या उत्पन्नाचा मेळ सरकारांत कसा काय लागत असेल तो कोणजाणें. म्हणजे पाटलाकडे वसूल आला किती व पाटलानें जमा केला किती हें पाहिलें असतां पाटिल आपले बुद्धीनें देईल तो वसूल असें दिसतें. आतां याविशीं किंचित सूक्ष्म विचार केल्यास गंगातरिच्या भटाप्रमाणें पाटिल कोकांस ही एक लहानशी पर्वणीच सांपडली आहे. त्यांत विशेषेंकरून याची या तालुक्यांत मासलेदार चौकशी आहे. हे लोक वाटेल त्यास माफी देतात, व सूड उगवावयाचा असला म्हणजे चार सहा आण्याचे मालावर चार सहा रुपये पुरत नाहींत. सारांश हा बिनमोजबी कर सरकारानें कां बसविला, ही गोष्ट सरकारचे नजरेस कशी आली नाहीं, किंवा कान्हाडोळा झाला नकळे? कदाचित सरकारचे पूर्ण विश्वासु तहशिलदार यांनीं या बाबतीची पैरवी ठेवावी व ठेवतात अशी सरकारची समज असेल तर नाइलाज आहे, कारण इकडील तहाशिलदारांस कामानें अगदीं चेपून टाकिलें आहे. इमानी कामगारास तर वर डोकें करण्यासही फुरसत मिळणें मुष्किल आहे तेव्हां अशा बारीक व डोळ्याआडच्या गोष्टीवर लक्ष्य कोणी द्यावें? सरकारचा कर नवीनच आहे तेव्हां विशेष कसोटी लावणें प्रशस्त नाहीं. असे सरकारचे विचार असल्यास रयतेस व्हावा तितका किंबहुना जास्त ताप होऊन वसुलाचा सूड नाहीं हें ठीक नाहीं. या पेक्षां रयतेचें फाजील नुकसान न होतां सरकारची बूड न व्हावी व मधील दलाल पाटलांस तसदीची दलाली न पडावी असा बंदोबस्त झाल्यास हल्लींची अंदाधुंदी पळून जाईल व सरकारचा सर्व वसूल सरकारासच मिळून श्रमाचा उलगडा होईल. लोभ कीजे ही विनंती.

ता० १३ आगस्ट १८६८ मुक्काम देऊळ. } सूक्ष्म दर्शक.

रा० रा० वऱ्हाडसमाचारकर्ते महाराज, आपल्या येत्या सुंदर अंकाच्या एका कोपऱ्यांत माझ्या च्यार ओळींस जागा द्याल तर मी आपला फार आभार मानीन.

महाराज मला कारंजांत येऊन नऊ दहा महिने जहाले. त्यादिवसांपासून आज पा-

वेतो चोरांनीं केवळ गर्दीच उडविली होती. म्हणून आपले धाकटे बंधू वऱ्हाड सत्यप्रकाशकर्ते यांजला फार फार विनंती करून दहा पांच वेळां मी लिहिले होते परंतु त्यांणीं माझा गरीबाचा लेख स्वीकारला नाहीं. असो त्याची मर्जी. आतां आपल्याकडेस विनंती केली आहे ती मान्य करून घ्याल अशी आशा आहे.

कसबे कारंजा ऐथें बहुत चोऱ्या झाल्या त्यांपैकीं ह्या दोन चोऱ्यांचा जो कांहीं चमत्कार आहे तो लिहिण्यास फार आश्चर्य वाटतें परंतु थोडक्यांत विस्तार कळवितों. बाळाप्रसाद चीफ कानस्टेबल स्टेशन दर्यापुर यांचा सासरा कैदी मनुलाल वलद सुकलाल ब्राम्हण परदेशी राहणार मोर्तिजापुर याजला चीफ कानस्टेबल टाऊन पोलिस कारंजा याणीं मोठ्या मेहनतीनें व अकलेच्या जोरानें मोर्तिजापुर वगैरे ठिकाणीं चोरीचा तपास बारकाईनें करून सर्व मुद्देमालसह पकडलें. माळ सुमारें साहाशें रुपये किमतीपर्यंत होता. ह्या चोऱ्या दीडमहिन्यापूर्वी झाल्या असोन दीड हजार रुपयांचा माल होता. त्या मालापैकीं कैदी मनुलाल याणें कांहीं जिनसा दुसऱ्यास विकल्या. व कांहीं याचे घरांत सांपडल्या. त्या ज्या ज्यापाशीं होत्या त्याही सर्व पकडल्या. सदरहु जिनसा कांहीं सोन्याच्या व कांहीं चांदीच्या या प्रमाणें होत्या. विकत घेणारे सर्व लोक पकडून आणून चौकशी चीफ कानस्टेबल टाऊन पोलिस कारंजा यांणीं करून पाहातां सर्व शाबिती कैदी याजवर दिसली. सदरहू चोरीच्या मदतीला कोण कोण असावेत असें बारकाईनें पाहातां स्टेशन कसबे व टाऊन पोलिस स्टेशन कारंजा या दोन्ही स्टेशनावरील परदेशी जवान दोन कैदी मनुलाल याचे नातलग होते त्यांनीं मोर्तिजापुरास कैदी याजकडेस ह्या जिनसा नेऊन ठेविल्या होत्या. परंतु काय चमत्कार पहा, केशानें केलें आणि नाऱ्याला प्रायश्चित भोगावें लागलें. केवढी दुःखाची गोष्ट आहे. असे हे परदेशी लोक विश्वासुक, शिपाई गिरींत हुशार व त्यांचा हत्यार धरण्याविषयीं केवळ बाणाच असें असोन ह्या विश्वासु लोकांनीं असें काम करणें हे त्यांना योग्य आहे काय? व उगाच गरीब बिचारे लोकांस दुःख द्यावें हे चांगलें काय? ह्यावर सरकारानें पुरी नजर ठेवावी. सदहू चोऱ्या मोठ्यांचेच घरीं केल्या म्हणावें तर असेंही नाहीं. कांहीं कसबिणी, व सोनार, व गरीब भिक्षुक ब्राम्हण अशा ठिकाणीं चोऱ्या झाल्या. त्यांत ज्या बिचाऱ्या कसबिणी त्यांणीं आपला धंदा सर्व कांहीं कसबांत च करून पोट भरावें असें, जे भिक्षुक यांणीं भिक्षुकी करून पोट भरावे असें असोन अशाप्रकारच्या कसबिणी लोकांकडेस चोऱ्या करून काय बरें श्रय मिळणार आहे? सदहू चोऱ्या भागी कसबीण, व गोंधळीण व तांबोळीण व सोनार ह्यांचे घरीं कैदी मनुलाल याणें केल्याचें शाबित झाल्यावरून चीफ कानस्टेबल टौन पोलिस कारंजा यांणीं ता०२३।२६ जून १८६८ इ. महिन्यांत झालेल्या चोऱ्यांची तपास तारीख १२ जुलाई सन १८६८ इसवी रोजीं करून मोकदमा करून जिल्हा उमरावती येथें असिस्टंट सेशन कोर्टांत रवाना केला. त्याजवर अखेर निकाल होऊन चौकशी अंतीं कैदी मनुलाल वलद सुकलाल ब्राम्हण परदेशी यास असिस्टंट सेशन कोर्टांत दोन वर्षांची कैद सक्तमजूरी निशी मिळाली.

सदरहु खटला चीफ कानस्टेबल टाऊन पोलिस कारंजा यांनीं फार हुशारीनें पकडून पोलिस सुपरिटेंडेंट साहेब बहादूर जिल्हा उमरावती यांजकडे पाठविला. त्याजवरून मेहेरबान खुष होऊन चीफ कानस्टेबल व त्यांच्या बरोबरीच सहाय करणारे लोकांसह इनाम घेण्याकरितां जिल्हे मजकुरीं बोलाविलें आहे म्हणून ऐकतों. जर करितां असें होईलतर तेणेंकरून अमलदार लोकांस उमेद येऊन आपलें काम फारच हुशारीनें ते करीत जातील. याप्रमाणें माशेरफे महाराज मेहेरबानगी करून सरकारास शिफारस करालं तर फार चांगलें होईल.

वऱ्हाडसमाचारकर्ते महाराज माझ्या या अडाणी व बेढब वाकड्या लिहिलेल्या पत्राचा फारच त्रास होईल सबब विस्तार पुरा केला हे विज्ञापना.

एक जंगली कारंजेकर.

खानदेश— (वरणगांव) पर्जन्य हवातसा झाला नाहीं. पीकपाणी वर लिहिल्या मानानें बरें आहे. रोगराई वगैरे कांहीं नाहीं. भुसावळेस चीफ इंजनियर रेलवेकडील यांचें हपिस नवीन आलें आहे. शिवाय आणखीं तिकडील खात्याचीं आफिस येणार अशी वदंता आहे. तापीनदीचा पूल ढिला झाल्या कारणानें त्याजला अवळून बळकट करावा असा तिशीचें काम चाललें आहे. एथील शाळा मास्तर यांणीं विद्या वृद्धी कर्ण्याचे कामांत दर आठवडा मुलांची सभा प्रत्येक रविवारीं भरून मेहनतीनें काम चालविलें आहे. सदरहु मास्तर हुशार, विद्वान असोन शाळेचे काम फार श्रमानें चालवि[illegible] म्युनासिपाल कमेटीकडून गावचे [illegible] एक रंगाची व एक खिडकी यांचे फरसावें काम व दरम्यान नवीन रस्ता झाला त्याचें काम थोडे खर्चांत उत्तम प्रकारचें झालें व या कामीं एथील चीफ कान्स्टेबल यांणीं फार मेहनत घेतली. तसेंच ते आपले कामांत हुशार असोन काम फार दक्षतेनें करित असतात. गावांतील रस्तेही चांगले असावे असेविशीं चें काम चाललें आहे.

Advertisements.
जाहिरखबरा.

नोटिस—सरपसुक बायती मारवाडी दुकान मलकापुर यास मुकुंदरामजी शिकरे दुकान मलकापुर याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं, तुम्हांकडेस आमचा चालु खाते बाकीबदल पैसा घेणें आहे त्याबदल तुम्हीं अद्याप उलगडा करीत नाहीं, यास्तव ही नोटिस पावल्यापासून पंधरा दिवसांचेआंत सदरील खातेबाकीबदल रक्कम व्याजसुद्धां देऊन पावती घेऊन जावी अगर रोख रुपये तुम्हीं न द्याल तर आम्हीं तुम्हांवर शिरस्तेप्रमाणें फिर्याद करूं. कळावें. तारीख १७ माहे आगस्ट सन १८६८.

(सही) मुकुंदरामजी शिकरे दुकान मलकापूर.

नोटिस—जोधराज मोहनलाल मारवाडी दुकान मलकापुर यास गोपाळजी मनसाराम मारवाडी दुकान मलकापुर याजकडून देण्यांत येते कीं, तुमची व आमची आणि सरपसुक असे तिवर्गांची सरकत संवत १९२३ पौष महिन्यापासून आज पावेतों चालून दरएक इसमांनीं सातशें सातशें रुपये त्या सरकतींत पुंजी देण्याचा करार केला त्याप्रमाणें माझे मी रुपये दिले असून त्या दुकानांत नफा काय झाला हे आम्हांस समजण्याकरितां तुम्हीं नोटिस पावल्याचे तारखेपासून पंधरा दिवसांचे आंत सरकती संबंधीं हिशेब दाखवावा आणि आमचे ऐवजाची व नफ्याची सफाई करून द्यावी. न केल्यास आम्हीं तुम्हांवर दिवाणी कोडतांत फिर्याद करूं. कळावें तारीख १७ माहे आगस्ट सन १८६८ इ०.

(सही) गोपाळजी मनसाराम मारवाडी दुकान मलकापुर.

नोटिस—जोधराज मोहनलाल दुकान मलकापुर यास मुकुंदरामजी शिकरे दुकान मलकापुर याजकडून देण्यांत येते कीं तुमची आमची सरकत मिती भाद्रपद शुद्ध १ संवत १९२१ पासून चालून संवत १९२५ म्हणजे- आजपर्यंत जोधराज व मोहनलाल तुम्हां उभयतांकडे आमचे खात्यावरून बाकी व्याजसुद्धां घेणें आहे व सरकत संबंधीं जो व्यापार तुम्हीं केला त्या सर्व व्यापारांत आम्हीं अर्धो नफा तुम्हांपासून घेण्याचे हक्कदार आहोत याकरितां सर्व हिशेब आम्हांस नोटिस पावल्याचे तारखेपासून पंधरा दिवसांचे आंत दाखवावा आणि आमचे ऐवजाची सर्व सफाई करावी. नोटिस पावल्याचे तारखेपासून तुमची आमची सरकत आम्हीं तोडली आहे करितां पुढें कांहीं जमाखर्च केला तर आम्हीं मान्य करणार नाहीं. सदरीं लिहिल्याप्रमाणें तुम्हीं न वर्तालं तर तुम्हांवर शिरस्तेप्रमाणें दिवाणी कोडतांत फिर्याद केली जाईल कळावें. तारीख १७ माहे आगस्ट १८६८ इ.

(सही) मुकुंदरामजी शिकरे.

दिवाणी सर्वसंग्रह.

सन १८२७ पासुन १८६८ इसवी अखेर पर्यंत दिवाणी चालू कायदे व आक्ट व त्यावरील कलकत्ता, मद्रास, मुंबई, हायकोर्टाचेउपयुक्त ठरावाच्या सूचना; सरक्युलर; इंटरपिटेशन व समजूतपत्रें वगैरेचा सर्वसंग्रह पुणे एथें "ज्ञानचक्षु„ छापखान्यांत शिळा छापावर छापून दिसेंबर अखेर तयार होईल. त्याजबदल आगाऊ घेणारांस किंमत डाक हशील सुद्धां ५ रुपये बाराआणे प्रमाणें दर प्रतीस पडतील. आणि एकदम दहा प्रती घेणारास पांच रुपये प्रमाणें दर प्रतीस पडून शिवाय डांक हशील पडणार नाहीं. पैसा अगाऊ भरणें तो तारीख ३१ माहे अगष्ट सन १८६८ चे आंत ज्ञानचक्षु छापखान्याचे मालक यांजकडे भरावा म्हणजे बुकें तयार होतांच रवाना करण्यांत येतील. पुढें घेणारांस किंमत डाकहशील खेरीज ७ रुपये ठेविली जाईल.

पुणे ता० २१ आगष्ट सन १८६८ इसवी. } राघवेंद्र रावजी मांडे. पुणे अदालतींतील वकील.

मराठी नवीन नाव्हल.

मनोरंजक.

वसंतमाला.

. विक्रीसाठीं तयार आहे. किंमत १। रुपया, टपालखर्च ४-. वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत पत्रें पाठविल्यास रवाना करण्यांत येईल. किंमत रोख.

मुक्काम शिराळें, तारीख २० जून सन १८६८ इसवी. } बळवंतराव, राजोपाध्ये.

नवीन पुस्तक.

व्यवहारोपयोगी

तारतम्य.

या नांवाचें नवीन पुस्तक मी नुकतेंच तयार करून अकोल्यास वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत खिळेछापावर सुंदर रीतीनें छापविलें आहे. शाळांतील मुलांस व गैरमाहित इतर लोकांस बाजारचें शहाणपण कळावयास या पुस्तकाची मोठी मदत होईल याचो अष्टपत्री साच्याचीं ५३ पृष्ठें आहेत. किंमत अडीच आणे व डाक हाशील एक आणा पडेल. अधिक प्रति घेणारास डाकहाशील कमी पडेल. वऱ्हाडसमाचार आफिसांत रोख किंमत पाठवून पुस्तकें न्यावीं. सर्वांस कळावें.

नारो रघुनाथ मोहोळकर स्कूलमास्तर मेहकर.

आक्ट.

सन १८६८चा ९वा

पेशे व धंदे यांवरील कराविषयीं

किंमत च्यार आणे.

जाहिरात.

विद्या कल्पतरु (मासिक पुस्तक) बडोद्याचे श्रीमंत महाराज खंडेराव गायकवाड सेनाखासखेल समशेर बाहादर यांच्या पदरचे शिलेदार रा० रावजी विन केशव सांबारे यांनीं कित्येक महिने बहुत वर्तमान पत्रांतून जाहिरात दिल्याप्रमाणें विद्याकल्पतरु नांवाचें सर्वोपयोगी मासिक पुस्तक छापण्याची सुरवात झाली. व त्याचा एप्रिल महिन्याचा पहिला अंक बाहेर पडला. तीं पुस्तकें आम्हाकडे विक्रीस आलीं आहेत. किंमत ५ आणे व डाकहाशील १ आणा पडेल. किंमत रोख पाहिजे.

वऱ्हाडसमाचाराचे म्यानेजर.

पत्राचे बाक्यांविषयीं.

वऱ्हाडसमाचार पत्राबदल किमतीचा पैसा वर्गणीदाराकडेस येणें आहे तो त्यांनीं कृपा करून सत्वर पाठवावा. वारंवार पत्रें लिहिण्यानें त्यांस तसदी पोंचते व आम्हांसही खर्च पडतो सबब बाक्यांच्या निकालाची तजवीज जरूर करावी.

वऱ्हाड समाचाराचे मालक.

TO OUR SUBSCRIBERS.

We beg to remind our subscribers, that their Subscriptions, for the present year, and in arrears should be remitted as early, as possible otherwise, we would, however reluctantly, be under the necessity of ceasing to transmit the paper to their addresses. We beliexe that this aeminder will not faij to arouse the symptnies of our Constituents in the country and bring abont speedy remit, tances from defaulting Subseribers.

Proprietors of Berar Samachar

किमतीचे दराव.	रु.	आ.
वर्षाची अगाऊ देणारास… …	६	०
साल अखेर … … …	७	०
सहा महिन्याची अगाऊ … …	३	८
सहामाही अखेर … …	४	[illegible]
फुटकळ एक अंकास … … …	०	५

या शहरा बाहेरलि लोकांस वर्षाचे ५२ आठवड्यांबद्दल टपाल खर्च अगाऊ पडेल तो ३ रु. ४ आणे व सालअखेर ३ रु. ८ आणे.

☞ आगाऊ पैसा देण्याची मुदत पत्र घेण्याचे सुरू तारखेपासून २ महिने पर्यंत समजावी. व जुने वर्गणीदारांसही त्यांचा मागील हिशेब सरून नवें साल चालू होईल तेथून २ महिन्यांची मुदत समजावी

नोटिसा वगैरे छापण्याचे दर.

१० ओळी पर्यंत… … … १ रुपया

१० ओळींवर प्रत्येक ओळीस … ०।१।६

एकच मजकूर वारंवार छापणें झाल्यास दर ओळीस एक आण्याप्रमाणें किंमत पडेल.

हे पत्र आकोला येथें वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत मालकांकरितां छापून प्र०के०.

वऱ्हाडसमाचार.

The Varad Samachar or News of Berar.

VOL. III — AKOLA:—— SATURDAY, 29 AUGUST 1868 — NO. 35

पुस्तक ३ — अकोला, शनिवार तारीख २९ माहे आगस्ट सन १८६८ इ० — अंक ३५.

हिंदुस्थानांतील रेलवे विषयीं.

हिंदुस्थानांतील रेलवेच्या सरकारी डायरेक्टरानें मे महिन्याच्या पहिल्या तारखेस विलायतेंत स्टेट सेक्रटरी यांनकडे आपले कामाचा वार्षिक रिपोर्ट केला. तो त्यांनीं पार्लमेंट सभेपुढें ठेविला आहे, त्या आधारें कळलेली थोडी माहिती आम्ही आपले वाचकांकरितां लिहितों. आतां या गोष्टीस आरंभ करण्यापूर्वीं आमचे मनांत जे विचार आले आहेत ते आम्ही आपल्या प्रिय वाचकांपुढें थोडक्यांत ठेवितों.

आपले हिंदुस्थान देशांत लोकांचें चांगलें ऐक्य नाहीं ही मोठी उणीव आहे. देशाच्या हिताच्या, चिरकाल नांव राखणाऱ्या, व मरणोत्तर हजारों वर्षें टिकणाऱ्या गोष्टी बहुत लोकांचें ऐक्य झाल्यावांचून होत नाहींत. आमचे देशांत ग्रामस्थांचा राहो पण भावाबंदांचा देखील अभिमान धरणारे व त्यांशीं प्रीतीनें मिळून राहणारे थोडे आहेत. देशाचे ऐक्याची गोष्ट कशास पाहिजे? कुटुंबांत कलह आपण नित्य ऐकतों, एका खणाचे घरामध्यें भिंत घालून चिरोटी करा, पण वाटून द्या असे शेंकडो दावे कोर्टामध्यें हमेष पाहतों. दोघां चौघांचा व्यापार थोडया कालमर्याद चालला नाहीं तों त्यांचे तंटे लागून ज्याच्या हातीं जें लागेल तें त्यानें उपटावें व मग नोटिसांवर आणि फिर्यादींवर यावें असाही व्यवहार हजारोंचा आपण पाहात आहों. त्यावरून देशांत चांगलें ऐक्याचा सांधा जुळणें मोठें दूरापास्त दिसतें पण तिकडून नजर फिरवून इंग्लिश राज्याच्या संबंधानें विद्येचा व तिकडील ज्ञानाचा जो प्रकाश दिवसानुदिवस अधिक पडत आहे, त्याकडे पाहिलें म्हणजे कालांतरानें तिकडील देशाप्रमाणें इकडेही घडण्याचा संभव आहे हें मनांत येऊन जरा उमेद येते. हजारों वर्षें आपल्या लोकांनीं व अखेरीस मुसलमानांनीं हिंदुस्थानांत राज्य केलें पण असा इंग्लिशांसारखा समसूत्री कारभार व अशी देशव्यवहारव्यवस्था राखण्याची यांची तोड त्यांस साधली नाहीं. देशांत व्यापार वृद्धिंगत होण्यास व अनेक प्रकारचे कारखाने आणि कलाकौशल्यें वाढण्यास राजांचा आश्रय व इच्छा पाहिजे. व देशाची बहुतेक दौलत अगदीं खुलेपणानें व्यापारांत खेळली पाहिजे. ही कोटि हिंदुस्थानास यापूर्वीं चांगलीशी माहित नसावी असें दिसतें. व मागील काळीं स्वस्थता नसून अनेक बंडें व पेंढार वगैरेंचे दंगे होते. फार काय सांगावें!! रयतेस मायबापाप्रमाणें जे राजे ते स्वतांच तीस लुटीत होते! मग उघड व्यापारांत पैसा कसा खेळावा? जुनबी व्यापार चालून बहुत पैसेवाले लोक आपला पैसा पुरून ठेवीत, दागिनें करून ठेवीत, दुसऱ्या कांहीं तऱ्हा करीत, व बाहेरून लहान पागोटें, मळकीं धोत्रें, अडचणीचें घर, कमी पसारा, अशा घाटानें वागत. पैसा उजागरीस आणण्यास तो समूळ नष्ट होण्याचें भय फार, यामुळें मागील काळीं आतांच्या सारखीं रेलवे, आगगाडया, आगबोटी, तारायंत्रें वगैरे बहुत उत्तम कार्यें झालीं नाहींत. बाकी देशांत पैसा कमी होता असें नाहीं, त्याचा विनियोग मात्र चांगला झाला नाहीं हें पाहून दुःख वाटतें. व आतां आमचे पैशाचे पात्राचें बूड पाझरून त्याचा मोठा लोट पश्चिमेकडे सहा हजार कोसांवर पळत सुटला आहे ही दुःखाची वार्ता खरी तरी त्याचा कोंडमारा गेल्यापासून इकडील देशाचे व्यवहारास खुलासा अधिक झाला. व त्याचा परिणाम पूर्वीपेक्षां अधिक सुखप्रद होऊं लागला हें पाहून संतोष वाटतो. अस्तु. हा विषय फार मोठा आहे व तो या एका लहानशा लेखन भागांत संपल असें नाहीं, म्हणून आतां प्रस्तुतच्या हिंदुस्थानांतील रेलवेच्या माहितीच्या विषयाकडे वळतों.

सदरीं लिहिलेला पार्लमेंट सभेपुढील रिपोर्ट तारीख ३१ माहे मार्च सन १८६८ इसवी रोजीं संपलेल्या एक सालाबद्दल आहे [illegible] माहिती येणेंप्रमाणें.

या वर्षांत म्हणजे रिपोर्टाचे सालांत हिंदुस्थानां[illegible] ३६८॥।. मैल तयार होऊन त्यावरून आगगाडी जाऊं येऊं लागली. व [illegible] रेलवे ३९४१।. मैल झाला आहे . नवीन रेलवे पैकीं पहिला तुकडा ईस्ट [illegible] जबलपुर लैनीचा २२५ मैल गेल्या जानेवारींत सुरू झाला. दुसरा जि. आय. पी. रेलवेचा नागपुरास गेलेला २९ मैलाचा तुकडा सन १८६७ चे [illegible] महिन्याचे २७ वे तारखेस झाला. व खंडव्याचे पुढें बिडा पर्यंत २१॥ मैलाचा तुकडा [illegible]० महिन्याचे १७ वे तारखेस चालू झाला. दिल्ली रेलवेचा गाजीबाद आणि मिरत यांमधील तुकडा एप्रिलचे १८ वे तारखेस, आणि या रेलवेचें पश्चिम शेवट अमृतसराजवळ बीस नदीचे काठीं आहे तो भाग गेल्या नोवेंबरांत चालू झाला. हे दोन तुकडे मिळून ५४ मैलांचा पल्ला आहे. व ग्रेट सदर्न रेलवेचा ३९॥ मैलांचा एरोड पर्यंतचा तुकडा जानेवारीचे पहिले तारखेस चालू झाला. या ठिकाणीं मद्रास रेलवेचा व ग्रेट सदर्न रेलवेचा सांधा जुळला आहे.

प्रत्येक रेल्वे कंपनीचें काम एकंदर किति व्हावयाचें, पैकीं झालें किती व राहिलें किती व तें सुमार केव्हां पुरें होईल याचें कोष्टक खालीं दिलें आहे.

रेलवे.	हल्लीं सांगशन झाली असलेली एकंदर लांबी.	ता० १ मे. १८६८पर्यंत चालू झाली असलेली लांबी.	बाकी राहिलेली लांबी.	केव्हां पुरी होईल तो सुमार
ईस्ट इंडियन रेलवे. — मुख्य लैन	१२७६।.	११३१।.	१४५	सन १८७०
ईस्ट इंडियन रेलवे. — जबलपुर लैन.	२२५	२२५	०	
ग्रेट इंडियन पेनिनसुला रेलवे.	१२६६॥।.	८७३॥	३९३।	सन १८७०
मद्रास रेलवे. — नैर्ऋत्य लैन बंगलोर शाखसुद्धां.	४९२	४९२	०	
मद्रास रेलवे. — वायव्य लैन.	३३३	१५३	१८०	६२ मैल सन १८६८ त व ११८ सन १८७० सा०
मुंबई, बडोदें, आणि मध्यहिंदुस्थान रेलवे	३१२॥.	३०६	६॥	सन १८६९
सिंध रेलवे	१०९	१०९	०	
पंजाब रेलवे	२४६	२४६	०	
दिल्ली रेलवे........................	३२०	५४	२६६	१८५मैल स. १८६९त व ८१मैल पुढें.
ईस्टर्न बंगाल रेलवे	१५९	११४	४५	सन १८६९
ग्रेट सदर्न रेलवे	१६६॥.	१६६॥	०	
कलकत्ता व सौथइस्टर्न रेलवे	२९	२९	०	
अयोध्या आणि रोहिलखंड रेलवे.	६७२	४२	६३०	सन १८७० व त्यापुढें.
एकंदर.	५६०७	३९४१।.	१६६५॥।	

या रिपोर्टांत एक दुःखाची गोष्ट लिहिली आहे कीं, सन १८६७ चे जुलै महिन्याचे १९ वे तारखेस जि. आय, पी. रेलवेचा बोरघाटांतील एक मोठा पूल पडला व तो दुरुस्त होण्यास पुष्कळ खर्च व अवकाश लागला तेणेंकरून खंडव्या पुढील जबलपुर लैनीचें काम झपाट्यानें चाललें नाहीं व त्यामुळें जबलपुराशी दोन रेलवेचा सांधा जुळून मुंबईहून थेट कलकत्याकडे पुरा रस्ता या वर्षांत तयार होणार होता तो झाला नाहीं. व या धोरणानें विलायतची आठवडे डाक मुंबईस येऊन तेथून कलकत्यास जात जाण्याचा पाठ ठेविला त्याचा फारसा उपयोग झाला नाहीं. हा पूल पडण्याचें व दुसरे कित्येक ठिकाणीं रेलवेस अशीच नुकसानी येण्याचें कारण सरकारी डायरेक्टारानीं स्टेटसेक्रटरीस असें कळविलें आहे कीं, हिंदुस्थानांतील रेलवेचे मेसनरी म्हणजे दगडा मातीचें काम फार काटकसरीनें करितात व त्यावर देखरेख चांगली नसते व प्लयान ही चांगले विचाराचे नसतात त्यामुळें काम फार कच्चें होतें ही गोष्ट मोठी अपायास कारण होय.

कित्येक रेलवे [illegible] पैशास सरकारची हमी [illegible] शिवाय सरकारची [illegible] दोन कंपन्या हिंदुस्थानांत [illegible] आहेत. त्यांपैकीं [illegible] नाव इंडियन ब्रांच रेलवे कंपनी, व [illegible] नाव इंडियन ट्रामवे कंपनी. अयोध्या आणि रोहिलखंड रेलवे कंपनी म्हणून जी एक वर लिहिली आहे ती ब्रांच रेलवे कंपनी होय. ही सन १८६६।६७ सालांत स्थापन झाली. हिनें गेल्या सालचे आगस्ट महिन्यांत ६७२ मैल रेलवेचे मक्ते दिले. यांत बक्सार पासून मूर्शिदाबाद पावेतों [illegible] मैल मुख्य लैन व बाकी २४२ मैल [illegible] आहेत. त्या अशा कानपुरा पावेतों ८१ मैल, काशी ७६ मैल, फैजाबाद १४ मैल व नैनीताल ७१ मैल नैनीताल येथें लोखंड काम तयार करण्याचा मोठा कारखाना होता. व तो बंद झाला आहे सबब या कंपनीचा उद्देश तो पुनः सुरू व्हावा हा आहे. मद्रास इलाख्यांत अर्कोनय पासून कंजीविराम पावेतों ट्रामवे कंपनी उभारलेली आहे. तिनें भांडवल ठरविल्या पैकीं १० लक्ष रुपये प्रथम भरले आहेत. व १८॥।. मैल तिचें काम झालें आहे. आतां ती कशी काय देशास फायद्याची होते पहावें.

रेलवे करिता विलायतेहून सामान या वर्षांत १३,३३,३१६ खंडी आलें. त्याची किंमत ३,८२,७४,२०० रुपये झाली. व विलायतेंत यावर्षांत एकंदर सर्व खर्च ४,००,००,००० रुपये झाला, आणि हिंदुस्थानांत ३,००,००,००० रुपये झाला. लोकोमोटिवचा साठा हिंदुस्थानांत पूर्वीं पेक्षां फार वाढला. एंजिन्स म्हणजे आगगाडीच्या यंत्राच्या गाडया पहिल्या १६१ होत्या त्या आतां ७८६ झाल्या. उतारकरूच्या म्हणजे पासेंजर गाडया मागील सालीं १९७३ होत्या त्या यासालीं २७३३ झाल्या मालगाडया १६१६२ होत्या त्या १८२०५. झाल्या. तशीच हिंदुस्थानांतील माल देणारांची संख्या ४३८२४ होती ती ४९६९० झाली.

रेलवेच्या मूळ भांडवलांत ९ कोटि रुपये जास्ती पडले व एकंदर भांडवलाची रक्कम ७६,५७,९०,००० रुपये झाली. आणि ती पैकीं ७५,०७,१६,००० रु० खर्च झाले आहेत. सन १८६७ चे जून अखेर एक वर्षाचे हिंदुस्थानांतील सर्व रेलवेंचें उत्पन्न ४.८७,८५,२,७० रुपयांचें झालें. हें गुदस्त सालापेक्षां सुमारें चवतीस लक्ष रुपयांनीं अधिक आहे. व नव्या कामा शिवायचा नियमित खर्च म्हणजे पगार वगैरेचा २.५४,१६,५६० रु० झाला. हा मागीलपेक्षां सुमारें ३२ लक्षांनीं अधिक आहे. व खर्च वजा जाऊन निवळ उत्पन्न २,३३,६८ ७१० रुपयांचें या सालीं झालें आहे. गुदस्त सालीं २,३०,४५,३४० रुपयांचें झालें होतें. सन १८६७ सालांत उतारकरूंची संख्या १,३७,४६,३५४ होती. यांत १,३०,७४,९८० तिसऱ्या क्लासचे लोक होते. उतारकरू संबंधीं १,३७,८७,७९० रुपये व माला संबंधीं ३,३२,०४,८७०

रुपये झाले. व १,०९, ८०, ३१९ मैल आगगाड्यांचें फिरणें झालें.

या प्रमाणें हिंदुस्थानांतील रेलवेंची व आगगाड्यांची माहिती आहे.

(लिहून आलेला मजकूर)

जयपुराकडील माहिती.

जयपुरचें राज्य एक कोटीचें आहे. पैकीं ३३ लक्षांचें राजे रामशिंग बहादर यांचे भावाबंदांकडे आहे. व ३३ लक्षांचें धर्मादायाकडे सुपूर्द केलें आहे. व धर्मादाय बहुतेक वैष्णव लोकांस आहे. वैष्णव मोठमोठे जहागिरदार परंतु अज्ञानी आहेत. त्यांचा धर्मस्थापक होलाराचे बरोबरीचा होता, त्यानें रामानुज पंथ उत्पन्न केला. त्याची परंपरा चालत असतां शंकराच्यार्यानीं मध्येंमध्यें बहुत खंडणा केली. तथापि ते लोक वाढतां वाढतां फार वाढले. त्यांचा नेम इतकाच होता कीं कोणतेही जातीचा मनुष्य आला तरी त्यास वैष्णव करण्यास हरकत नाहीं. त्यानें शंखचक्राच्या तप्तमुद्रा घेतल्या म्हणजे तो पावन झाला. ते लोक जनावरांस देखील तप्तमुद्रांचा संस्कार देतात. या मताचे मोठमोठे महंत आहेत. व वेळ पडली तर लढाईकरितां दहा वीस हजारपर्यंत लोक जमा करितात त्या जमावास " नागा " म्हणतात थोडे दिवसांमागें कुरुक्षेत्राहून येक संन्यासी महाराज रामशिंगरायांचे भेटीस गेला होता. त्यास राजेसाहेबांनीं मदत देण्याचें कबूल केल्यावरून त्यानें वैष्णव मताचें खंडण चालविलें. त्याजवळ शास्त्रांचे व वेदांचे आधार बहुत होते. तीं पुस्तकें त्यानें राजेसाहेबांकडे दिलीं. स्वामी म्हणाले कीं हा मुद्राधिकार शूद्राहून जे नीच त्यांस आहे. ब्राम्हण, क्षत्रिय, वैश्य, शुद्र या चतुर्वर्णास नाहीं. व जो तप्तमुद्रा घेतो त्याचें दर्शन झालें तर स्नान केलें पाहिजे. नंतर राजेसाहेबांनीं पंडितांची सभा करून या गोष्टीविषयीं आपली खात्री करून घेतली. ३ वर्षे हा वाद चालला होता. नंतर राजेसाहेबांनीं वैष्णव लोकांस सांगितलें कीं तुम्हीं आपलें मतास वेदशास्त्रांचा आधार दाखवावा; नाहींतर प्रायश्चित्त घ्यावें तेव्हां त्यांचे राज्यांतील कित्येक वैष्णव पळून गेले व राहिल्यांपैकीं बहुतेकांनीं प्रायश्चित्त घेण्याचें कबूल केलें व त्याप्रमाणें घेतलें. अशी ही चमत्कारिक गोष्ट समजलेली आपले वाचकांचे माहितीकरितां लिहिली आहे.

वऱ्हाड.

पश्चिम वऱ्हाडांतलि मेहकर जिल्ह्याचें सदरस्टेशन बुलढाण्यास केलें आहे व या पुढें त्या जिल्ह्यास बुलढाणें जिल्हा म्हणत जावें असा हिंदुस्थान सरकारचा ११४७ नंबरचा जाहिरनामा हैदराबाद रेसिडेन्सी आर्डर मध्यें छापला आहे.

सन १८९७ चे ६ वे आक्टा बरहुकूम वऱ्हाडांत सार्वजानिक कामास जमिनी घेतल्या असतां मोबदला देण्याचे कामीं काय नियम असावे याविषयीं मि. लायल साहेब कमिशनर यांनीं काम चालविल्यावरून रेसिडेंट मार्फत हिंदुस्थान सरकारचा ठराव झाला तें रेसिडिंट साहेबांचे नावचें फारेन खात्याकडीलपत्र नंबर १०९५तारिख २९ माहे जून सन १८६८ इसवीचें रेसिडेन्सी आर्डरमध्यें प्रसिद्ध झालें आहे त्यावरून समजतें कीं—

सार्वजनिक कामाकरितां लागणारी जमीन ३० वर्षांचे किंवा त्यांचे आंतील पट्याची व सरकारास भर सारा मिळण्याची असेलतर ती घेतांनां पैमाष बरहुकूम सान्याचे रुपयांचे आठपट रुपये कंपेनसेशन म्हणजे मोबदला द्यावे — सारा माफीची वंश परंपरेची जमीन असेल तर तिजबद्दल एक सालचा वसुल किंवा नक्की उत्पन्न याचे १८ पट कंपेनसेशन द्यावें.— व सारा माफीची तहाहयातीची जमीन असेल तर सरकारी पेनशन एकदम पैसा देऊन खरेदि करण्याचें कोष्टक आहे त्याप्रमाणें कंपेनसेशन द्यावें तें कोष्टक येणेंप्रमाणें.—

दरसाल एक रुपयाची तहाहयात वार्षिक नेमणुकीची किंमत.

पेनशनवाल्याचें वय	किंमत. रु.	आ.
१० वर्षांचे आंत	१३	०
१० पासून २० वर्षांपर्यंत	१२	८
२० " २५ "	१२	०
२५ " ३० "	११	८
३० " ३५ "	११	०
३५ " ४० "	१०	८
४० " ४५ "	१०	०
४५ " ५० "	९	८
५० " ५५ "	९	०
५५ " ६० "	८	०
६० " ६५ "	७	०
६५ " ७० "	६	०
७० वर्षांवर	६	०

बुलढाण्याचे पोस्ट आफिसांत हिशेबाचा फार घोटाळा असल्यामुळें रा. गोपाळनारायण इन्स्पेक्टिंग पो. मा. तेथें गेले आहेत.

बुलढाणें जिल्ह्यांतील देउळघाटचे शाळेस लहानसा तालिमखाना व बाग करण्या करितां डिपुटि इन्स्पेक्टरचे शिफारशीवरून डिपुटि कमिशनर साहेबांनीं कांहीं रुपये दिले असें समजतें. वऱ्हाडप्रांतीं लहान खेडे गावांत हें उत्तम उदाहरण पहिल्यानें घडून आलें त्या पक्षीं आतां आमचे डायरेक्टर साहेब मनावर घेऊन अकोल्यास व दुसऱ्या बहुत ठिकाणीं या दोन गोष्टी करवितील अशी आम्ही उमेद बाळगतो.

इलिचपुर— गेले आठवड्यांत येथें पर्जन्यानें बरीच उघाडी दिली आहे आकाश अभ्रांनीं आच्छादित असतें. शहरांत मात्र महामारीचा उपद्रव क्वचित आहे; परंतु छावणींत हिचा बिलकूल संपर्क नाहीं.

मोर्सी आणि दर्यापूर या दोन तालुक्याचे तहशिलदार यांस ५० रुपये व त्या आंतील रकमेचे दावे फैसल करण्याचा अधिकार मिळाला. असें समजतें. सु. प्र.

LOCAL.

अकोला.

Major Allardyce our officiating Commissioner has inconsequence of his sudden illness, been compelled to leave Berar and proceed to Bombay.

Captain R. Hudleston our able and energetic Deputy Commissioner, having received orders from the Residency to relieve Major Allardyce, will act as Commissioner from this day.

Lieutenant R. Bullock Assistant Commissioner will likewise receive charge from Captain Hudleston and begin to officiate for him from this day. We are very happy to see our worthy Lieutnent Bullock accupying the very responsible post which his popular father had accupied some year's ago.

Native Opinion in its last issue speaks very highly of James Scorgie Esqr. our Head Master of Akolla High School, and recommend him for the post of Inspector on Rs. 800 a month, but Suggests that some new but qualified man be selected for his place. As James Scorgie Esqr. stands very high in the estimation of our kind and able Director of Public Instruction, it is beyond doubt that that officer will elavate him to the Inspectorship in question.

From our Contemporary's Suggestion that some new and qualified man be selected for the Head Mastership we draw a logical inference therefrom that Mr. G. Aitken's nomination to the Post as recommended by Berar Papers would not meet the approbation of public.

Mr. Krisnajee Govind, who was doing the duty of Sheristeadarship in Deputy Commissioner's Office at Akola for the last six months, left this for Bassim yesterday morning to join his permanent Sheristadarship which has been very kindly Secured for him by Captain Hudleston who it appears is much pleased with his qualifications and good conduct.

Mr. Ramchundra Myral Revenue Sheristeadar, who was away on leave for six months, we are happy to announce, rejoined his appointment in the Deputy Commissioner's Office the day before yesterday.

मुंबईचे डाकटर उइलसन साहेब मिशनरी येथें आले होते व ते सोमवारीं परत गेले. त्यांनीं गेल्या रविवारीं हायस्कुलांत नेटिव लोक जमवून त्यांशीं संभाषण केलें त्यावरून त्यांची विद्वत्ता व थोरपणा उत्तम आहे असें दिसून आलें. हे साहेब फार वृद्ध अहित. व यांस हिंदुस्थानांत येऊन पुढील फेब्रुवारी महिन्यांत पुरीं ४० वर्षे होतील असें त्यांचे बोलण्यावरून समजलें. तसेंच हे होळकर, गायकवाड, सातारकर उदेपुरकर, जयपुरकर इत्यादि संस्थानिकांचे मुलकांत गेले होते. व त्यांनीं त्यांचें आदरातिथ्य केलें. व कोणी कोणी त्यांच्याशीं पंडित लोकांकडून धर्मसंबधीं वादविवादही करविले असें त्यांनीं सांगितलें. यांस बहुत भाषा येतात. व वेदांतील वगैरे बहुत गोष्टींची यांस चांगली माहिती आहे. असे पुरुष थोडेच आढळतील.

या आठवड्यांत पर्जन्य बिलकूल पडला नाहीं. महामारी बाईनें पुन्हां वक्रीं पाहिलें असें दिसतें.

मेजर आलार्डाइस साहेब कमिशनर गेल्या आठवड्यांत लिहिल्याप्रमाणें रजा आणवून काल तिसरे प्रहरीं एथून मुंबईकडे गेले. तेथून विलायतेचे रजेची तजवीज करितील.

क्या० हडलस्टन साहेब एथील डिपुटि कमिशनर यांस इनच्यार्ज कमिशनर नेमिल्याचा हैदराबादेहून तारायंत्रांतून हुकुम आला. त्याप्रमाणें कालरोजीं त्यांनीं त्या कामाचा च्यार्ज घेतला.

डिपुटि कमिशनरचे जाग्यावर तूर्त मि० बुलक साहेब यांची नेमणूक झाली आहे.

रा० रा० रामचंद्र मैराळ दप्तरदार यांस एक महिन्याची बिन पगारी रजा देण्याचा गेल्या आठवड्यांत ठराव झाला होता परंतु तो अमलांत न आणितां डिपुटि साहेबांनीं त्यांस कामावर रुजु केलें. व रा० रा० कृष्णाजी गोविंद काळे आपले वाशिमचे जागेवर निघून गेले.

वर्तमानसार.

१७ वे तारखेस विगतपुरीस रेलवेकडील कित्येक साहेबलोकांस व त्यांच्या मडमांस मोठी मेजवानी झाली.

मध्यप्रांताचें सेटलमेंट पुन्हा तपासण्या विषयीं सर स्टाफोर्ड नार्थकोट यांनीं हुकूम केले आहेत अशी बातमी होती तिला आधार नाहीं,

पायनीर पत्रांत लिहिलें आहे कीं, मेजर मागनेक स्मालकाज कोर्टाचे जज्ज नागपुरच्या एका अगर दोन्ही पत्रावर लायबलची फिर्याद करणार आहेत.

कित्येक सिविल सरविसवाले मरण पावले व कित्येक राजिनामे देऊन गेले त्यामुळें बरीच संख्या कमी झाली आहे. सबब पुन्हा भरती करण्याविषयीं हिंदुस्थान सरकारानें विलायत सरकारास लिहिलें आहे-

चांगल्या चाकरीकरितां बक्षिस म्हणून कोणास लोकांकडून कांहीं जिन्नस देण्याचा ठराव झाला. व ते जिन्नस नकशीदार अगर दिसाऊ असे असतील आणि बाहेरून येतील तर त्यावरील जकात घ्यावयाची माफ केली आहे.

महाराणी विक्टोरिया साहेब यांस स्विटसलँड मध्यें कोणीं एकानें मारण्याचा बेत केला होता परंतु त्यास पकडलें व कैद केलें.

राणीसाहेबांचे ज्येष्ठ चिरंजिव प्रिन्स आफ वेल्स यांस राइफल ब्रिगेडचे कर्नल केल्या बद्दल लंडन ग्याझेटांत छापिलें आहे.

राणी साहेबांचे दुसरे पुत्र डयूक आफ एडिंबरा हे चीन, जपान वगैरेकडे येत्या हिवाळ्यांत जाणार आहेत. परंतु हिंदुस्थानांत ते येतील असें निश्चयात्मक अजून वर्तमान नाहीं.

अबिसिनियांत गेलेल्या फौजेवरील कित्येक आफिसरांस विलायत सरकारानें पदव्या दिल्या.

पंजाबांत दंगेखोर लोकांची गडबड चालली आहे. पैमाष खात्याची छावणी उठवून अबोटाबाद एथें आणिली. तरी वाटेत छापा आलाच, मग त्याचें निवारण केलें. हजाऱ्याच्या कमिशनरानें काश्मिरचे महाराजास मदती करितां कंटिंजेंट फौज मागितली आहे-

रशियन लोकांनीं बुखारा शहर घेतल्याचें वर्तमान युरोपखंडांत गेल्यावर तिकडे कांहीं गडबड होईल अशी अटकळ होती परंतु ती गोष्ट कोणी मनास आणिल्याचें आढळत नाहीं.

कलकत्याचे हायकोर्टाचे जडज सपटंबराचे १२ वे तारखेपासून नोवेंबरचे ९ वे तारखेपर्यंत सुटी घेणार आहेत. ही फार असल्याबद्दल गिल्ला आहे.

विलायतेस दोन आगगाड्यांचा साम्ना होऊन बरेंच नुकसान झालें. व २३ मनुष्यें जळून मेलीं.

काबुलचा सरदार नूरमहंमदखान व त्याची आई यांनीं हिंदुस्थान सरकारास पत्र लिहून प्रार्थिलें आहे कीं आम्हांस आपले राज्यांत आश्रय द्यावा. सरकारानें त्यांस कांहीं उत्तर दिलें नाहीं.

इंदुराकड पर्जन्य मनस्वी पडला व नद्यांस पूर आले.

आग्र्याचें हायकोर्ट प्रयागास जाणार.

डाक्टर जी. एफ फार्बस काटन कमिशनर यांस काटन फ्राड डिपार्टमेंटचे चीफ इन्स्पेक्टरही नेमिलें.

मेजर विड्किंब यांस सिंधप्रांतांत अकटिंग जुडिशियल कमिशनर नेमिले. व मि. फाक्सटन यांस कराचीस जज्ज नेमिलें.

विजापुरास सूर्यग्रहण पूर्ण खग्रास दिसलें व पांच मिनिटें गडद अंधार पडला होता.

पेशावराकडे फिरोजशहानें बरेंच प्रस्त माजविलें आहे. तो एकादेवेळेस इंग्लिश राज्यांत येऊन कांहीं धामधूम करील असें म्हणतात.

अगस्ट माहिन्याचे तिसरे तारखेपर्यंत माथेरानास २९८ इंच पर्जन्य पडला व महबलेश्वरास १४१ इंच.

असा ठराव होण्याचा विच्यार चालू आहे कीं हिंदुस्थानी फौज दिलीचे उत्तरेस या पुढें पाठवित जाऊंनये. व पंजाबी फौज दिल्लीखाली दक्षिणेंत आणूं नये.

भागीरथी नदीला व पद्मा नदीला मोठाले पूर आले होते व त्यांच्या योगानें बहुत नुकसान झालें. आणि निळीच्या लागवडीचाही फार खराबा झाला.

मद्रासेस टपाल मुंबईहून जातें. मुंबईहून पुणें आगगाडी मार्गें ११९ मैल, तेथून पाय वाटेनें बंगलोर ५०० मैल, व तेथून आगगाडीनें मद्रास २१६ मैल मिळून ८३५ मैलांचें अंतर आहे. व टपाल पोचण्यास ९ दिवस लागतात. त्यावर मद्रासच्या वर्तमानपत्रांत एकानें असें लिहिलें आहे कीं ही व्यवस्था चुकीची आहे. मुंबईहून सोलापुरावरून बोरीनदी पावेतों रेलवे ३१७ मैल आहे. व तेथून ताडपदरी पावेतों पायवाट २५० मैलांची आहे व तेथून रेलवे मार्गें मद्रास २३० मैल आहे. तेव्हां इकडून टपाल नेवविल्यास लांबीचा पल्ला कमी होतो. व २०० मैल आगगाडी अधीक सापडते व तेणें करून डाक ३ दिवसांत मद्रासेस पोचेल सबब असें व्हावें.

अमेरिकेंत सालमजकुरीं कापसाचे पिकाविषयीं बोभाट आहे.

अमीर शेर अलीखान ५००० स्वारां निशीं काबुलांत शिरला व १४ वे तारखेस त्यानें गादी बळकाविली, असें तारायंत्रांतून वर्तमान आलें आहे.

पारिस एथें नेपोलियन बादशहानें फौजेची मोठी कवाइत करविली. व त्यावेळेस लार्ड नेपियर साहेब तेथें होते.

हिवाळा नजीक येत चालला पण नामदार गवरनर जनरल साहेब सिमल्याहून केव्हां निघणार ते अजून समजलें नाहीं.

मुंबईच्या फौजांवरील कमांडर इनचीफ यांस अबिसिनियेच्या लढाईपासून लार्डनेपियर आफ मागडाला म्हणूं लागले आहेत. हे आक्टोबर महिन्यांत विलायतेहून मुंबईस येतील.

या सालच्या जानेवारी महिन्याच्या पहिल्या तारखेपावेतों पृथ्वीच्या सर्व भागावर मिळून १६५००० मैल रेलवे झाला असल्याचें कळतें. यापैकीं युरोपांत १०२०६१ मैल आहे.

अर्कनसास जवळ एक मोठी गुहा सांपडली आहे. तिची लांबी ९ मैल आहे. व तिच्या एका खोलीची रुंदी ६०० फुट व उंची ३०० फुट आहे.

बेळगाव—या आठवडयांत गेल्याआठवडयापेक्षां थंडावा कमी आहे. पांचचार रोजांपासून पर्जन्यानें चागली उघाडी दिली आहे वारा कमीं आहे. रोगराई म्हणण्यासारखी कांहीं नाहीं.

बडादरबार—नामदार गवरनर साहेब येत्या अश्विन व. ६ रोजीं पुण्यांस बडा दरबार करणार त्यावेळीं दक्षिणेंतील बहुतेक सरदारांस निमंत्रण होईल असें वाटतें. मागें झालेले दरबारास जाण्या येण्याच्या स्वारी खर्चामुळें ज्या आमच्या कित्येक जहागिरदारांस कर्ज झालें होतें त्यांतून ते अद्याप मुक्त झाले कीं नाहीं याची आम्हांस भ्रांतच आहे. बे. स.

सोलापूरचे सदर अमीन रावबहादूर कृष्णराव सदाशिव जोगळेकर हे रजेवर आहेत तों पर्यंत बारशीचे मुनसफ अजम चिंतामणराव हरी यांस; सोलापुरास अकटिंग सदर अमीन नेमलें. ज्ञा. च.

ह्या महिन्याच्या १८ व्या तारखेस आकाशांत एक मोठा चमत्कार दृष्टोस पडला. सर्व विश्वास प्रकाश देणारा जो दैदीप्यमान सूर्य त्यावर कांहीं काळपर्यंत मुखवस्त्र पडून पृथ्वीच्या कित्येक भागावर पूर्ण अंधकार झाला-.

सूर्यग्रहण अशा प्रकारचें पूर्वी केवळ दोन वेळां आलें होतें, असें प्राचीन इतिहासावरून समजतें. त्यांतून एकाला २,४५३ वर्षें झालीं, व दुसऱ्याला ४३९ झालीं. सूर्याचीं खग्रास ग्रहणें विरळा होतात. पारिस शहरांतील लोकांनीं सगळ्या अठराव्या शतकांत केवळ एकच पाहिलें. सन १७१९ त लंडनच्या लोकांस एक दिसलें होतें, परंतु त्याचा पूर्ण ग्रास झाला नव्हता, म्हणजे सूर्यबिंब अगदीं काळें झालें नव्हतें. सन १८६० च्या जुलै महिन्यांत स्पेन देशांत सूर्य अगदीं काळा झालेला लोकांनीं पाहिला, परंतु खग्रासाचा काळ ह्या ग्रहणापेक्षां फार कमी होता. हिं. रि.

अहमदनगर— या जिल्ह्यांतील कडयाचे मुनसिफ अजम नारायण गोविंद आपटे यांची व पुणें जिल्ह्यांतील पंढरपुरचे मुनसिफ अजम नारायण महादेव ठोंसर यांची परस्पर नामदार हायकोडतानें बदली केली; व ह्या वर्गावर्गींत एथील जज्ज साहेब यांणीं पारनेरचे मुनसिफ अजम रामचंद्र जनार्दन पळणिटकर यांस कडयास व पारनेरास नवीन पुणें जिल्ह्यांतून येणार अजम नारायण महादेव ठोंसर यांस नेमल्याचें समजतें

पुणें—नेक नामदार गवरनर साहिब बहादूर हे येथें अश्वीन वद्य ९ रोजीं म्हणजे ता० ६ आक्टोबर रोजीं बडा दरबार खास करण्याचा ठराव होऊन पोलिटिकल एजंठ यांस त्यांच्या ताब्यांतील जहागिरदार, सरदार, बडेलोक साहेबलोक, श्रीमंत महाराज छत्रपती, राजे साहेब वगैरे लोकांस सरकाराकडून अशा सूचना झाल्या आहेत कीं, सदर्हू तारखेस दरबार पुणें मुक्कामीं होणार आहे, सबब ज्यांची खुषी असेल त्यांणीं मेहेरबानगीनें यावें. याच प्रमाणें सूचना दक्षणभाग व उत्तरभाग रेविन्यु कमिशनर यांस त्यांच्या ताब्यांतील कामगारांनीं येण्यास हुकूम झाला आहे. व हें दरबार बेटाजवळील नवीन झालेले इंजानियरिंग कालेजांत करावे असा बेत आहे. असें आमच्या समजण्यांत आले आहे. हें दरबार या गवरनर साहेबांच्या कारकिर्दींत प्रथमचेंच होणार आहे.

ज्ञा. प्र.

नागपुर— मध्यप्रांतांत बहुतकरून सर्व ठिकाणीं पाऊस बराच आहे अशाविषयीं रिपोर्ट आल्यावरून समजतें. क्वचित पटकीचा आजार मात्र आहे. नागपुरांत व आसपास गांवीं गेल्या आठवडयाचे मागील आठवडयांत हवा तसा पर्जन्य पडला. गेल्या आठवडयापासून वृष्टी कमी असून आज दोन रोज तर कडक ऊन पडत आहे. हवाही स्वच्छ होऊन राहिली आहे.

राजे साहेबांचे दुकानावरील मुनीम दादोपंत धाबे यांनीं लैसेन्सटयाक्सप्रकरणांत आपल्यावर कर न बसावा म्हणून माझा स्वतांचा व्यापार नाहीं असें प्रथम कबूल केलें. पुढें यांचा खासगीचा व्यापार आहे असें त्यांचे घरचे जमाखर्चावरून डे. क. व असि. सेशन जडज्ज यांचे समोर मुकद्दमा चालला त्यांत शाबीत झाल्यावरून दादोपंत यांस एक महिना कैद त्यांत १४ दिवस एकांत वास व ५०० रुपये दंड असा ठराव ता १७ रोजीं क्या. प्ले-फेर साहेब यांणीं केला.

सातारा— या आठवडयांत पाऊस पडला नाहीं असें म्हटलें तरी चालेल परंतु हवा गार असोन आकाश ढगांनी व्याप्त झालेलें असतें. मधून मधून ऊन पडतें.

सु० शु०

पन्नास वर्षां पूर्वी इंग्लंडाहून हिंदुस्थानांत येणें म्हणजे जहाजांतून आफ्रिका खंडास वळसा घालून यावें लागत असे व येण्यास निदान तीन महिने लागत. पुढें आगबोटी निघाल्यावर तीन महिन्यांत कांहीं थोडे दिवस कमी लागूं लागले. सध्या विलायतेस जाण्याचे तीन मार्ग आहेत. यांतील अगदीं जवळचा रस्ता म्हटलें म्हणजे अरबी व तांबडया समुद्रांतन स्वेझ एथें जावें लागतें. तेथून आलेक्झांड्रिआ एथें जावें लागतें. तेथून पुढें फ्रान्स देशांतून मार्सेल्स शहरावरून विलायतेस जातात. या मार्गानें विलायतेस जाण्यास निदान २[illegible] दिवस लागतात. थोडया दिवसांपूर्वी [illegible] जाण्यास आगग[illegible] रस्ता तयार झाला आहे याजकरितां आतां इटालीतून परभारें जाण्याचा मार्ग पडेल. व असें झालें म्हणजे २१ दिवसांत ही कांहीं वेळ कमती होईल. सदरील रस्त्यापेक्षांही जवळचा रस्ता केल्यास होण्यासारखा आहे याविषयीं वर्तमान पत्रांतून बरेच वाद विवाद चाललें आहेत. तो रस्ता असा. अरबी समुद्र व इराणी अखात यांतून जावें. पुढें युफ्रेतिस नदीच्या काठानें भूमध्यसमुद्रापर्यंत आगगाडीचा रस्ता केला म्हणजे कराचीहून विलायतेस १४ दिवसांच्या आंत जातां येईल व मुंबईहून १७ दिवसांच्या आंत जातां येईल असा अजमास केला आहे. सुमारें ५० वर्षांपूर्वी विलायतेहून [illegible] तीन महिने लागत होते, आतां २१ दिवस लागतात. युफ्रेतिस नदीचा मार्ग झाल्यास १७ दिवस लागतील. आणखी पन्नास वर्षांत या सत्रा दिवसांत किती दिवस कमी होतील याचा आज कांहींच तर्क करितां येत नाहीं. पन्नास वर्षांपूर्वी [illegible] महिन्यांचा प्रवास २१ दिवसांत करितां येईल असा कोणीतरी तर्क केला असता काय?

ने० भो०

जाहिरनामा.

सर्व लोकांस कळावें कीं सरकारी नोटी वऱ्हाडांत चालविणेंसाठीं इंडिया सरकारानें वऱ्हाड प्रांताला एक भाग करून सदरील भागांत नोटी देण्याची जागा अकोलें जिल्हे पश्चमवऱ्हाड ठरविली आहे.

तारीख १ माहे सपटंबर सन १८६८ इसवीपासून व त्यानंतर सदरील भागांत सर्व प्रकारचें देणेंघेणेंच्या ठरावाविषयीं अकोल्याच्या नोटी कायदेशीर चलन समजाव्या व सदरील भागांत सरकारच्या इरसालांत व दुसरे सरकारचे आदाईस घेतील.

नोटी दिपुटी कमिशनर यांजकडून खालीं लिहिले रितीप्रमाणें देण्यांत येतील त्या येणेंप्रमाणें.

१. इंडिया सरकारचे कायदेशीर नाण्याचे ऐवजीं.

२. सदरील भागांत ज्या दुसऱ्या नोटी चालू करतील त्यांचे बदला.

अकोल्यांचे पेपरकरेन्सी अफिसांतून ज्या नोटी खरेदी केल्या त्यांचा पैसा पाहिजे असल्यास डिपुटी कमिशनर अकोला यांचे कचेरींतून अगर मुंबईस पेपरकरेन्सीचे अफिसांतून मिळेल.

वर लिहिलेला जाहिरनामा ग्याझेट आफ् इंडीया यांत प्रसिद्ध होऊन आल्यावरून सर्वत्रांस कळविण्यांत येते कीं पैशाचे ऐवजीं पाहिजे असेल त्या दराच्या नोटी दिपुटी कमिशनर अकोला यांचे कचेरींतून मिळतलि व नोटि देण्याचें आफीस सुटिचे दिवस खेरिज करून दररोज दहा वाजतां खुलें होऊन बारांवर तीन वाजतां बंद होईल व शनवारीं बारांवर एक वाजतां बंद होईल.

मुंबई पेपरकरेन्सीचे कमिशनर यांजपाशीं जितक्या रकमेच्या अकोल्याच्या नोटी असतील तितक्या रकमेपुरत्या मुंबईच्या नोटी अकोला कचेरींत पटल्या जातलि.

याखेरीज जी माहिती पाहिजे असेल त्याजबद्दल दिपुटी कमिशनर अकोला यांचे कचेरींत तोंडीं पुसलें असतां मिळेल. तारीख २० माहे आगस्ट सन १८६८.

C. A. W. DAVIES.
Assistant Commissioner of
Paper Currency.

Correspondence.

बाहेरून आलेलीं पत्रें.

वाशीम एथून ता० २३ आगस्ट १८६८

रा. रा. वऱ्हाडसमाचारकर्ते यांसः—

वि. वि. महाराज आपलें सुंदरपत्र या गांवीं येतें. व त्यांत नानाप्रकारच्या देश सुधारणुकीच्या व लोकसुखाच्या गोष्टी असतात म्हणून मी आपल्यास लिहितो. त्यास मेहरबानगीनें जागा द्यावी.

ह्या ठिकाणीं नवीन जिल्हा झाला आहे म्हणून जशी सुधारणा व्हावी तशी अद्यापि जरी झाली नाहीं तरी येथें सरकारि हपीसांचे बंगले वगैरेचीं कामें सुरू झालीं आहेत. याजवरून लवकरच सुधारणा होईल. परंतु प्राचीन इंग्रेजी स्कूल यास जागा नसून देवालयांतच आहे ह्याचेंमात्र दुःख वाटतें व येथें शहरची सफाई वगैरेचे कामांत आमचे तहशिलदार भास्करराव व्यंकटेश हे पूर्ण लक्ष पुरवितात. तसेंच इनसाफाचे कामांत पूर्ण नजर देऊन लोकांचे कल्याणाकडे लक्ष पुरवून यथायोग्य न्याय देतात येणेंकरून सर्व प्रजा संतोषित आहे, व यांस न्यायशास्त्र, रसायनशास्त्र, ज्योतिषशास्त्र, व वैद्यशास्त्र हे संस्कृत ग्रंथाचे आधारें चांगलें येत असोन ह्यांचा उपयोग हे चांगले प्रकारचा करितात. अनाथ व दीन या लोकांस आपले जवळचें द्रव्य खर्च करून व अमोल्य वेळ खर्च करून परोपकारार्थ औषध देण्याचा यांचा क्रम चालूच असतो. इतकें असून गर्व हीं अक्षरें त्यांचे स्वप्नींही नाहींत असें वाटतें शिवाय लहान मुलांकरितां नवीन पंचांगलाघव या नावाचा ग्रंथ तयार केला आहे. तो थोडकेच दिवसांत हे छापविणार आहेत इतकें असून नवीन जिल्हा झाल्याप्रमाणें पहिले प्रतीचा पगार यांस मिळत नाहीं. हें पाहून फार दुःख वाटतें. तर आमचे दयाळू सरकार इकडे लक्ष पुरवून त्यांचा जास्ती पगार करतील अशी आशा करितों.

येथील इंग्रजी शाळेंत हेडमास्तर व शास्त्री या उभयतांत कलह लागून एकमेकांचे विरुद्ध गावांतलि लोकांच्या सह्या घेऊन मुद्दाम पोस्टांत रजिस्टरकरून अर्जे डायरेक्टर साहेब यांजकडे रवाना झाले आहेत. त्यांचा कांहींच निकाल समजत नाहीं. कां? एडिटरराव या प्रांतांत सर्व ठिकाणीं मुलींच्या शाळा झाल्या व पुस्तकालयें स्थापन झालीं अशी वार्ता वर्तमानपत्रांतून ऐकून आनंद होतो आणि येथें ही स्थितीना ? अशी स्थिति कधीं नसावी. तर याजकडे उभयतांनीं लक्ष पुरवून इतर ठिकाणीं जशी विद्यावृद्धी चालली आहे तशीच एथें चालवावी व त्याप्रमाणें सुधारणा होईल ही आशा करितों. शिवाय येथें नवीन सभा प्रारंभ होऊन २।३ झाल्या त्यांत हेडमास्तर हे चिटणीस असून हल्लीं ती कां बंद

झाली हें कांहींच समजत नाहीं तर ती पुन: सुरू करतील अशी आशा आहे. पहावें आपले जवळची चिखली किती सुधारत चालली आहे व तेथें काय काय नवीन स्थिती होत चालली आहे ती वर्तमानपत्रांत हमेशा वाचित असतों, परंतु आमचे वाशिमची बातमी कधींच मिळत नाहीं हें पाहून दु:ख वाटतें; सबब आपणास विदित केलें आहे तरी आतां ते लक्ष पुरवितील अशी अशा आहे.

एक खरा शोधक
लटपट.

रा० रा० वऱ्हाडसमाचारकर्ते यांस

वि० वि० आपण आपले मौल्यवान पत्रांत खालीं लिहिलेल्या च्यार ओळींस जागा द्याल असा भरवसा बाळगून आपणाकडे या सादर केल्या आहेत तर त्यांचा अव्हेर न करितां त्यांस आश्रय द्यावा.

मी सुमारें दाहा महिन्यापूर्वीं फिरत फिरत या गांवीं आलों होतों तेव्हेळीं पाहातां हें गांव अगदीं उजाड झालले, रस्ते खराब, व जिकडे पाहावें तिकडे मलमूत्र, केर यांनीं भरलेलें असें दृष्टीस पडलें. अशा प्रकारची स्थिती पाहून मजला फारच वाईट वाटलें. परंतु मजसारख्यास वाईट वाटून उपयोग काय? असें समजून उगाच राहिलों आणि तेथें मुक्काम न करितां पुढें चालता झालों. हल्लीं सुमार चार दिवसां पुर्वीं बुलढाण्याहून येत असतां सदहू गांवीं माझा मुक्काम झाला तेव्हां पाहातों तों रस्ते फारच स्वच्छ व नीट नेटके दिसले व गावांत सफाई वगैरे इतकी उत्कृष्ट दृष्टीस पडली कीं माझ्यानें चौकशी केल्यावांचून राहावेना.

मग माझी गावांत ओळख नसल्यामुळें मी सरकारी चावडींत गेलों व तेथें किती एक गावांतील संभावित लोक बसले होते. त्यांजपाशीं चौकशी करितां त्यांनीं सांगितलें कीं. येथें रा० नथो बाबुराव म्हणून टाऊन पोलिसचे हेड कान्स्टेबल आहेत त्यांच्या श्रमाचें हें फळ आहे. पुढें या गृहस्थाविषयीं आणखीं चौकशी करितां असें समजलें कीं हे पूर्वीं अकोट व जळगांव एथील पोलिसांत नौकर होते तेथेंही यांनीं शहरदुरूस्ती करण्यांत पुष्कळ मेहनत घेतली. सदहू गृहस्थ लिहिण्यांत हुषार, चांगल्या समजुतीचे, सरकारचें काम मन लावून व झटून करणारे असून या खात्यांत सुमार १२ वर्षें नौकरी करित आहेत. परंतु यांस वशिला नसल्यामुळें दरमहा १२ रूपयांवर रखडत आहेत. हें ऐकून मजला इतकें दु:ख वाटलें कीं तें माझ्यानें लिहिवत नाहीं- पत्रकर्ते महाराज !! कायहो हा अंधार !! यावरून असें भासतें कीं या खात्यांत सगळेंच टक्याशेर विकतें. तर आपणास विनंतीपूर्वक सांगतों कीं आपले पत्रद्वारें तरीं या खात्यांतील अधिकाऱ्यांचे डोळे उघडून सदहु गृहस्थास व त्यांचे सारखे नेकीनें सरकारी काम करणारांस मोठाल्या जागा मिळतील अशी तजवीज करावी. हें आपलेसारखे नि: पक्षपाती गृहस्थांस योग्य आहे.

पिंपळगांव राजा. } आपला एक फिरस्ता.

रा० रा० वऱ्हाडसमाचारकर्ते यांस—

वि० वि० पत्रकर्ते महाराज मी खालीं लिहिलेला मजकूर आपले पत्रांत घ्याल अशी आशा करून विनंतीपूर्वक आपल्यास कळवितों.—

तळेगांव तालुक्यांत चांदुरास मराठे लोकांचे मुलींची शाळा तेथील मास्तर व तहशिलदार यांनीं मनावर धरून स्थापन केली व त्या मुलींस बुकें वगैरेबद्दल अपसांत वर्गणी करून रुपयेंही कांहीं जमा केले आहेत. तसेंच दसासरचे तळेगांव एथें मुसलमान लोकांच्या मुली ३० | ३५ शाळेंत शिकण्याकरितां तयार असलेवरून तेथील हेडमास्तर यांनीं त्या लोकांची चांगली समजुत करून रपोर्ट केल्यावर २० रुपयांचा मास्तर व मुलीचे देख रेखीकरितां एक औरत ७ रुपये पगाराची ठेवणेंविषयीं हुकुम आल्यावर तारीख १३ आगष्ट सन मजकुर रोजीं तेथें शाळा झाली. तेवेळेस हेडमास्तर यांनीं गावचे सभ्य गृहस्थ व सरकारी नौकर चीफ कान्स्टेबल व इन्स्पेक्टर वगैरे लोक जमवून मुलींची शाळा सुरू केली तेवेळेस विठ्ठल बळवंत इन्स्पेक्टर यांनीं मुलींस विद्याभ्यास शिकविल्यापासून कसा फायदा होतो. या विषयीं संभाषण करून ज्या लोकांनीं या शाळेंत मुली शिकण्याकरितां घातल्या व ज्यांनीं खटपट करून शाळा करविली त्यांचे आभार मानून दुसरे लोकांनीं आपले मुलींस विद्या शिकवावी या हेतूनें मराठी लोकांनीं आश्रय द्यावा म्हणून उत्तेजन येण्यास्तव बरेंच सुरस भाषण करून लोकांस बोध केला. नंतर पानसुपारी व मुलींस साकरा वाटून मुलीस बुकें वगैरेकरितां आपसांत वर्गणी करून रुपये जमा केले आणि सभा विसर्जन केली. पत्रकर्तेमहाराज जे सरकारीलोक आहेत त्यांनीं आपलें काम संभाळून सुधारणुकीची खटपट केली तर या लोकांविषयीं सरकार मोठे आभारी होत आहे करितां दुसरे कामगार लोकांनीं आपलें काम करून सुधारणुकीकडे लक्ष द्यावें अशी आशा धरून लिहित आहे. विस्तार न व्हावा म्हणून पुरें करितों.—

लोक हितेच्छु

Advertisements.
जाहिरखबरा.

NOTICE—W. Knox Esqr. General Traffic Manager G. I. P. Railway, is hereby informed that if the sum of Rupees 62—1 being the amount of my wages for 4 months and 13 day's (from the 17th October 1867 to the 24th February 1868) service at Mulkapoor Railway Station as Humal, be not paid to me within 8 day's from the receipt of this notice, I shall lodge a complaint in the civil Court for the recovery of the same.——

Rowjee Wulud Patloba Humal.

नोटिस—गंगादीन पाटका लैनवाला वस्ती सांगवी बाजारची तालुके अकोलें यास गणेशा वल्लद तानाजी वावरे वस्ती मौजे खेकडी तालुके अकोलें याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तुम्हीं मजपासून रुपये ७५ कलदारचा दस्तऐवज सालमजकूरचे पौष महिन्यांत लिहून घेतला आणि त्याजबद्दल रुपये एक दोन दिवसांत देतों म्हणून मजला करार करून मजपासून दस्तऐवज पुरा करून घेतला. आणि रुपये आजपर्यंत मागतअसतां अनेक वेळ देऊं देऊं म्हणून करार करित; परंतु रुपये दिले नाहीं. व दस्तऐज परत मागिगला असतां तोही परत देत नाहीं. यास्तव या नोटिशीनें कळविण्यांत येतें कीं आज तारखेपासून एक महिन्यांत माझा दस्तऐवज मजला परत द्यावा न दिल्यास सरकार मार्फत तजवीज करून दस्तऐवज परत घेण्यांत येईल व या नोटिशीचा खर्च तुम्हांस द्यावा लागेल कळावें तारीख २६ माहे आगस्ट १८६८ इ.

(सही) गणेश वल्लद तानाजी वावरे.

नोटिस—बापुजी बळवंत देशपांडे प्रगणें अमडापूर तालुके चिखली जिल्हा बुलढाणें यासी खाली सही करणारा कडून नोंटिस देण्यांत येते कीं, तुम्हांकडेस दस्ताऐवजा बदल रुपये १९९५ व शिवाय व्याज करार ठरल्याप्रमाणें दरमाहा दर शेकडा रुपये ३ प्रमाणें होईल तें असें येणें असोन तुम्हांस रुपये पाठविण्याविशीं पुष्कळवेळ पत्रें पाठविलीं व तुमचेंही उत्तर आलें कीं, लवकरच पाठवितों परंतु आज पर्यंत पाठविले नाहीं. यास्तव या नोटिशीनें तुम्हांस कळविण्यांत येतें कीं, सदहु रुपये आजतारखे पासून२०दिवसांत मुद्दल व व्याज व नोटिशिचा खर्च सुद्धा घेऊन यावें सदहु मुदतींत रुपये न पटल्यास सरकार मार्फत तजवीज करून या खर्चा सुद्धा घेऊं कळावें तारीख २८ माहे आगस्त सन १८६८ इ.

(सही) रंगराव विठ्ठल वहिवाटदार
सखाराम विठ्ठल ज्याहागिरदार बाभुळगाव.

नोटिस रुखमी मर्द विठोबा वल्लद जानजी पाटिल वस्ती मौजे पुद्रे परगणे बाळापुर इजला नारायण केशव मुक्काम आंबेटाकळी याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तुजकडे आमचे ऐन २३३ रुपये सिक्के सरकारी येणें असून त्याजबद्दल तुम्हांस आम्हीं पांचच्यार वेळां तगादा केला असोन तुम्हीं देतों देतो म्हणता परंतु अद्यापर्यंत दिल्हे नाहींत तर हाल्लीं तुम्हीं यानोटिसीचे तारखेपासून दहा दिवसांचेआंत आमचे रकमेचा व्याजासुध्धां हिशेबकरून उलगडा करावा नाहींतर आम्हीं कोडतांत फिर्याद करून या नोटिसीचे खर्चासुद्धां पैसे भरून घेऊं कळावें तारीख २८ माहे अगष्ट सन १८६८ इ.

(सही) नारायण केशव कुळकरणी.

नोटिस—बातात्या वल्लद चिंतामण व त्याची बायको लक्ष्मी व किसन वल्लद विष्णाजी महाजन व अर्जूनइच्या व दिनाजी भाजापुरे वगैरे जात सर्व तेली राहणार अजनगांव ता. इलिचपुर यांस खालीं सही करणार अशी नोटिस देतो कीं तुम्हीं माझी बायको बजी इच्या मायची माय सुमार शंभरवर्षपर्यंत काळ गत गेला असून त्याकडे कांहीं दोष नसतां तुम्हीं माझे बायकोस दोष च्यार मंडळींत देऊन आमचे अब्रूस बट्टा आणोन जातिबाहेर टाकल्याचें बोलता व सदरील बायको मी केल्यास अजमासें वीस वर्षे झालीं व याबाबदींत सर्व जाती गंगानव महालचे एकत्र होऊन मजकडे बायको सहीत कांहीं दोष नसून निरदोष ठरोन सदरील सर्व जाती गगां पंचनामाही केलेला प्रसिद्ध आहे असें असतां तुम्हीं अदावर्तानें जातीबाहेर आम्ही असें बोलून अब्रूस धक्का जातीधर्मास लाविता याजवरोन तुम्हीं दोषास पात्र झाले आहात याचा विच्यार करून सदहू विशीं ही नोटिस पावल्यापासून आठ दिवसांत जबाब देणें नदिल्यास तुम्हांवर सिरस्तेप्रमाणें अब्रू घेतल्याविशीं तजवीज करण्यांत येईल कळावें. तारीख २७ माहे आगष्ट सन १८६८ इ०.

(सही) शिवाजी वल्लद बावुजी तेली-

नवीन पुस्तक.
व्यवहारोपयोगी
तारतम्य.

या नांवाचें नवीन पुस्तक मी नुकतेंच तयार करून अकोल्यास वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत खिळेछापावर सुंदर रीतिनें छापविलें आहे. शाळांतील मुलांस व गैरमाहित इतर लोकांस बाजारचें शहाणपण कळावयास या पुस्तकाची मोठी मदत होईल याची अष्टपत्री साच्याचीं ९३ पृष्टें आहेत. किंमत अडीच आणे व डाक हाशील एक आणा पडेल. अधिक प्रति घेणारांस डाकहाशील कमी पडेल. वऱ्हाडसमाचार आफिसांत रोख किंमत पाठवून पुस्तकें न्यावीं. सर्वांस कळावें.

नारो रघुनाथ मोहोळकर स्कुलमास्तर मेहकर.

आक्ट.
सन १८६८चा ९वा
पेशे व धंदे यांवरील कराविषयीं
किंमत च्यार आणे.

जाहिरात.

विद्या कल्पतरू (मासिक पुस्तक) बडोद्याचे श्रीमंत महाराज खंडेराव गायकवाड सेनाखासखेल समशेर बाहादर यांच्या पदरचे शिलेदार रा० रावजी बिन केशव सांबारे यांनीं कित्येक महिने बहुत वर्तमान पत्रांतून जाहिरात दिल्याप्रमाणें विद्याकल्पतरू नांवाचें सर्वोपयोगी मासिक पुस्तक छापण्याची सुरवात झाली. व त्याचा एप्रिल महिन्याचा पहिला अंक बाहेर पडला. तीं पुस्तकें आम्हाकडे विक्रीस आलीं आहेत. किंमत ५ आणे व डाकहाशील १ आणा पडेल. किंमत रोख पाहिजे.

वऱ्हाडसमाचाराचे म्यानेजर.

पत्राचे बाक्यांविषयीं.

वऱ्हाडसमाचार पत्राबद्दल किंमतीचा पैसा वर्गणीदारांकडेस येणें आहे तो त्यांनीं कृपा करून सत्वर पाठवावा. वारंवार पत्रें लिहिण्यानें त्यांस तसदी पोंचते व आम्हांसही खर्च पडतो सबब बाक्यांच्या निकालाची तजवीज जरूर करावी.

वऱ्हाड समाचाराचे मालक.

TO OUR SUBSCRIBERS.

We beg to remind our subscribers, that their Subscriptions, for the present year, and in arrears should be remitted as early as possible, otherwise, we would, however reluctantly, be under the necessity of ceasing to transmit the paper to their addresses. We believe that this reminder will not fail to arouse the sympathies of our Constituents in the country and bring aboot speedy remit tances from defaulting Subscribers.

Proprietors of Berar Samachar

किमतीचे ठराव.	रु.	आ.
वर्षाची अगाऊ देणारास···	···६	०
साल अखेर ··· ···	···७	०
सहा महिन्याची अगाऊ ···	···३	८
सहामाही अखेर ···	···४	०
फुटकळ एक अंकास··· ···	···०	५

या शहरा बाहेरील लोकांस वर्षाचे ५२ आठवड्यांबद्दल टपाल खर्च अगाऊ पडेल तो ३ रु. ४ आणे व सालअखेर ३ रु. ८ आणे.

☞ आगाऊ पैसा देण्याची मुदत पत्र घेण्याचे सुरू तारखेपासून २ महिने पर्यंत समजावी. व जुने वर्गणीदारांसही त्यांचा मागील हिशेब सरून नवें साल चालू होईल तेथून २ महिन्यांची मुदत समजावी

नोटिसा वगैरे छापण्याचे दर.

१० ओळी पर्यंत··· ··· ··· १ रुपया
१० ओळींवर प्रत्येक ओळीस ०।०६
एकच मजकूर वारंवार छापणें झाल्यास दर ओळीस एक आण्याप्रमाणें किंमत पडेल.

हें पत्र आकोला येथें वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत मालकांकारितां छापून प्र०के०